อสีติ
มหาสาวก - สาวิกา

อสีติ มหาสาวก - สาวิกา

สรรเสริญพระพุทธคุณ
(ทำนองสรภัญญะ)

(นำ) องค์ใดพระสัมพุทธ (หมู่) สุวิสุทธสันดาน
ตัดมูลเกลศมาร บ มิหม่นมิหมองมัว
หนึ่งในพระทัยท่าน ก็เบิกบานคือดอกบัว
ราคี บ พันพัว สุวคนธกำจร
องค์ใดประกอบด้วย พระกรุณาดังสาคร
โปรดหมู่ประชากร มละโอฆกันดาร
ชี้ทางบรรเทาทุกข์ และชี้สุขเกษมศานต์
ชี้ทางพระนฤพาน อันพ้นโศกวิโยคภัย
พร้อมเบญจพิธจัก ษุ จรัสวิมลใส
เห็นเหตุที่ใกล้ไกล ก็เจนจบประจักษ์จริง
กำจัดน้ำใจหยาบ สันดานบาปแห่งชายหญิง
สัตว์โลกได้พึ่งพิง มละบาปบำเพ็ญบุญ
ข้าฯ ขอประณตน้อม ศิรเกล้าบังคมคุณ
สัมพุทธการุญ ญ ภาพนั้นนิรันดร

(กราบ)

๏ ธรรมคติ

คนมีปัญญาทุกคนย่อมภูมิใจเป็นที่สุด
ที่ได้เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา
โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้เกิดเป็นคนไทย ที่ยิ่ง
ด้วยปัญญา น้อมรับนับถือพระพุทธศาสนา
เป็นศาสนาประจำชาติ มาตลอดกาลนานไกล
ทุกยุคทุกสมัย คนไทยซึมซับทั่วจิตใจ ตราบจนทุกวันนี้
จะคิดสิ่งใด จะพูดสิ่งใด จะทำสิ่งใด คนผู้มีปัญญา
ย่อมสำนึกเทิดทูนความมีสิริมงคลสูงสุดของชาติ
ทุกขณะจิต ระแวดระวังเพียงชีวิต รักษาพระ
พุทธศาสนา อันเป็นสมบัติมีมงคลล้ำค่าที่สุด
อย่างเต็มสติปัญญาความสามารถ ให้ดำรงความ
เป็นศาสนาประจำชาติไทย ตลอดไป ชั่วกัลปาวสาน

สมเด็จพระญาณสังวร

(สมเด็จพระญาณสังวร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เสด็จสถิต ณวัดบวรนิเวศวิหาร

พฤษภาคม พ.ศ.2540

พุทธโอวาท ก่อนปรินิพพาน

....เด็กร้องไห้พร้อมด้วยกำมือแน่น เป็นสัญลักษณ์ว่า เขาเกิดมาเพื่อจะหน่วงเหนี่ยวยึดถือ แต่เมื่อจะหลับตาลาโลกนั้น ทุกคนแบมือออกเหมือนจะเตือนให้ผู้อยู่เบื้องหลัง สำนึกและเป็นพยานว่าเขามิได้เอาอะไรไปด้วยเลย...

...ความทุกข์ทั้งมวล มีมูลรากมาจากตัณหา อุปาทาน ความทะยานอยาก ดิ้นรน และความยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นของเรา...

...เมื่อรากยังมั่นคง แม้ต้นไม้จะถูกตัดแล้ว มันก็สามารถขึ้นอีกได้ ฉันเดียวกัน เมื่อบุคคลยังไม่ถอนตัณหานุสัยขึ้นเสียจากดวงจิต ความทุกข์ก็เกิดขึ้นอีกแน่ๆ...

คำปรารภ

บุรุษและสตรีต่างกันเพียงแต่เพศเท่านั้น แต่ปัญญาและศักยภาพด้านการรู้แจ้งในธรรมไม่ต่างกันเลย ในครั้งพุทธกาล ขณะที่บุรุษจำนวนมากออกบวชและบรรลุธรรม สตรีจำนวนมากออกบวชและบรรลุธรรมได้เช่นกัน

เรื่องราวของอสีติมหาสาวก–สาวิกา แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตสถานะเดิม ชีวิตฆราวาส การออกบวช การบรรลุธรรม บั้นปลายชีวิต เอตทัคคะ–อดีตชาติ ภารกิจสำคัญ วาจานุสรณ์ที่น่าประทับใจ ซึ่งแต่ละท่านได้ฝากไว้ให้เป็นมรดกสำหรับพุทธศาสนิกชน ตลอดจนการตั้งจิตปรารถนาที่จะได้รับตำแหน่งเอตทัคคะด้านต่างๆ ในอนาคตกาล จนได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าในสมัยนั้นๆ มาแล้ว หลังจากนั้น แต่ละท่านได้ทำบุญให้ทานมีความเพียรพยายามในการปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

ผู้จัดทำชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับชีวประวัติของพระอสีติมหาสาวก–สาวิกา ขณะที่อ่านจะรู้สึกซาบซึ้งจนน้ำตาไหล จึงปรารถนาที่จะให้ท่านได้ทราบชีวประวัติของแต่ละท่านด้วย โดยหยิบยกมาเพียงบางท่าน และจัดทำเป็นรูปเล่มกะทัดรัดหยิบอ่านได้ง่าย

ขออุทิศผลบุญกุศลในการจัดพิมพ์หนังสือนี้ แด่ บิดา–มารดา ครูบา–อาจารย์ และผู้มีพระคุณ ทุกภพทุกชาติ ณ โอกาสนี้ ขออนุโมทนาในผลบุญกุศลที่ท่านผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมจัดพิมพ์ เพื่อแจกเป็นธรรมทาน

ขออานุภาพของคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ท่านทั้งหลายมีปัญญา อันนำไปสู่ความพ้นทุกข์ด้วยกันทุกท่าน เทอญ

ดวงจิต

ธันวาคม 2551

ภาษิตลานนา มีว่า...	สี่คนหาม สามคนแห่ คนเดียวนั่งแคร่ สองคนนำทาง
สี่คนหาม	สี่คนที่หามไว้ให้ร่างกายคุ้มกันอยู่ คือ ธาตุทั้งสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ
สามคนแห่	สามคนแห่ให้ชีวิตผาดโผนโลดแล่นไปในโลก คือ อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา
คนเดียวนั่งแคร่	คือ ใจผู้บงการกาย ซึ่งกว้างศอก ยาววา หนาคืบ บัณฑิตท่านว่า... จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว เป็นดุจแคร่ไม้ที่เมื่อจิตจากไป กายก็เปล่าประโยชน์ รอการเป็นเชื้อเพลิงได้
สองคนนำทาง	คือ บุญ-บาป ที่มนุษย์สร้างกรรมดี-กรรมชั่ว เป็นเงาติดตัว ฝังลึกลงในดวงจิตดวงใจของตนเอง เปรียบดังโคคู่ที่ลากเกวียนนำเจ้าของให้ติดตามรอยเท้าโค ฉะนั้น

สารบัญ

ความหมายของอสีติมหาสาวก - สาวิกา ๘

- พระอัครสาวก ๑๐
- พระอนุรุทธะ ๓๔
- พระสีวลี ๔๗
- พระพาหิยะ ๕๔
- พระมหากัจจายนะ ๖๐
- พระองคุลิมาล ๗๐
- พระวักกลิ ๗๗

อสีติมหาสาวิกา ๘๒

- พระอุบลวรรณา ๘๗
- พระปฏาจารา ๙๕
- พระสุนทรีนันทา ๑๐๒
- พระเขมา ๑๐๗
- พระกีสาโคตมี ๑๑๕
- พระสุมนา ๑๒๐
- พระโสณา ๑๒๒

กายและใจนั้นต้องการอาหารต่างกัน
อาหารที่เลี้ยงกายนั้น
จะเอาไปเลี้ยงใจไม่ได้เลย
กายนั้นต้องเลี้ยงด้วยอาหารที่ต้องปรุงแต่งอื่นๆ ข้างฝ่ายโลก
แต่ใจนั้นต้องเลี้ยงด้วยวิชาความรู้ต่างๆ
ด้วยการฝึกธรรมมีสติรักษาใจให้เป็นปกติอยู่เสมอ
อย่าปล่อยใจหลงเพลิดเพลิน
หลงรสอาหารของกายจนใจต้องเหี่ยวแห้งทุพพลภาพ
ผู้มีปัญญาคือผู้ไม่ประมาทควรเป็นธุระ
เลี้ยงดูทั้งกายและใจให้อ้วนพีมีความเจริญทั้งสองฝ่าย
เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญาจึงประสบแต่ความสุข
ทั้งโลกนี้และโลกหน้า

จากหนังสือขันธะวิมุติสะมังคีธรรมะ พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

อสีติมหาสาวก-สาวิกา

อสีติมหาสาวก หมายความว่า พระสาวกผู้ใหญ่หรือพระสาวกสำคัญ ๘๐ รูป

หลักการเลือกพระอสีติมหาสาวก โดยยึดถือคุณธรรมและความสามารถ คือ ความชำนาญในอภิญญาสมาบัติ และความแตกฉานในปฏิสัมภิทาเป็นหลัก โดยไม่เกี่ยวกับพรรษาและอายุ

การเลือกพระสาวกเป็นพระอสีติมหาสาวก สันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแต่มาเด่นชัดในสมัยของพระอรรถกถาจารย์ในลังกา ทั้งนี้ เพราะธัมมปทัฏฐกถาก็ดี สุมังคลวิลาสินีก็ดี ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีคำว่า "มหาสาวก" และ "อสีติมหาสาวก" ปรากฏอยู่ ล้วนเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในลังกา

เหตุผลที่กำหนดพระมหาสาวกมีจำนวน ๘๐ รูปนั้น ไม่ปรากฏว่ามีกล่าวไว้ในที่ใด แต่จำนวน ๘๐ เป็นจำนวนแสดงความมั่งคั่งของคนในสังคมอินเดียโบราณ เพราะบุคคลที่เป็นมหาเศรษฐีหรือนครเศรษฐีจะต้องมีทรัพย์ตั้งแต่ ๔๐ - ๘๐ โกฏิ ดังนั้น จึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นจำนวนแสดงความยิ่งใหญ่ ความสวยงาม และความสำคัญ อนึ่ง จำนวน ๘๐ นี้เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าหลายสถานะคือ

๑. พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนมายุ ๘๐ พรรษา
๒. พระพุทธเจ้าทรงมีพระฉัพพรรณรังสีแผ่ซ่านออกนอกพระวรกาย วนเวียนรอบเนื้อที่ประมาณ ๘๐ ศอก
๓. พระวรกายของพระพุทธเจ้าสง่างามด้วยพระอนุพยัญชนะ๘๐

คุณลักษณะสำคัญของพระอสีติมหาสาวก มี ๒ ประการ

๑. คุณลักษณะสำคัญส่วนตน ได้แก่ คุณลักษณะสำคัญที่เกิดจากความเป็นผู้ได้บำเพ็ญบารมีมามาก การได้บรรลุอภิญญา และการเป็นผู้มีเถรธรรม

ก. เป็นผู้ได้บำเพ็ญบารมีมามาก หมายถึง การได้บำเพ็ญบารมีมามาก เพื่อเป็นพระมหาสาวกไว้หลายต่อหลายชาติ และจะต้องบำเพ็ญบารมีเป็นระยะเวลา ๑๐๐,๐๐๐ กัป

ข. การได้บรรลุอภิญญา หมายถึง การได้บรรลุความรู้ขั้นสูงเรียกว่า อภิญญา มี ๖ อย่าง คือ

๑. อิทธิวิธี ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ได้
๒. ทิพยโสต ความรู้ที่ทำให้เกิดหูทิพย์
๓. เจโตปริยญาณ ความรู้ที่ทำให้รู้ใจผู้อื่นได้
๔. บุพเพนิวาสานุสติ ความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติได้
๕. ทิพยจักษุ ความรู้ที่ทำให้เกิดตาทิพย์
๖. อาสวักขยญาณ ความรู้ที่ทำให้อาสวะสิ้นไป

ค. เป็นผู้มีเถรธรรม เป็นผู้มีธรรมที่ทำให้เป็นผู้มั่นคง เช่น รัตตัญญู เป็นผู้รู้ราตรี คือ บวชมานาน รู้เห็นกิจการ และจำเรื่องต่าง ๆ ไว้ได้มาก เป็นต้น

๒. คุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คุณลักษณะข้อนี้เป็นผลมาจากความสามารถเฉพาะตัว และเกิดจากผลงานที่ส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา

พระอัครสาวก

สถานะเดิม

พระอัครสาวก คือ พระสาวกผู้เลิศ มีบทบาทอย่างมากในการช่วยประกาศพระพุทธศาสนา ผู้ที่ได้รับตำแหน่งอัครสาวกนั้น จะต้องตั้งความปรารถนาและบำเพ็ญบารมีมาเพื่อการนี้ถึง ๑ อสงไขยกับ ๑๐๐,๐๐๐ กัป

พระอัครสาวกเกิดในวรรณะพราหมณ์ พระสารีบุตร มีนามเดิมว่า "อุปติสสะ" เกิดที่หมู่บ้านอุปติสสะ เมืองนาลันทา บิดาเป็นนายบ้าน นามว่า "วังคันตะ" มารดา นามว่า สารี

พระโมคคัลลานะ มีนามเดิมว่า "โกลิตตะ" เกิดที่หมู่บ้านโกลิตะ เมืองนาลันทา บิดาเป็นนายบ้าน มารดามีนามว่า "โมคคัลลี" เมื่อเจริญวัยแล้ว ทั้งสองท่านได้ศึกษาจบศิลปวิทยา

ชีวิตฆราวาส

โดยเหตุที่อุปติสสะและโกลิตตะ เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาลซึ่งตระกูลทั้งสองผูกพันกันมานานถึง ๗ ชั่วอายุคน ฉะนั้นจึงได้รับการเลี้ยงดูคล้าย ๆ กัน เมื่อโตเป็นหนุ่มบิดามารดาของทั้งสองได้จัดหาเด็กหนุ่มวัยเดียวกันมาเป็นบริวารคนละ ๕๐๐ เวลาไปเล่นน้ำในแม่น้ำหรือจะไปหาความสำราญในอุทยาน อุปติสสะ จะมีวอทองเป็นพาหนะ ส่วนโกลิตตะ มีรถเทียมม้าอาชาไนยเป็นพาหนะพาไป

การออกบวชและการบรรลุโสดาปัตติผล

ในเมืองราชคฤห์มีงานประจำปีอยู่อย่างหนึ่ง คือการแสดงมหรสพบนยอดเขา ได้แก่ การเล่นละคร รวมทั้งการแสดงอื่นๆ แต่ละปีที่ผ่านมามีผู้คนทั้งในเมืองราชคฤห์และจากต่างเมืองเดินทางไปชมเป็นจำนวนมาก อุปติสสะและโกลิตตะก็อยู่ในจำนวนนั้นด้วย

ตามปกติในปีก่อนๆ ขณะนั่งดูมหรสพ อุปติสสะและโกลิตตะจะมีความรู้สึกคล้อยตามบทบาทของตัวละคร ในปีนี้ ทั้งสองกลับมีกิริยาอาการและความรู้สึกไม่เหมือนเก่า กลับแสดงอาการเฉยชา

ไม่เห็นมีอะไรน่าสนใจ ตัวละครที่กำลังแสดงอยู่นี้
อยู่ได้ไม่ถึง ๑๐๐ ปี ก็ต้องตายไปแล้ว
มีตัวละครใหม่มาแสดงแทน เราเองก็มาหลงดูอยู่ทำไม
ไฉนจึงไม่แสวงหาความหลุดพ้น

เมื่อต่างฝ่ายต่างคิดตรงกันอย่างนี้ ในที่สุด โกลิตตะได้ถามอุปติสสะซึ่งนั่งนิ่งอยู่ อุปติสสะ ตอบว่า “เพื่อน เหตุที่ข้าพเจ้านั่งนิ่งก็เพราะมัวคิดอยู่ว่า เรามาดูละครที่ไร้สาระอยู่ทำไม” โกลิตตะรู้สึกพอใจในคำตอบของอุปติสสะเป็นอย่างมาก เพราะหากจะให้ตนเองตอบ ก็จะต้องตอบออกมาในลักษณะนี้ ความเบื่อหน่ายในการดูละครทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในเพศฆราวาสติดตามมา ดังนั้น เมื่อละครเลิกแล้วทั้งสองพร้อมด้วยบริวารคนละ ๒๕๐ ชวนกันออกบวชเป็นปริพาชกในสำนักของสัญชัยปริพาชก ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดัง ในเมืองราชคฤห์

อุปติสสะและโกลิตตะ เป็นคนฉลาดศึกษาคำสอนของสัญชัยปริพาชกไม่นานก็เจนจบแต่ก็พบว่ายังไม่ใช่คำสอนที่จะทำให้พ้นทุกข์ได้ ทั้งสองจึงชวนกันจาริกไปตามสถานที่ต่างๆ เพื่อพบปะสนทนา

กับนักบวชที่ทรงความรู้อันจะทำให้เขาได้พ้นทุกข์อย่างที่ต้องการ แต่แล้วก็ผิดหวังเพราะนักบวชเหล่านั้นไม่สามารถชี้ทางแห่งความพ้นทุกข์ให้ได้ ทั้งสองก็หันหน้าเข้าปรึกษากัน ในที่สุดก็ตกลงกันว่า

"เราสองคน หากใครได้บรรลุอมตธรรมก่อน จงบอกกันด้วย"

พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงสั่งสอนธรรมได้ ๑ พรรษา พระองค์ทรงมีสาวกอยู่ ๖๐ รูป ทั้งหมดล้วนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ และทรงส่งออกไปประกาศพระศาสนาตามเมืองต่าง ๆ

พระอัสสชิ เป็นพระอรหันตสาวกที่อยู่ในกลุ่มพระปัญจวัคคีย์ เช้าวันหนึ่ง ท่านได้ไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ ระหว่างทางได้สวนทางกับอุปติสสะซึ่งกำลังเดินกลับสำนัก ทันทีที่ได้เห็นพระเถระอุปติสสะก็เกิดเลื่อมใส เพราะพระเถระเดินด้วยอาการสำรวมเหลียวซ้ายแลขวาอย่างระมัดระวัง

"นักบวชแบบนี้เราไม่เคยเห็นมาก่อน" อุปติสสะ บอกกับตัวเอง "คงจะเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ที่เขาว่ามีอยู่ในโลกนี้"

อุปติสสะ ตัดสินใจจะเข้าไปสนทนาด้วย จึงเดินตามไปห่าง ๆ ครั้นเห็นพระเถระแสดงท่าทีจะนั่งฉันอาหาร จึงรีบเข้าไปตั้งตั่งของตนที่นำติดตัวมาด้วยถวาย ขณะที่พระเถระกำลังฉันอาหารอยู่นั้นก็นั่งอยู่ไม่ไกลเพื่อคอยดูว่าท่านต้องการอะไร ครั้นเห็นว่าพระเถระพร้อมจะสนทนาด้วยแล้ว จึงเข้าไปใกล้ ๆ แล้วเริ่มสนทนา

อุปติสสะ ท่านมีอินทรีย์ผ่องใส ผิวพรรณบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านบวชเจาะจงใคร ใครเป็นศาสดาท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร

พระอัสสชิ	มีพระสมณะผู้ยิ่งใหญ่อยู่พระองค์หนึ่ง พระองค์เป็นชาวศากยะ ออกบวชจากตระกูลกษัตริย์อันสูงส่ง อาตมาออกบวชเจาะจงพระสมณะผู้ยิ่งใหญ่พระองค์นั้น พระองค์ทรงเป็นพระศาสดาของอาตมา อาตมาชอบใจธรรมของพระองค์
อุปติสสะ	พระศาสดาของท่านมีปกติตรัสสอนอะไร
พระอัสสชิ	อาตมาเป็นพระบวชใหม่ เพิ่งมาสู่ธรรมวินัยของพระศาสดาได้ไม่นาน อาตมาจึงไม่สามารถพอที่จะบอกถึงคำสอนของพระศาสดาโดยพิสดารได้
อุปติสสะ	ข้าพเจ้าชื่ออุปติสสะ ขอท่านว่าไปเท่าที่สามารถจะน้อยหรือมากไม่เป็นไร การเข้าใจคำสอนให้เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าเอง
พระอัสสชิ	เมื่อทำให้อุปติสสะเข้าใจถึงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าได้แล้ว จึงกล่าวธรรมความว่า

ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุ
แห่งธรรมเหล่านั้นไว้ และตรัสถึงความดับด้วย
พระสมณะผู้ยิ่งใหญ่มีปกติตรัสอย่างนี้

หลังจากพระอัสสชิกล่าวจบ อุปติสสะเกิดความรู้แจ้งว่า "ทุกสิ่งเกิดขึ้นมาแล้วมีอันต้องดับไปเป็นธรรมดา" แล้วได้บรรลุโสดาปัตติผล ณ ที่นั้นเอง ครั้นเป็นพระโสดาบันแล้ว อุปติสสะ ก็กำหนดไว้ว่า คุณวิเศษขั้นสูงกว่านี้ยังมีอยู่อีก ในขณะเดียวกันจิตก็น้อมระลึกถึงพระพุทธเจ้า และอยากเดินทางไปเฝ้า

ข้าแต่อาจารย์ อุปติสสะ เรียนถาม "บัดนี้ พระศาสดาของเราประทับอยู่ที่ไหน"

"ที่เวฬุวัน" พระอัสสชิ ตอบ

เมื่อพระอัสสชิจากไปแล้ว อุปติสสะก็รีบเดินทางไปหาโกลิตตะผู้เป็นเพื่อน ท่าทางของอุปติสสะที่กำลังเดินมา ซึ่งโกลิตตะเห็นแต่ไกลทำให้มั่นใจว่าวันนี้เพื่อนจะต้องมีข่าวดีมาบอก และยิ่งอุปติสสะเข้ามาใกล้ สีหน้าและแววตาที่เอิบอิ่มด้วยปีติ ก็ยิ่งทำให้โกลิตตะเพิ่มความเชื่อมั่นขึ้นอีกว่าข่าวดีนั้น จะต้องเป็นข่าวดีที่เกี่ยวกับการบรรลุอมตธรรมอย่างที่ตกลงกันไว้อย่างแน่นอน

อุปติสสะได้บอกเนื้อความของอมตธรรมที่ตนได้บรรลุให้โกลิตตะฟัง ซึ่งเป็นอย่างเดียวกับที่พระอัสสชิบอกแก่ตน บัดนี้โกลิตตะได้รู้แจ้งเช่นเดียวกับที่อุปติสสะได้รู้แจ้งแล้ว อุปติสสะ ได้ชวนโกลิตตะไปหาสัญชัยปริพาชก โดยมุ่งหวังที่จะให้อาจารย์ได้บรรลุอมตธรรม อันเป็นธรรมที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

ด้วยลาภสักการะและความยิ่งใหญ่ในฐานะเจ้าลัทธิ ทำให้สัญชัยปริพาชกไม่อาจลดฐานะของตนลงมาเป็นศิษย์ใครได้ แม้ว่าอุปติสสะและโกลิตตะ จะพูดจาโน้มน้าวใจด้วยประการต่างๆ ก็ไม่สำเร็จ

สัญชัยปริพาชก มองหน้าผู้เป็นศิษย์แล้วถามว่า

"ในโลกนี้คนโง่หรือคนฉลาดมาก"

"คนโง่มีมาก คนฉลาดมีน้อย"

"ถ้าอย่างนั้น ขอให้คนฉลาดจงไปหาพระสมณโคดม ส่วนคนโง่จงมาหาเรา"

การบวชในพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทอยู่ พระองค์ทรงทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดด้วยพระญาณจึงได้ตรัสบอกว่า

อุปติสสะกับโกลิตตะกำลังมาหาตถาคต ทั้งสองเป็นเพื่อนกัน เขาจะมาเป็นคู่อัครสาวกของตถาคต

เมื่อตรัสบอกแล้ว พระพุทธเจ้ายังทรงแสดงธรรมต่อไปเรื่อย ๆ ด้วยทรงเห็นว่า อุปติสสะและโกลิตตะได้ฟังธรรมแล้วยังคงเป็นพระโสดาบันอยู่เช่นเดิม ส่วนปริพาชกบริวารจะได้บรรลุอรหัตผล ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ปริพาชกบริวารปรารถนาเพียงแค่ได้บรรลุอรหัตผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ส่วนอุปติสสะและโกลิตตะ นอกจากจะปรารถนาเป็นพระอรหันต์แล้ว ยังปรารถนาเป็นพระอัครสาวกและได้ตำแหน่งเอตทัคคะอีกด้วย โดยเหตุที่อุปนิสัยน้อมไปเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ จึงจำเป็นต้องผ่านการฝึกหัดที่ยากลำบาก ซึ่งทำให้ได้บรรลุผลสูงสุดคือ อรหัตผลช้ากว่าปริพาชกบริวาร อย่างไรก็ตาม โกลิตตะหลังบวชได้ ๗ วัน ก็ได้บรรลุอรหัตผล ส่วนอุปติสสะ หลังจากบวชได้ ๑๕ วัน ก็ได้บรรลลุอรหัตผลเช่นกัน

พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ทั้งหมดด้วยวิธีบวชแบบเอหิภิกขุ-อุปสัมปทา แต่ว่าเวลาที่ทรงบวชให้อุปติสสะและโกลิตตะ รวมทั้งพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ นั้น พระองค์ตรัสว่า

“จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้วจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำทุกข์ให้หมดไปโดยชอบเถิด”

แต่เวลาที่ทรงบวชให้ปริพาชกบริวาร พระองค์ตรัสว่า

“จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เถิด”

การบรรลุอรหัตผล

หลังจากได้บวชในพระพุทธศาสนาแล้ว อุปติสสะ มีชื่อใหม่ว่า "สารีบุตร" ส่วนโกลิตตะ มีชื่อใหม่ว่า "โมคคัลลานะ" ต่อมาเรียกเพิ่มเติมว่า มหาโมคคัลลานะ

พระสารีบุตร หลังจากบวชแล้ว ท่านทูลลาพระพุทธเจ้าไปบำเพ็ญสมณธรรม ณ ถ้ำสุกรขาตา เชิงเขาคิชฌกูฏ เขตเมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ วันที่จะได้บรรลุอรหัตผลพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรด โดยประทับในถ้ำนั้นกับท่าน ต่อมาปริพาชกทีฆนขะได้มาเฝ้าและทูลสนทนาด้วย ในขณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ปริพาชกอยู่นั้น พระสารีบุตรนั่งถวายงานพัดอยู่เบื้องพระปฤษฎางค์ (ข้างหลัง) ท่านพิจารณาไปตามเนื้อความพระธรรมเทศนานั้นตลอดเวลา ครั้นจบพระธรรมเทศนาท่านก็ได้บรรลุอรหัตผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ส่วนปริพาชกทีฆนขะหลานของท่านได้บรรลุโสดาปัตติผล

งานสำคัญ

พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ได้เป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยพระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนา

พระสารีบุตร ได้เป็นอุปัชฌาย์บวชให้สามเณรหลายรูป อาทิ สามเณรราหุล ต่อมายังได้โน้มน้าวใจให้น้องชาย คือ พระจุนทะ พระอุปเสนะ และน้องสาว ออกบวชในพระพุทธศาสนา ท่านเป็นผู้เสนอแนะให้พระพุทธเจ้าบัญญัติสิกขาบท เพื่อช่วยรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง และยังได้ทูลเสนอพระพุทธเจ้าให้ทำสังคายนา คือ รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยอมรับและตรัสให้ท่านทำไว้ให้ดูเป็นตัวอย่างฯ ภายหลังพุทธปรินิพพาน

พระมหากัสสปะประสงค์จะจัดทำปฐมสังคายนา ได้จัดตามแนวทางที่พระสารีบุตรเสนอไว้

พระโมคคัลลานะ เป็นอาจารย์ของหมู่คณะช่วยพระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนาทั้งเทวดาและมนุษย์ ท่านแสดงฤทธิ์ปราบบุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิจำนวนมาก ให้คลายความเห็นผิดแล้วหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เช่นที่เมืองราชคฤห์ ท่านได้แสดงฤทธิ์ปราบเศรษฐีมัจฉริโกสิยะด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ เดินจงกรมในอากาศ ปราบมาร ปราบนาคราชนันโทปนันทะ

แม้พระอัครสาวกทั้งสอง จะเกิดในวันเดียวกัน โดยเหตุที่พระสารีบุตรได้บรรลุโสดาปัตติผลก่อน และยังกล่าวธรรมให้พระมหาโมคคัลลานะได้บรรลุตามด้วย พระพุทธเจ้าจึงตรัสยกย่องให้พระสารีบุตรเป็นพี่

บั้นปลายชีวิต

พระอัครสาวกทั้งสองรูป มีชีวิตอยู่จนกระทั่งถึงระยะปัจฉิม-โพธิกาล (ระยะเวลาใกล้สิ้นยุคพุทธกาล) และนิพพานในปีที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนมายุ ๗๙ พรรษา

พระสารีบุตร นิพพานเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ที่บ้านของท่านด้วยโรคปักขันทิกาพาธ มีเรื่องเล่าว่า

วันหนึ่ง ท่านเข้าสมาบัติอยู่ในที่พักของท่านที่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล ออกจากสมาบัติแล้วพิจารณาเห็นว่า พระอัคร-สาวกย่อมนิพพานก่อนพระพุทธเจ้า ท่านได้ตรวจดูอายุสังขารของตนเอง และเห็นว่าจะมีชีวิตอยู่ได้อีก ๗ วันเท่านั้น ควรที่จะไปนิพพานที่บ้านเกิด จะได้โปรดโยมมารดาที่ยังเป็นมิจฉาทิฏฐิอยู่ให้

ได้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย อีกทั้งยังเห็นว่าโยมมารดามีอุปนิสัยสามารถที่จะบรรลุมรรคผลได้ เมื่อได้ฟังธรรมที่ท่านแสดง เมื่อปลงใจได้แล้ว ท่านจึงแจ้งให้พระจุนทะผู้เป็นน้องชายได้ทราบ และบอกพระจุนทะให้แจ้งแก่บรรดาศิษย์ของท่านได้ทราบด้วย เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้วท่านได้เก็บกวาดเสนาสนะ แล้วออกมายืนหน้าเสนาสนะนั้น ท่านมองดูทุกสิ่งทุกอย่างเป็นครั้งสุดท้าย แล้วพาพระจุนทะและบริวาร ๕๐๐ รูป เดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

"ข้าแต่พระบรมศาสดา" ท่านกราบทูลหลังจากถวายบังคมแล้ว "อายุของข้าพระองค์ใกล้สิ้นแล้ว ข้าพระองค์ขอกราบพระบาทเป็นครั้งสุดท้าย เพราะนับจากนี้ไปอีก ๗ วัน ข้าพระองค์จะได้ทอดทิ้งร่างกาย ขอได้ทรงพระกรุณาอนุญาตให้ข้าพระองค์นิพพานด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า"

"สารีบุตร เธอจักไปนิพพานที่ไหน" พระพุทธเจ้าตรัสถาม

"ที่บ้านเกิด พระพุทธเจ้าข้า"

"สารีบุตร" พระพุทธเจ้าตรัสเรียกพร้อมทั้งทรงอนุญาตแล้วตรัสต่อไปว่า "ต่อนี้ไปภิกษุทั้งหลายจะไม่ได้เห็นพระสาวกเช่นเธออีกแล้ว ขอเธอได้ช่วยอนุเคราะห์แสดงธรรมให้ภิกษุทั้งหลายฟังก่อนเถิด"

ขณะที่แสดงธรรมอยู่นั้นท่านได้แสดงฤทธิ์ด้วย โดยบางครั้งทำให้คนเห็นตัวท่าน บางครั้งก็ทำให้ไม่เห็น คงได้ยินแต่เสียงหรือให้เห็นเพียงครึ่งตัว ท่านยังได้ปรากฏกายให้เห็นเป็นรูปต่างๆ ครั้นแสดงฤทธิ์และแสดงธรรมถวายตามพุทธประสงค์แล้ว ท่านก็ได้เหาะกลับลงมาถวายบังคมพระพุทธเจ้า แล้วเข้าไปประคองพระบาทพลางกราบทูลว่า

"ข้าแต่พระบรมศาสดา ข้าพระองค์สู้สร้างบารมีมาช้านาน นับได้ ๑ อสงไขย กับ ๑๐๐,๐๐๐ กัป ก็ด้วยตั้งใจจะได้ถวายบังคมพระบรมบาท"

ท่านพร้อมด้วยพระจุนทะและพระบริวารเดินทางอยู่ ๗ วัน ก็ถึงอุปติสสคามบ้านเกิดของท่านที่เมืองนาลันทา แคว้นมคธ ท่านได้พบอุปเรวตะ หลานชาย ได้แจ้งความประสงค์ที่จะมาพักที่บ้านกับโยมมารดา ฝ่ายนางสารีโยมมารดาได้ทราบว่าพระลูกชายพาพระบริวารมาเยี่ยมก็รู้สึกดีใจ ได้จัดการต้อนรับอย่างดียิ่ง และได้ทราบว่าท่านประสงค์จะพักในห้องที่ท่านเกิด นางสารีก็จัดให้ตามความประสงค์ แม้ว่าจะสงสัยทำไมพระลูกชายจึงได้พาบริวารมามากมายหรือว่าจะมาเพื่อสึก

ตกดึกคืนนั้นท่านได้ป่วยเป็นโรคปักขันทิกาพาธ (โรคลงแดง) อย่างปัจจุบันทันด่วน ท่านได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส พระจุนทะและพระบริวารได้ช่วยกันพยาบาลอย่างใกล้ชิด โยมมารดาได้มาเฝ้าดูอาการด้วยความเป็นห่วง

ขณะนั้น เทวดาองค์สำคัญๆ ต่างมาเยี่ยมอาการป่วยของท่านตามลำดับ คือ ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ได้แก่ ท้าวธตรฐ ท้าววิรูปักษ์ ท้าววิรุฬหก และท้าวเวสสุวรรณ ผู้เป็นเจ้าแห่งสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ท้าวสักกเทวราช (พระอินทร์) ผู้เป็นเจ้าแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท้าวสุยามา ผู้เป็นเจ้าแห่งสวรรค์ชั้นมายา ท้าวสันดุสิต ผู้เป็นเจ้าแห่งสวรรค์ชั้นดุสิต ท้าวสุนิมมิตะ ผู้เป็นเจ้าแห่งสวรรค์ชั้นนิมมานรดี และท้าวปรนิมมิตวสวัตดี ผู้เป็นเจ้าแห่งสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี รวมทั้งท้าวมหาพรหมแห่งพรหมโลกชั้นสุทธาวาสก็ได้มาเยี่ยมอาการป่วยของท่านด้วย เทวดาและท้าวมหาพรหมนั้นแต่ละองค์

ล้วนมีรัศมีกายเปล่งปลั่งงดงาม ต่างพากันมาเยี่ยมอาการป่วยของท่านด้วยความเป็นห่วงและด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

นางสารีเห็นเหตุการณ์นั้นตลอด เมื่ออาการของพระเถระค่อยบรรเทาลง นางได้เข้าไปหาและสนทนาด้วยโดยได้ถามถึงเทวดาองค์สำคัญๆ ที่มาเยี่ยมซึ่งนางไม่ทราบว่าเป็นใคร ท่านได้บอกให้โยมมารดาได้ทราบตามลำดับจนกระทั่งถึงท้าวมหาพรหม

"อุปติสสะ" โยมมารดาเรียกชื่อเดิมของท่านด้วยความอัศจรรย์ใจ "นี่ลูกของแม่ใหญ่กว่าท้าวมหาพรหมอีกหรือ"

"ใช่...โยมแม่" ท่านตอบรับ

ทันใดนั้น โยมมารดาก็เกิดปีติอย่างใหญ่หลวง สีหน้าเอิบอิ่มเมื่อได้ทราบว่า พระลูกชายยิ่งใหญ่กว่าท้าวมหาพรหมที่ตนเคารพ

"อุปติสสะลูกชายของเรายิ่งใหญ่ขนาดนี้ แล้วพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของลูกชายเราจะยิ่งใหญ่ขนาดไหน"

นางสารีคิดไปถึงพระพุทธเจ้า พระเถระสังเกตดูโยมมารดาตลอดเวลา เมื่อเห็นว่าจิตใจเริ่มอ่อนโยนเหมาะจะรับน้ำย้อม คือ คำสอนทางพุทธศาสนา จึงได้เริ่มแสดงธรรมโปรดโดยพรรณนาถึงพระพุทธคุณนานาประการ อาทิว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระอรหันต์ห่างไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง โยมมารดาฟังแล้วเลื่อมใสยิ่งนัก และเมื่อจบพระธรรมเทศนานางก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล

พระเถระได้ตอบแทนพระคุณโยมมารดาด้วยการตอบแทนที่ล้ำค่า คือ ให้พ้นจากความเห็นผิดที่มีมานานเสียได้ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญ ส่วนโยมมารดารู้สึกเสียดายเวลาที่ผ่านมาที่ไม่ได้สัมผัสอมตธรรม จึงพูดกับท่านเป็นเชิงต่อว่า

"ลูกรัก ทำไมจึงเพิ่งมาให้อมตธรรมนี้แก่แม่เล่า"

หลังจากโยมมารดาได้กลับไปแล้ว ท่านได้บอกพระจุนทะให้นิมนต์พระบริวารมาประชุมพร้อมกัน ขณะนั้นเป็นเวลาใกล้สว่าง ท่านดูอิดโรยเต็มทีแต่ถึงกระนั้นก็พยายามพยุงกายลุกขึ้นนั่งโดยพระจุนทะคอยประคองอยู่ตลอดเวลา

"ท่านทั้งหลาย" พระเถระเอ่ยขึ้นด้วยน้ำเสียงแหบพร่า "ผมกับท่านอยู่ด้วยกันมานานถึง ๔๕ ปี หากกายกรรมและวจีกรรมของผมอันใดไม่เป็นที่พอใจ ขอได้อภัยให้ผมด้วย"

"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ" พระบริวารกล่าวตอบ "พวกกระผมติดตามท่านมานาน ยังมองไม่เห็นกายกรรมและวจีกรรมอันใดของท่านที่ไม่เหมาะสมเลย แต่พวกกระผมสิจะต้องขอให้ท่านได้โปรดยกโทษในกายกรรมและวจีกรรมที่ไม่สมควร"

ท่านกับพระบริวารต่างกล่าวคำขอขมากันและกันแล้ว แสงเงินแสงทองเริ่มจับขอบฟ้า แล้วเช้าวันนั้นเบญจขันธ์อันอ่อนล้าของพระเถระก็ดับลงอย่างสนิท ท่านนิพพานเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ในห้องที่ท่านเกิด เทวดาและมนุษย์ได้พร้อมใจกันฌาปนกิจศพของท่านอย่างสมเกียรติ พระจุนทะนำผ้าขาวมาห่ออัฐิของท่านแล้วนำไปพร้อมทั้งบาตรและจีวร เพื่อมอบให้พระอานนท์นำไปถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงรับอัฐิของท่านแล้วทรงโปรดให้สร้างสถูปบรรจุไว้ที่ใกล้ประตูเชตวันมหาวิหาร เพื่อให้พุทธบริษัทได้สักการะต่อไป

พระมหาโมคคัลลานะ นิพพานเมื่อวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ณ ถ้ำกาฬศิลา แคว้นมคธ หลังพระสารีบุตรนิพพานได้ ๑๕ วัน ดังมีเรื่องเล่าว่า

พรรษาที่จะนิพพานนั้น ท่านจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำกาฬศิลา แคว้นมคธ เดียรถีย์ (นักบวชนอกพระพุทธศาสนา) คณะหนึ่งได้จ้างโจรก๊กหนึ่งให้ไปฆ่าท่าน เหตุที่เป็นดังนั้น เพราะเดียรถีย์ได้ประชุมหารือกันแล้วต่างลงความเห็นว่า ทุกวันนี้ที่พวกตนเสื่อมจากลาภสักการะมีผู้นับถือน้อยลง เป็นเพราะผู้คนพากันไปเลื่อมใสพระสมณโคดมเป็นส่วนใหญ่ สาวกองค์สำคัญที่เป็นตัวการให้คนไปเลื่อมใสศาสดาของตนนั้นคือ พระมหาโมคคัลลานะ เนื่องจากสาวกรูปนี้มีฤทธิ์ไปนรกสวรรค์แล้วกลับมาเทศนาสั่งสอนจนคนเกิดศรัทธาเลื่อมใส หากหมดสาวกรูปนี้แล้วพระสมณโคดมก็หมดความหมาย ผู้คนก็จะหมดศรัทธาแล้วหันมาเลื่อมใสพวกตนตามเคย ลาภสักการะก็จะมีมากเหมือนเดิม

ท่านจำพรรษาอยู่นอกถ้ำมีกุฏิหลังเล็กๆ อยู่หลังหนึ่ง เมื่อทราบว่ามีโจรมาล้อมกุฏิหมายจะฆ่าท่าน พระเถระก็เข้าฌานอธิษฐานจิตหายตัวออกไปทางช่องลูกดาล พวกโจรไม่ทราบจึงเข้าไปค้นแต่ก็พลาดโอกาสไม่พบท่าน

วันต่อๆ มา พวกโจรก็ไปล้อมกุฏิของท่านอีกแต่ไม่สามารถจับตัวท่านได้ เพราะท่านได้ใช้อำนาจฤทธิ์หายตัวไม่ยอมให้โจรจับได้ พวกโจรพยายามอยู่อย่างนี้ถึง ๒ เดือนเต็มๆ พวกเดียรถีย์รู้สึกเคียดแค้นหนักขึ้นจึงเร่งให้พวกโจรจัดการกับพระเถระให้ได้

วันหนึ่ง ท่านมาพิจารณาถึงการที่พวกโจรพยายามตามฆ่าท่าน คงเนื่องมาจากกรรมเก่าที่ตามมาให้ผล ครั้นพิจารณาไปก็เห็นว่าชาติหนึ่งในอดีตท่านได้ทำอนันตริยกรรม คือ ฆ่าบิดามารดาตามคำยุยงของภรรยา บาปกรรมครั้นนั้นส่งผลให้ท่านไปเกิดในอเวจีมหานรกอยู่เนิ่นนาน ได้รับทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส แม้จะพ้นจาก

อเวจีมหานรกแล้วแต่เศษของผลบาปกรรมก็ยังมีอยู่และตามให้ผลตลอดเวลา จนมาในชาติปัจจุบัน แม้จะบรรลุพระอรหัตผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วผลของบาปกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่นั้นก็ยังตามอยู่ เมื่อเห็นดังนี้ท่านก็ไม่คิดหนีอีก พวกโจรจึงจับท่านได้และทุบตีอย่างเคียดแค้น ผลก็คือร่างกายของพระเถระแหลกเหลวกระดูกแตกละเอียดเหลือเป็นชิ้นๆ ขนาดเม็ดข้าวสารหัก เมื่อทุบจนหายแค้นแล้วพวกโจรสำคัญว่าท่านมรณภาพจึงช่วยกันหามไปทิ้งหลังพุ่มไม้ใกล้ๆ ถ้ำกาฬศิลานั้น แล้วหลบหนีไป

แม้จะได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส แต่พระเถระก็ยังไม่มรณภาพ ซึ่งเป็นธรรมดาของพระอัครสาวกหากยังไม่ได้ทูลลาพระพุทธเจ้าแล้วจะยังไม่นิพพานเป็นอันขาด พระเถระยังคงมีสติมั่นคง ท่านเข้าฌานอธิษฐานจิตประสานกายให้ปกติดุจเดิมแล้วเหาะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเวฬุวัน แคว้นมคธ เพื่อทูลลานิพพาน

พระพุทธเจ้าทรงขอให้ท่านแสดงธรรมและแสดงฤทธิ์อย่างที่ขอให้พระสารีบุตรได้ทำ ท่านได้ทำตามพุทธประสงค์ จากนั้นได้ก้มกราบพระบาทของพระพุทธเจ้าเป็นครั้งสุดท้าย แล้วเหาะกลับไปยังถ้ำกาฬศิลา ท่านนิพพาน ณ ที่นั้น เมื่อแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ดังได้กล่าวมาแล้ว

พระอัครสาวกทั้งสองได้ทำงานร่วมกันตลอดอายุขัย ได้ช่วยให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว และเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติทุกวรรณะในสังคมอินเดียครั้งกระนั้น

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระสารีบุตร มีปัญญามากสามารถแสดงธรรมได้ใกล้เคียง

กับพระพุทธเจ้า ดังนั้น พุทธเจ้าจึงทรงยกย่องท่านไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านมีปัญญามาก** ดังพระพุทธดำรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย บรรดาสาวกของตถาคตที่มีปัญญามาก สารีบุตรนี้เป็นเลิศกว่าใครทั้งสิ้น

พระมหาโมคคัลลานะ มีฤทธิ์มากสามารถแสดงฤทธิ์ได้ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้า ดังนั้น

พระพุทธเจ้าจึงยกย่องท่านไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านมีฤทธิ์มาก**

วันที่พระพุทธเจ้าทรงประทานตำแหน่งเอตทัคคะและตำแหน่งพระอัครสาวกให้แก่พระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าพระองค์ทรงเลือกที่รักมักที่ชัง พระพุทธเจ้าตรัสว่าพระองค์มิได้เลือกที่รักมักที่ชังแต่ประการใด ทรงประทานให้ตามที่ทั้งสองท่าน ปรารถนามาแต่อดีตชาติ จากนั้นได้ตรัสเล่าเรื่องราวของพระอัครสาวกให้พระทั้งหลายฟัง

นับถอยหลังจากนี้ไปได้ ๑ อสงไขย กับ ๑๐๐,๐๐๐ กัป พระสารีบุตร เกิดเป็นพราหมณ์มหาศาล ชื่อ “สรทะ” ส่วนพระมหาโมคคัลลานะ เกิดเป็นบุตรคหบดีมหาศาล ชื่อ สิริวัฑฒะ ทั้งสองเป็นเพื่อนกันมาแต่เยาว์วัย

สรทะ เมื่อบิดาล่วงลับไปได้ดูแลทรัพย์สมบัติแทน อยู่มาวันหนึ่ง ขณะอยู่ตามลำพัง ก็คิดถึงความเป็นไปของชีวิตในลักษณะต่าง ๆ แล้วสรุปได้ว่า

สรรพสัตว์และสรรพสิ่งต้องตายและแตกดับ
ไม่มีใครหรืออะไรจะรอดพ้นความตายและความแตกดับนั้นไปได้
เราก็เป็นหนึ่งในสรรพสัตว์และสรรพสิ่งนั้น

ฉะนั้น เราจึงควรออกบวชแสวงหาความรอดพ้นจากความตาย และความแตกดับนั้นให้ได้

ดังนั้น จึงเดินทางไปหาสิริวัฑฒะ แจ้งให้ทราบถึงความคิดของตนแล้วชวนสิริวัฑฒะให้ออกบวชด้วยกัน แต่สิริวัฑฒะบอกว่ายังไม่พร้อมจะออกบวช ครั้นกลับถึงบ้านก็ให้เปิดเรือนคลังเก็บรัตนะชนิดต่างๆ แจกจ่ายเป็นทานให้คนทั่วไป พร้อมทั้งได้สละบ้านเรือนออกไปอยู่ป่าแล้วอธิษฐานจิตบวชเป็นฤาษีอยู่ในป่านั้นเอง โดยมีบุตรพราหมณ์จากตระกูลต่างๆ ออกบวชตามจำนวน ๗๔,๐๐๐ คน

ฤาษีสรทะได้ตั้งใจบำเพ็ญเพียรฝึกจิตจนได้บรรลุอภิญญาและสมาบัติขั้นสูง จากนั้นได้สอนวิธีเพ่งกสิณให้แก่ฤาษีบริวาร จนได้บรรลุอภิญญาและสมาบัติเช่นเดียวกับตน

ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าอโนมทัสสีเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เสด็จจาริกแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ไปตามสถานที่ต่างๆ วันหนึ่งทรงทราบด้วยพระญาณว่า ฤาษีสรทะพร้อมด้วยบริวารมีอุปนิสัยสามารถบรรลุธรรมได้ จึงตัดสินพระทัยเสด็จไปโปรด

พระพุทธเจ้าอโนมทัสสีเสด็จไปโดยลำพัง พระองค์ทรงมุ่งหวังที่จะให้ฤาษีสรทะเห็นเป็นอัศจรรย์และรู้ว่าพระองค์คือพระพุทธเจ้า จึงทรงเหาะไปลงที่หน้าอาศรมของท่านให้เห็นกับตา ฤาษีสรทะมองดูนักบวชที่เหาะลงมาอยู่ไม่นานก็รู้ได้ตามมหาปุริสลักษณะว่าเป็นพระสัพพัญญูพุทธเจ้า จึงลุกขึ้นถวายการต้อนรับโดยปูลาดอาสนะถวายแล้วกราบทูลให้เสด็จมาประทับนั่ง ส่วนฤาษีสรทะนั่งเฝ้าอยู่ไม่ใกล้ไม่ไกล

บรรดาฤาษีผู้เป็นศิษย์กลับจากการไปเก็บผลไม้ เห็นอาการนั่งของฤาษีสรทะผู้เป็นอาจารย์และนักบวชอาคันตุกะแล้วให้รู้สึกแปลกใจ

"ท่านอาจารย์" ฤาษีรูปหนึ่งพูดขึ้น "เมื่อก่อนพวกเราเที่ยวอวดใครต่อใครว่า ผู้ที่ยิ่งใหญ่กว่าอาจารย์ไม่มีอีกแล้ว แต่มาบัดนี้พวกเราเริ่มไม่แน่ใจนักบวชรูปนี้เห็นจะยิ่งใหญ่กว่าท่านซินะ"

"พวกพ่อพูดอะไร ทำไมเอาเขาพระสุเมรุมาเทียบกับเมล็ดผักกาด"

บรรดาฤาษีผู้เป็นศิษย์ยอมรับความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าจึงพร้อมกันหมอบกราบลงแทบพระบาท ฤาษีสรทะได้ให้ฤาษีเหล่านั้นจัดผลไม้ และท่านได้ถวายผลไม้นั้นด้วยตนเอง

หลังจากพระพุทธเจ้าอโนมทัสสีเสวยผลไม้แล้ว ฤาษีสรทะได้ให้ฤาษีผู้เป็นศิษย์เข้ามาเฝ้าพระพุทธเจ้าใกล้ๆ พระพุทธเจ้าทรงมองฤาษีสรทะพลางทรงส่งพระทัยไปถึง พระสาวกผู้เป็นพระอัครสาวกให้มาเฝ้าพระองค์พร้อมด้วยพระสงฆ์จำนวนมาก ณ บัดนี้พระอัครสาวกทั้ง ๒ ทราบพระพุทธดำริแล้ว ได้เดินทางมาพร้อมด้วยพระอรหันต์จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ รูป เพื่อเฝ้าพระพุทธเจ้าทันที

ฤาษีสรทะเห็นพระมากันเป็นจำนวนมากก็เกิดกุศลจิต จึงบอกบรรดาฤาษีผู้เป็นศิษย์นำดอกไม้มาทำเป็นอาสนะถวายพระพุทธเจ้าและพระสาวก บรรดาฤาษีผู้เป็นศิษย์เหล่านั้นก็เกิดกุศลจิตเช่นเดียวกับอาจารย์ จึงใช้ฤทธิ์นำดอกไม้หลายสีหลายกลิ่นมาจัดปูเป็นอาสนะดอกไม้ถวายพระพุทธเจ้าและพระสาวก ฤาษีสรทะได้ยืนต่อพระพักตร์แล้วกราบทูลว่า

"ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ขอพระองค์ได้โปรดประทับนั่งบนอาสนะดอกไม้ เพื่ออนุเคราะห์ข้าพระองค์ด้วยเถิด"

พระพุทธเจ้า พระอัครสาวก และพระอรหันต์ทั้งหลายได้นั่งบนอาสนะ ที่สมควรแก่ตนตามลำดับ

ตามปกติทานที่ถวายแก่พระที่เพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติ ย่อมมีผลมาก พระพุทธเจ้าอโนมทัสสี ทรงมีพระประสงค์จะให้ทานของฤาษีสรทะและศิษย์เป็นเช่นนั้น จึงทรงเข้านิโรธสมาบัติ โดยมีพระอัครสาวกและพระอรหันต์เข้าตาม ขณะที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกกำลังเข้านิโรธสมาบัติอยู่นั้น ฤาษีสรทะได้ยืนกั้นร่มดอกไม้ถวายตลอดเวลา ส่วนศิษย์ทั้งหลายได้ยืนพนมมือตลอดเวลาเช่นกัน

พระพุทธเจ้าอโนมทัสสีทรงเข้านิโรธสมาบัติอยู่ ๗ วัน ครั้นออกแล้วได้รับสั่งให้พระนิสภเถระพระอัครสาวกเบื้องขวากล่าวอนุโมทนาอาสนะดอกไม้ เพื่อให้ฤาษีสรทะและศิษย์ได้เกิดปีติโสมนัส หลังจากนั้นได้ทรงรับสั่งให้พระอโนมเถระพระอัครสาวกเบื้องซ้ายแสดงธรรมต่อไป ฤาษีทั้งหลายได้ฟังพระอัครสาวกทั้ง ๒ กล่าวอนุโมทนาและแสดงธรรมแล้ว หาได้บรรลุธรรมแต่ประการใดคงเกิดแต่ปีติโสมนัสในทานและธรรมเท่านั้น ความจริงแล้วพระพุทธเจ้าทรงทราบดีว่าจะต้องเป็นเช่นนั้น เพราะฤาษีทั้งหมดเป็นพุทธเวไนยสัตว์ กล่าวคือ จะบรรลุธรรมได้ต้องได้ฟังจากพระพุทธเจ้าเท่านั้น พระสาวกไม่ว่ารูปใดไม่สามารถสอนให้บรรลุธรรมได้ โดยมีพุทธประสงค์จะให้ฤาษีเหล่านั้นได้ฟังธรรมเป็นอุปนิสัยปัจจัย เพื่อให้ได้บรรลุธรรมคราวที่ได้ฟังธรรมจากพระองค์โดยตรง ดังนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าอโนม-ทัสสีทรงแสดงธรรมจบลง ฤาษีทั้งหมดยกเว้นฤาษีสรทะก็ได้บรรลุอรหัตผล และได้ทูลขอบวชในพุทธศาสนาด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

การที่ฤๅษีสรทะไม่ได้บรรลุผลขั้นใดนั้น เป็นเพราะความฟุ้งซ่านคิดปรารถนาอยู่แต่การจะได้เป็นพระอัครสาวก โดยคิดว่า "ทำอย่างไรเราถึงจะได้เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้าสักพระองค์หนึ่งในอนาคตกาล เหมือนอย่างที่พระนิสภเถระได้เป็นอยู่เช่นนี้"

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงธรรมจบ ท่านได้เข้าไปกราบถวายบังคมแทบพระบาท แล้วเปล่งวาจาปรารถนาตำแหน่งเอตทัคคะและการเป็นพระอัครสาวก พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูด้วยพระญาณที่ล่วงรู้ถึงอนาคต (อนาคตังสญาณ) ก็ทรงทราบว่าความปรารถนาของฤๅษีสรทะนั้นสำเร็จได้แน่ จึงตรัสพยากรณ์ว่า "จากนี้ไป ๑ อสงไขยกับอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัป เธอจักได้เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้าโคดม และจักมีชื่อว่า "สารีบุตร"

ฤๅษีสรทะได้นึกถึงสิริวัฑฒะจึงเดินทางไปหาแล้วกล่าวว่า "บัดนี้ พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว ข้าพเจ้าได้เฝ้าและได้ตั้งจิตปรารถนาเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาล พระพุทธเจ้าทรงพยาการณ์ว่า ข้าพเจ้าจักได้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้าโคดม ข้าพเจ้าเห็นว่าตำแหน่งพระอัครสาวกเบื้องซ้ายยังไม่มีผู้ใดปรารถนา จึงคิดถึงท่านอยากให้ท่านตั้งจิตปรารถนาเพื่อไปเกิดด้วยกัน"

สิริวัฑฒะกล่าวขอบคุณที่ได้นำข่าวดีมาบอก และขอให้แนะนำว่าจะต้องทำอย่างไรบ้าง

เมื่อสิริวัฑฒะตกลงใจที่จะถวายทานแล้ว ฤๅษีสรทะได้รับไปนิมนต์พระพุทธเจ้าและพระสาวก สิริวัฑฒะจัดเตรียมรับเสด็จอย่างเต็มที่ โดยให้คนเกลี่ยพื้นดินหน้าประตูเข้าบ้านให้เรียบเสมอก่อน แล้วให้โปรยข้าวตอกดอกไม้ลงบนพื้นดินนั้น จากนั้นให้ทำปะรำมุงด้วย

ดอกอุบลเขียวแล้วให้ปูลาดอาสนะสำหรับพระพุทธเจ้าและพระสาวกไว้พร้อมสรรพ สุดท้ายสั่งให้เตรียมอาหารและเครื่องสักการะไว้มากมาย สิริวัฑฒะถวายมหาทานอยู่ ๗ วัน วันสุดท้ายถวายจีวรมีราคาแพงแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกครองด้วย แล้วตั้งจิตปรารถนาตำแหน่งเอตทัคคะและการเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคต พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูด้วยพระญาณทรงเห็นว่าความปรารถนาของท่านสำเร็จได้แน่จึงทรงพยากรณ์เหมือนอย่างที่พยากรณ์แก่ฤๅษีสรทะ นับแต่นั้นมาสิริวัฑฒะได้ทำบุญตลอดชีวิต ตายแล้ว ได้ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่ในสวรรค์ ส่วนฤๅษีสรทะยังบำเพ็ญฌานสมาบัติอยู่อย่างสม่ำเสมอ มรณภาพแล้วได้ไปเกิดเป็นพรหมอยู่ในพรหมโลก ท่านทั้งสองเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสุคติภูมิ จนถึงระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านทั้งสอง ได้มาเกิดเป็นบุตรพราหมณ์นายบ้านแห่งเมืองนาลันทา แคว้นมคธ และมีความผูกพันกัน ครั้นออกบวชก็ได้บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะและตำแหน่งอัครสาวกดังกล่าวมาแล้ว

วาจานุสรณ์

พระสารีบุตร ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องราวและในโอกาสที่แตกต่างกัน ส่วนเรื่อง**เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของท่านขณะบำเพ็ญสมณธรรม** ท่านกล่าวว่า

ผู้ใดสมบูรณ์ด้วยศีล สงบระงับ มีสติ คิดชอบ
เพ่งพินิจธรรมอยู่เป็นนิตย์ ไม่ประมาท
ยินดีอยู่กับการเจริญกรรมฐานในภายในตัวเอง

มีใจมั่นคงอย่างยิ่ง อยู่ผู้เดียว ยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้
นักปราชญ์ทั้งหลาย เรียกผู้นั้นว่า ภิกษุ

เกี่ยวกับการฉันอาหาร ท่านกล่าวว่า

ภิกษุฉันอาหาร จะเป็นของสดหรือของแห้งก็ตาม
ไม่ควรฉันให้อิ่มจนแน่นท้อง ควรมีสติฉันแต่พอประมาณ
เมื่อรู้ว่า อีก ๔ – ๕ คำจะอิ่ม ควรงดเสียแล้วดื่มน้ำแทน
เพราะฉันเพียงเท่านี้ก็เพียงพอแล้ว เพื่อความอยู่อย่างสบายของ
ภิกษุผู้มีใจเด็ดเดี่ยวมุ่งมั่นต่อนิพพาน

เกี่ยวกับที่อยู่ของพระอรหันต์ ท่านกล่าวว่า

พระอรหันต์อยู่สถานที่ใด ไม่ว่าบ้านหรือป่า
ไม่ว่าที่ดอนหรือที่ลุ่ม สถานที่นั้นย่อมเป็นภูมิ
สถานที่อันน่ารื่นรมย์ไปด้วยโดยปริยาย
ป่าอันน่ารื่นรมย์ที่คนผู้แสวงหากามย่อมไม่ยินดี
แต่กลับเป็นที่ที่ท่านผู้ปราศจากตัณหาชื่นชม
เพราะท่านเหล่านั้นไม่แสวงหากามอันใดอีก

เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน ท่านกล่าวว่า

บุคคลควรเห็นท่านผู้มีปัญญาชี้โทษมักกล่าวข่มขี่
ให้เป็นเหมือนผู้บอกขุมทรัพย์
ควรคบบัณฑิตเช่นนั้น เพราะว่าเมื่อคบบัณฑิตเช่นนั้น
ย่อมมีแต่ความดีไม่มีความชั่วเลย
ปราชญ์เองก็ควรแนะนำสั่งสอน ควรห้ามผู้อื่น

จากธรรมที่มิใช่ของคนดี แต่ผู้ที่แนะนำสั่งสอนเช่นนั้น
จะเป็นที่รักก็แต่เฉพาะของคนดีเท่านั้น คนชั่วจะไม่รักเขาเลย

เกี่ยวกับชีวิตและความตาย ท่านกล่าวว่า

ความเป็นความตายเราไม่ยินดี
เราจะละทิ้งร่างกายนี้ไปอย่างผู้มีสติสัมปชัญญะ
ความเป็นความตายเราไม่ยินดี
เรารอแต่ให้ถึงเวลา คล้ายลูกจ้างรอให้หมดเวลาทำงาน
ความตายนี้มีแน่ไม่เวลาแก่ก็เวลาหนุ่ม แต่ที่จะไม่ตายไม่มีหรอก

พระมหาโมคคัลลานะ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ดังนี้

เกี่ยวกับธุดงควัตร ท่านกล่าวว่า

ภิกษุถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ถือการอยู่โคนไม้เป็นวัตร
ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร มีจิตมั่นคง
พึงกำจัดเสนาแห่งพระยามัจจุราชเสียได้
คล้ายช้างทำลายเรือนไม้อ้อ

เกี่ยวกับร่างกาย ท่านกล่าวสอนโสเภณีนางหนึ่งที่มาเล้าโลม ท่านว่า

กระท่อมคือร่างกาย มีกระดูกเป็นโครงสร้าง
ฉาบทาด้วยเนื้อ ร้อยรัดด้วยเส้นเอ็น
เต็มไปด้วยของไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็น น่าเกลียด
คนทั่วไปพากันยึดถือ
แต่สำหรับเราเป็นของน่ารังเกียจ
ร่างกายของเธอไม่ต่างอะไรกับถุงใส่อุจจาระ

มีหนังหุ้มห่อปกปิดไว้ เหมือนนางปีศาจ
มีผื่นขึ้นที่หน้าอก มีช่อง ๙ ช่อง ให้สิ่งสกปรกไหลออกอยู่เป็นนิตย์
ภิกษุ (อย่างเรา) ย่อมไม่เหลียวแลร่างกายของเธอ
เหมือนชายหนุ่มผู้รักความสะอาด
ย่อมหลบหลีกอุจจาระปัสสาวะเสียห่างไกล
สำหรับคนทั่วไป หากเขาได้เข้าใจร่างกายของเธอ
อย่างที่เราเข้าใจ ต่างก็พากันหลีกไกล
คล้ายชายหนุ่มผู้รักความสะอาด เห็นหลุมอุจจาระที่ฝนตกใส่
ย่อมหลบหลีกเสียไกล
อากาศ คือ ความว่างเปล่า ใครก็ตามที่หวังจะเอา
ขมิ้นหรือน้ำย้อมอย่างอื่นไปย้อมอากาศ ย่อมเหนื่อยเปล่า
จิตของเราว่างเปล่าเหมือนดังอากาศ มั่นคงอยู่ภายใน
ฉะนั้น เธออย่ามาหวังความรักจากจิตที่ว่างเปล่านี้เลย
เพราะจะพบแต่ความปวดร้าว เช่นเดียวกับแมลงบินเข้ากองไฟ

เกี่ยวกับการนิพพานของพระสารีบุตร ท่านกล่าวว่า

เมื่อพระสารีบุตรเถระ
ผู้เพียบพร้อมด้วยธรรมมีศีลสังวรเป็นต้น นิพพานไปแล้ว
ก็เกิดเหตุน่าสะพรึงกลัวขนพองสยองเกล้า
สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง มีเกิดขึ้นและดับไปเป็นธรรมดา
การดับสังขารเหล่านั้นเสียได้เป็นสุข

เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของท่านเอง ท่านกล่าวว่า

สายฟ้าแลบแปลบปลาบเข้าไปตามภูเขาเวภาระ

และช่องเขาปัณฑวะ (ทำให้เกิดแสงสว่าง)
ส่วนเราผู้เป็นโอรสของพระพุทธเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ไม่มีใครเปรียบ
เข้าสู่ช่องภูเขาแล้วเจริญฌานอยู่อย่างมั่นคง

เกี่ยวกับมารที่ประทุษร้ายท่านและพระพุทธเจ้า ท่านกล่าวสอนว่า

ภิกษุใดเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า
รู้กรรมและผลของกรรมอย่างชัดแจ้ง
ภิกษุใดแสดงยอดเขาสิเนรุ ชมพูทวีป และปุพพวิเทหทวีป
ให้หมู่มนุษย์ชาวอมรโคยานทวีป และชาวอุตตรกุรุทวีป
ได้เห็นด้วยวิโมกข์
มารผู้มีบาป ท่านเบียดเบียนภิกษุนั้น
จะต้องประสบทุกข์เป็นแน่แท้
ไฟไม่ได้คิดเลยว่า จะไหม้คนพาล
แต่คนพาลกลับเข้าไปหาไฟให้ไหม้ตนเอง ฉันใด
ท่านประทุษร้ายพระพุทธเจ้า ก็เท่ากับเผาตนเอง
เหมือนคนพาลคนนั้น
มารผู้มุ่งแต่จะให้เขาตาย ท่านสั่งสมบาปมานาน
จึงแน่นอนว่าจะต้องประสบทุกข์
ฉะนั้น จงอย่าคิดร้ายต่อพระพุทธเจ้าและพระสาวกอีกต่อไปเลย

พระอนุรุทธะ

พระอนุรุทธะ เกิดในวรรณะกษัตริย์ เป็นโอรสของเจ้าชายอมิโตทนะพระอนุชาของพระเจ้าสุทโธทนะ มีพระเชษฐาร่วมสายโลหิตคือ เจ้าชายมหานามะ ซึ่งต่อมาได้ครองราชสมบัติต่อจากพระเจ้าสุทโธทนะ

ชีวิตฆราวาส

พระอนุรุทธะ มีพระสหายสนิท คือ เจ้าชายภัททิยะ เจ้าชายอานนท์ เจ้าชายภคุ และเจ้าชายกิมพิละ รวมทั้งเจ้าชายเทวทัตแห่งเมืองเทวทหะด้วย โดยเฉพาะกับเจ้าชายภัททิยะนั้นสนิทกันมาก โดยฐานะที่เป็นเจ้าชายท่านได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีปรารถนาสิ่งใดจะได้สมปรารถนา ท่านไม่เคยไม่ได้อะไรที่ปรารถนาแม้กระทั่งคำว่าไม่มีก็ไม่เคยได้ยิน ชีวิตฆราวาสของท่านเต็มไปด้วยความอบอุ่นเนื่องจากพระมารดาทรงดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี วันหนึ่งพระอนุรุทธะเล่นกับเพื่อนๆ และเล่นแพ้ต้องเสียขนมเป็นเดิมพันพระมารดาจะต้องจัดขนมไว้ให้ถึง 3 ครั้ง ครั้งที่ 4 ทรงตรัสว่าขนมไม่มี พระอนุรุทธะไม่เคยฟังคำว่าไม่มี เข้าใจว่า ขนมชื่อว่าขนมไม่มี พระมารดาประสงค์จะให้ท่านรู้จักคำว่าไม่มี จึงได้ทรงจัดการครอบถาดทองคำเปล่าใบหนึ่งด้วยถาดทองคำอีกใบหนึ่ง และส่งไปให้เมื่อพระองค์เปิดถาดทองคำนั้นออก กลิ่นขนมก็หอมตลบไปทั่วพระนคร ครั้นหยิบขนมมาบริโภค รสของขนมทิพย์ซาบซ่าน

และคิดว่าพระมารดาไม่เคยทำขนมเช่นนี้ให้เลย เราคงจะมิใช่เป็นที่รักของพระมารดาเสียแล้ว จึงไปทูลถามพระมารดาว่ารักพระองค์หรือไม่ พระมารดาตอบว่ารักดั่งแก้วตาแก้วใจ ถ้าเช่นนั้น ต่อไปนี้ขอให้พระมารดาทำขนมไม่มีให้ท่านเพียงอย่างเดียว

การออกบวช

พระอนุรุทธะ ออกบวชพร้อมกับ พระภัททิยะ พระอานนท์ พระภคุ พระกิมพิละ และพระอุบาลี กล่าวคือหลังจากเสด็จโปรดพระประยูรญาติแล้ว พระพุทธเจ้าทรงพาพระสาวกเสด็จไปประทับที่อนุปิยอัมพวัน ซึ่งเป็นนิคมของพวกเจ้ามัลละ ครั้งนั้น เจ้าชายศากยะซึ่งนำโดย พระภัททิยะ ได้ชวนกันเดินทางไปเฝ้าเพื่อทูลขอบวชโดยมีช่างกัลบกประจำพระองค์ติดตามไปด้วย คือ อุบาลี

มูลเหตุที่ทำให้ท่านออกบวชนั้น สืบเนื่องมาจากคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพระประยูรญาติ ได้มีพระประยูรญาติออกบวชตามเสด็จกันเป็นจำนวนมาก พระประยูรญาติผู้ใหญ่ครั้นเห็นเจ้าชายที่กล่าวพระนามมานี้ไม่ได้ออกบวชเหมือนเจ้าชายองค์อื่นๆ จึงทรงสงสัยและตรัสถามถึงสาเหตุซึ่งเจ้าชายเหล่านั้นไม่สามารถให้คำตอบได้ จึงรู้สึกละอายพระทัยและปรึกษากัน

เดิมทีเดียวในกลุ่มพระสหายที่จะออกบวชด้วยกันนั้น ไม่มีเจ้าชายอนุรุทธะ แต่มีเจ้าชายมหานามะพระเชษฐาร่วมอยู่ด้วย เจ้าชายมหานามะจึงทรงปรึกษากับเจ้าชายอนุรุทธะเป็นการส่วนพระองค์ว่า ใครจะออกบวช

เจ้าชายอนุรุทธะไม่สามารถตัดสินพระทัยได้ ด้วยไม่ทราบว่าการบวชคืออะไร เจ้าชายมหานามะจึงตรัสอธิบายให้ทราบว่า การออกบวชคือ การสละบ้านเรือน สละยศตำแหน่งและโลกิยสุขทั้งมวล ผู้ออกบวชจะต้องอยู่คนเดียว กินอาหารมื้อเดียวและนอนคนเดียว ต้องโกนผมและหนวดให้เกลี้ยง นุ่งห่มผ้าย้อมน้ำฝาด เลี้ยงชีวิตด้วยอาหารที่ตามแต่จะได้ คำอธิบายของพระมหานามะชัดเจน จนทำให้พระอนุรุทธะตัดสินพระทัยได้ทันที

"เสด็จพี่ หม่อมฉันเป็นคนอ่อนแอ ถ้าเป็นอย่างนี้ก็บวชไม่ได้หรอก"

เจ้าชายมหานามะ จึงรับสั่งต่อไป

"ถ้าอย่างนั้นก็ต้องเรียนรู้การงานซึ่งคนอยู่ครองเรือนจำต้องทำ"

จากนั้น เจ้าชายมหานามะ ก็ตรัสอธิบายถึงวิธีทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่กษัตริย์ศากยวงศ์และโกลิยวงศ์ยึดประกอบมาแต่บรรพบุรุษ โดยทรงอธิบายว่าคนครองเรือนต้องทำนา เพื่อจะได้มีข้าวไว้บริโภค การทำนาต้องเริ่มต้นด้วยการไถ ไถแล้วจึงคราด คราดแล้วจึงหว่านหรือปลูกข้าวกล้า ครั้นข้าวสุกแล้วก็ต้องเก็บเกี่ยวและหอบเข้าลานเพื่อนวด

วิธีการทำนาทั้งหมดที่เจ้าชายมหานามะตรัสบอกมานี้เจ้าชายอนุรุทธะไม่เคยได้ทราบมาก่อน เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาพระองค์ไม่เคยทอดพระเนตรเห็นคนตำข้าว ไม่เคยทอดพระเนตรเห็นคนหุงข้าว และไม่เคยทอดพระเนตรเห็นแม้แต่คนคดข้าว เคยเห็นแต่ข้าวที่คนคดใส่จานไว้แล้ว ฉะนั้น จึงรู้จักข้าวว่าเกิดในถาดทองคำเท่านั้นหารู้จักว่าข้าวเกิดในนาไม่ เช่นเดียวกับเจ้าชายอีก ๒ พระองค์

คือ เจ้าชายกิมพิละและเจ้าชายภัททิยะ[1] ที่ไม่ทรงทราบว่าข้าวเกิดในนา เจ้าชายกิมพิละทรงทราบแต่ว่าข้าวเกิดในฉางเพราะทรงเห็นคนขนข้าวเข้าฉาง ส่วนเจ้าชายภัททิยะทรงทราบแต่ว่าข้าวเกิดในหม้อเพราะทรงเห็นคนหุงข้าว

เจ้าชายอนุรุทธะ ทรงพิจารณาตามที่พระเชษฐาตรัสบอก ทรงเห็นว่าถ้าอยู่ครองเรือนจะต้องทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีวิตไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งดูแล้วจำเจและซ้ำซากจึงทรงตัดสินพระทัยใหม่

"เสด็จพี่ ถ้าเป็นฆราวาสต้องทำงานหนักอย่างเสด็จพี่ว่ามา หม่อมฉันก็ขอลาบวชดีกว่า เนื่องจากหม่อมฉันเบื่อหน่ายกับความซ้ำซากจำเจ"

เจ้าชายมหานามะ ไม่ทรงขัดข้องเจ้าชายอนุรุทธะ จึงเข้าเฝ้าพระมารดาเพื่อทูลขอพระราชานุญาต พระมารดาไม่ทรงประสงค์ให้พระโอรสออกบวช จึงทรงบ่ายเบี่ยงให้เจ้าชายอนุรุทธะไปชวนเจ้าชายภัททิยะ ซึ่งหมายความว่าหากเจ้าชายภัททิยะยินดีออกบวช เจ้าชายอนุรุทธะก็ออกบวชได้ด้วย แต่แรกนั้นเจ้าชายภัททิยะไม่ประสงค์จะออกบวชด้วยอยู่ในฐานะจะได้รับราชาภิเษกให้เป็นกษัตริย์ของเจ้าชายศากยะ แต่เป็นด้วยบุญบารมีที่จะได้บรรลุมรรคผล จึงทำให้ทนการชักชวนของเจ้าชายอนุรุทธะไม่ได้ จึงได้ตรัสตอบตกลงและหลังจากนั้นอีก ๗ วัน เจ้าชายที่กล่าวพระนามมาทั้งหมด ก็ได้เสด็จ

---

[1] ตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ จะเรียกท่านว่า ภัททิยราชา หรือพระเจ้าภัททิยะ ทั้งนี้ เพราะก่อนออกบวชนั้นท่านอยู่ในฐานะจะได้รับการราชาภิเษกเป็นกษัตริย์ของพวกศากยะสืบต่อจากพระเจ้าสุทโธทนะ การผลัดเปลี่ยนกันครองราชย์ตามวาระนั้น เป็นประเพณีของเจ้าศากยะ

ออกบวช โดยมีเจ้าชายภัททิยะเป็นผู้นำ ณ อนุปิยอัมพวัน พระพุทธเจ้า ทรงบวชให้ทุกพระองค์ด้วยวิธีบวชแบบเอหิภิกขุ-อุปสัมปทา

พระอนุรุทธะ ในพรรษาที่บวชนั้นเองก็ได้ทิพยจักษุญาณ (ความรู้ที่เกิดจากตาทิพย์) จากนั้นท่านก็ได้เรียนกรรมฐานจากพระสารีบุตร แล้วลาไปบำเพ็ญสมณธรรมที่ปาจีนวังสทายวัน ในแคว้นเจดี ขณะที่บำเพ็ญเพียรอยู่ในป่า ท่านตรึกมหาปุริสวิตก (ความตรึกของบุคคลผู้ยิ่งใหญ่) ได้ ๗ ข้อ ดังนี้

๑. ธรรมนี้เป็นของผู้มักน้อย ไม่ใช่ของผู้มักมาก
๒. ธรรมนี้เป็นของผู้สันโดษ ไม่ใช่ของผู้ไม่สันโดษ
๓. ธรรมนี้เป็นของผู้สงัด ไม่ใช่เป็นของผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
๔. ธรรมนี้เป็นของผู้ปรารภความเพียร ไม่ใช่ของผู้เกียจคร้าน
๕. ธรรมนี้เป็นของผู้มีสติมั่นคง ไม่ใช่ของผู้หลงลืมสติ
๖. ธรรมนี้เป็นของผู้มีจิตใจมั่นคง ไม่ใช่ของผู้มีจิตไม่มั่นคง
๗. ธรรมนี้เป็นของผู้มีปัญญา ไม่ใช่ของผู้ทรามปัญญา

ขณะที่ท่านกำลังตรึกมหาปุริสวิตก ๗ ข้อ อยู่นั้น พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูวาระจิตของท่าน เห็นว่ามีคุณธรรมแก่กล้าสามารถจะบรรลุอรหัตผลได้หากได้ฟังข้อแนะนำเพิ่มเติม จึงเสด็จมาตรัสบอกให้ท่านตรึกมหาปุริสวิตกต่อไปเป็นข้อที่ ๘ ว่า

๘. ธรรมนี้เป็นของผู้ยินดีในธรรมไม่เนิ่นช้า ไม่ใช่ของผู้ยินดีในธรรมที่เนิ่นช้า

พระอนุรุทธะพิจารณาตามแนวเทศนาที่พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำ จนเกิดความรู้แจ้งและได้บรรลุพระอรหัตผล

พระอนุรุทธะ ได้มีบทบาทสำคัญอย่างมาก ในการช่วยพระพุทธเจ้าเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านเป็นพระที่เทวดาเคารพ เนื่องจากได้ทิพยจักษุ (ตาทิพย์) มีการติดต่อเทวดาอยู่เนืองๆ ท่านได้เป็นอาจารย์ของหมู่คณะมีสัทธิวิหาริกและอันเตวาสิกเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับพระมหาสาวกรูปอื่นๆ ท่านมีบทบาทสำคัญในการช่วยรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่เช่นเดียวกับพระอุบาลี โดยได้ร่วมทำสังคายนาครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ซึ่งเกิดขึ้นหลังทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ประมาณ ๑๐๐ ปีเศษ ก็มีศิษย์ที่สืบสายมาจากท่านเข้าร่วมด้วย ดังที่ปรากฏชื่อมีอยู่ ๒ รูป คือ พระวาสภคามี และพระสุมนะ ท่านมีวัตรปฏิบัติที่นักเผยแผ่ธรรมรุ่นหลังน่าศึกษา คือความมักน้อย เรื่องมีอยู่ว่าขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดเวฬุวัน ท่านได้แสวงหาผ้าบังสุกุล (ผ้าเปื้อนฝุ่น) ตามกองขยะมาทำจีวร เนื่องจากจีวรที่ใช้อยู่ประจำนั้นขาดแล้ว เทพธิดาแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นางหนึ่งชื่อ "ชาลินี" เห็นท่านแล้วเกิดความเลื่อมใสจึงนำผ้าทิพย์มาทอดเป็นผ้าบังสุกุลไว้ที่กองขยะ ที่พระเถระกำลังมุ่งหน้าไปแสวงหา ครั้นได้ผ้าครบความต้องการแล้ว พระเถระได้เริ่มทำพิธีเย็บจีวร ซึ่งปรากฏว่าการเย็บจีวรของท่านครั้งนั้นเป็นงานใหญ่มาก พระพุทธเจ้าทรงพาพระมหาสาวกรูปอื่นๆ อาทิ พระมหากัสสปะ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะและพระอานนท์มาช่วย พร้อมด้วยพระตามเสด็จอีก ๕๐๐ รูป

ในการเย็บจีวรนั้น พระมหากัสสปะนั่งอยู่ช่วงต้น พระสารีบุตรนั่งอยู่ช่วงกลาง และพระอานนท์นั่งอยู่ช่วงปลาย พระสาวกที่เหลือช่วยกันกรอด้าย พระพุทธเจ้าทรงช่วยสนเข็ม ส่วนพระโมคคัลลานะทำหน้าที่บอกบุญนำภัตตาหารมาถวายพระพุทธเจ้าและพระสาวก จาก

ตระกูลอุปัฏฐาก การเย็บจีวรให้ท่านเสร็จเรียบร้อยในวันนั้นเอง

เทพธิดาชาลินีนางนี้ เมื่อคราวที่พระเถระจำพรรษาอยู่ในป่าแห่งหนึ่งในแคว้นโกศล ได้มาหาท่านและนิมนต์ให้ท่านตั้งจิตปรารถนาไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์โดยนางได้อ้างถึงความสวยงามของสวนนันทวัน ให้พระเถระฟัง ท่านได้ตอบไปว่าท่านไม่มีโอกาสได้เกิดในหมู่เทวดาอีกแล้ว เนื่องจากได้ทำลายการเวียนว่ายตายเกิดได้หมดสิ้น

การที่นางเทพธิดากล้ากล่าวเช่นนั้นแก่ท่านก็เพราะว่า ใน ๓ ชาติที่แล้วนางได้เกิดเป็นภรรยาของท่านในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นเอง นางจำท่านได้และความรักอาลัยยังมีอยู่จึงกล่าวไปตามความรู้สึกโดยหารู้ไม่ว่า บัดนี้ ท่านได้บรรลุอรหัตผลแล้ว พระเถระจึงกล่าวตอบไปว่า

ชาลินี นับแต่นี้ไป อาตมาจะไม่กลับไปเกิดอยู่ในหมู่เทวดาอีกแล้ว
อาตมาละการเวียนว่ายตายเกิดได้แล้ว
การเกิดใหม่จะไม่มีอีกต่อไป
เทพธิดาได้ฟังดังนั้นรู้สึกผิดหวังแล้วกลับไป
มนุษย์โลก เทวโลก พร้อมทั้งพรหมโลก
มีเป็นพัน ภิกษุใดรู้แจ้งได้ชั่วเวลาครู่เดียว
ภิกษุนั้นถือว่าเป็นผู้ชำนาญในฤทธิ์
รู้แจ้งการเกิดการตายของสัตว์ทั้งหลาย
ย่อมจะเห็นเทวดาได้ทุกเมื่อ

พระเถระกล่าวถ้อยคำนี้ต่อจากเมื่อกล่าวแก่เทพธิดา เพื่อขจัดความสงสัยของบรรดาศิษย์ที่ไม่เห็นเทพธิดา และคิดว่าท่านเพ้อเจ้อ

ธรรมกถาเรื่อง "เจโตวิมุติ ของท่านนับว่าเป็นธรรมกถาที่สำคัญมากเรื่องหนึ่ง ที่ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับความหลุดพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจสมาธิ พระไตรปิฎกได้บันทึกเรื่องนี้ไว้ว่า

ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวนาราม เมืองสาวัตถีนั้น พระอนุรุทธะได้ตามเสด็จไปด้วย วันหนึ่งหัวหน้าช่างไม้คนหนึ่งชื่อ "ปัญจังคะ" ให้คนมานิมนต์ท่านไปฉันภัตตาหารที่บ้านพร้อมด้วยพระรูปอื่นอีก ๓ รูป หลังจากฉันภัตตาหารแล้ว ช่างไม้ได้สนทนากับพระเถระ ดังนี้

ช่างไม้ เจโตวิมุติอันไม่มีประมาณ กับเจโตวิมุติอันมีอารมณ์ใหญ่ ต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร

พระเถระ แล้วท่านเข้าใจว่าอย่างไร

ช่างไม้ โยมเข้าใจว่า วิมุติทั้ง ๒ นี้ มีความหมายเหมือนกันต่างกันเฉพาะตัวหนังสือเท่านั้น

พระเถระ เจโตวิมุติทั้ง ๒ นี้ ต่างกันทั้งความหมายและตัวหนังสือ เจโตวิมุติอันไม่มีประมาณ คือ ภิกษุแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ไปตลอดทั้งโลก แล้วมีจิตเพียบพร้อมด้วยพรหมวิหารธรรมอยู่อย่างไม่มีประมาณ คือ ไม่มีขอบเขตจำกัดในผู้ใดผู้หนึ่งในที่ใดที่หนึ่ง แผ่ไปอย่างไพบูลย์กว้างขวางทั้งในสัตว์ทุกประเภทและในโลกกว้าง สำหรับเจโตวิมุติอันมีอารมณ์ใหญ่ คือ ภิกษุแผ่นิมิตกสิณไปรอบโคนต้นไม้ ๑ ต้นบ้าง ๒ ต้นบ้าง ๓ ต้นบ้าง จากนั้นแผ่ขยายไปครอบเขต ๑ บ้าง ๒ เขตบ้าง ๓ เขตบ้าง จากนั้นก็แผ่ไปครอบคลุม

๑ ประเทศบ้าง ๒ ประเทศบ้าง ๓ ประเทศบ้าง จนกระทั่งแผ่ขยายไปครอบคลุมถึงแผ่นดิน คือ โลกที่มีมหาสมุทรเป็นที่สุด แล้วนึกอยู่ในใจว่า ใหญ่ๆ

ช่างไม้ได้ฟังพระเถระตอบแล้วก็เข้าใจความหมายของเจโต-วิมุติทั้ง ๒ ได้ดี ซึ่งนับได้ว่า งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านประสบผลสำเร็จ

พระเถระยังได้กล่าวธรรมกถาอีกในโอกาสต่างๆ ที่สำคัญ คือ ในวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน มีเรื่องเล่าว่า

ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทรงเข้าอนุปุพพวิหารสมาบัติ คือ ทรงเข้าฌานไปตามลำดับ เริ่มตั้งแต่ปฐมฌานไปจนถึงนิโรธสมาบัติ พระอานนท์เห็นพระพุทธองค์ทรงบรรทมสงบนิ่ง ไม่ทรงหายใจเข้าออกจึงถามพระอนุรุทธะว่า พระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วหรือ พระอนุรุทธะเข้าฌานตามพระพุทธองค์อยู่ตลอดเวลา และทราบว่าพระพุทธองค์กำลังเข้านิโรธสมาบัติ จึงตอบว่า ยัง จนกระทั่งเมื่อพระพุทธองค์ทรงออกจากนิโรธสมาบัติแล้ว จึงทรงลงสู่ภวังค์ พระองค์เสด็จดับขันธ-ปรินิพพานในขณะลงสู่ภวังค์นั้น พระอนุรุทธะทราบจึงออกจากสมาบัติ แล้วแจ้งให้พระอานนท์ทราบ

ทันทีที่พระอานนท์ได้แจ้งให้พระรูปอื่นๆ ที่ประชุมเฝ้าพระพุทธเจ้าอยู่นั้นได้ทราบ พระอริยสาวกก็ปลงธรรมสังเวชว่า "สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง"

ส่วนพระสาวกที่ยังเป็นปุถุชน ต่างเสียใจร้องไห้คร่ำครวญด้วยความอาลัยรักในพระพุทธเจ้า พระอนุรุทธะเห็นเหตุการณ์นั้น

จึงเข้ามาปลอบ โดยกล่าวข้อความทำนองเตือนใจว่า

ท่านทั้งหลาย อย่าได้เสียใจไปเลย อย่าคร่ำครวญไปเลย
พระศาสดาเคยตรัสไว้แล้วมิใช่หรือว่า
ความพลัดพรากจากของรักของชอบทั้งหมดนั้น
มีความแตกสลายไปเป็นธรรมดา
ไม่มีใครจะบังคับได้หรอก ว่าจงอย่าแตกสลาย

ขณะนั้นถือได้ว่าท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่อยู่ในที่นั้น พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานในตอนกลางคืน ตลอดคืนวันนั้นท่านกับพระอานนท์ได้ทำหน้าที่กล่าวธรรมกถาปลอบโยนพระสาวก ที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ตลอดคืนจนกระทั่งรุ่งเช้า ท่านจึงมอบหมายให้พระอานนท์ไปแจ้งข่าวให้เหล่ามัลลกษัตริย์ได้ทราบ

ท่านได้แจ้งเหล่ามัลลกษัตริย์ให้อัญเชิญพระบรมศพของพระพุทธองค์เข้าเมืองทางประตูเมืองทางทิศอุดร (เหนือ) ผ่านกลางเมืองแล้วไปออกทางประตูเมืองด้านทิศบูรพา (ตะวันออก) ก่อนนำไปถวายพระเพลิง ณ มกุฏพันธนเจดีย์ ทั้งนี้ เป็นไปตามประสงค์ของเทวดาที่ต้องการจะบูชาพระบรมศพของพระพุทธเจ้า

บั้นปลายชีวิต

พระอนุรุทธะ นิพพานที่ใต้กอไผ่ในหมู่บ้านเวฬุวัน แคว้นวัชชี ขณะนั้นท่านมีอายุใกล้เคียงกับพระอานนท์จะอ่อนกว่าเล็กน้อย

เอตทัคคะ - อดีตชาติ

พระอนุรุทธะ พระพุทธเจ้าได้ทรงแต่งตั้งไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะ ด้านทิพยจักษุ** (ตาทิพย์)

ชาติหนึ่งท่านได้เกิดในตระกูลขัดสน อยู่ในกรุงพาราณสี มีนามว่า "อันนภาระ" เป็นคนหาบหญ้าให้แก่ท่านสุมนเศรษฐี ผู้มีน้ำใจเปี่ยมด้วยเมตตา ท่านได้บริจาคทานแก่คนยากจน

ธรรมดาพระปัจเจกพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ชอบอนุเคราะห์คนขัดสนยากจน เพราะฉะนั้น พระปัจเจกพระพุทธเจ้าอุปริฏฐะครองจีวรคล้องบาตรเหาะจากภูเขาคันธมาทน์ ไปยืนรออยู่หน้าประตูบ้านของอันนภาระ ฝ่ายอันนภาระเห็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้าจึงถามภรรยาว่า อาหารที่เป็นส่วนของฉันมีอยู่หรือเปล่า ภรรยาตอบว่ามี จึงรับบาตรมา และพูดกับภรรยาว่า

"การที่เราทั้งสองต้องรับจ้างเขามีสภาพยากจนอยู่เช่นนี้ เพราะเราทั้งสองไม่เคยได้ทำบุญไว้ในชาติก่อน เมื่อเราคิดจะให้ทาน ของที่จะให้ทานก็ไม่มี เมื่อมีของที่จะให้ทาน แต่หาผู้ที่จะรับทานไม่มี มาวันนี้เราได้พบพระปัจเจกพระพุทธเจ้าแล้วทั้งอาหารที่เป็นส่วนของฉันก็มีอยู่ เธอจงนำอาหารที่เป็นส่วนของฉันใส่ลงในบาตรนี้เถิด"

ภรรยาของอันนภาระเป็นคนมีปัญญา จึงนำอาหารส่วนของตนใส่ลงในบาตรรวมกับส่วนของสามี อันนภาระได้ถวายอาหารแล้วตั้งความปรารถนาว่า "ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายพ้นจากการมีชีวิตอันลำบากยากเข็ญเช่นนี้เสียเถิด และคำว่า "ไม่มี" อย่าได้ฟังเลย"

วาจานุสรณ์

พระอนุรุทธะ เป็นพระสาวกรูปหนึ่งที่กล่าวถ้อยคำไว้มากตามเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น พระสังคีติกาจารย์ได้รวบรวมไว้ดังนี้

พระพุทธเจ้าผู้ยอดเยี่ยมในโลก ทรงทราบความดำริ
ของเราแล้ว เสด็จมาหาเราด้วยกายทิพย์ที่ทรงเนรมิตขึ้น
ทรงแสดงธรรมขั้นสูงให้เราฟัง
พระพุทธเจ้าผู้ทรงยินดีในธรรมไม่ทำให้เนิ่นช้า
ทรงแสดงธรรมไม่ทำให้เนิ่นช้านั้นแก่เรา
ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงนั้น
เราเข้าใจแจ่มแจ้งแล้วจึงทำให้ยินดีในพระศาสนา
เราปฏิบัติตามที่ทรงพร่ำสอนจนได้บรรลุวิชชา ๓ ตามลำดับ
คำสอนของพระพุทธเจ้า เราทำตามเสร็จสิ้นแล้ว

พระเถระกล่าวถ้อยคำนี้ เพื่อเป็นการปรารภถึงการปฏิบัติธรรมของท่านที่ปาจีนวังสมิคทายวัน ในแคว้นเจตี

เราถือการไม่นอนเป็นวัตรมาเป็นเวลา ๕๕ ปีแล้ว
และ ๒๕ ปีแรกนั้น เราไม่ยอมหลับเลย

พระเถระกล่าวถ้อยคำนี้ เพื่อเป็นการอ้างถึงการบำเพ็ญเพียรของท่านให้บรรดาศิษย์ได้ทราบ พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า พระเถระถือการนั่งอย่างเดียวไม่ยอมนอนและไม่ยอมเอนกายพิงอะไรเลยมาเป็นเวลา ๕๕ ปี นับแต่วันบวช และ ๒๕ ปีแรกนั้น ท่านไม่ยอมงีบหลับแม้แต่น้อย แต่มา ๒๕ ปีหลัง ท่านจะหลับบ้างในยามสุดท้าย เพราะร่างกายเหนื่อยอ่อนมากเนื่องจากชรา

ขณะนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหยุดหายใจแล้ว
แต่ยังไม่เสด็จดับขันธปรินิพพาน
เพราะทรงตั้งพระทัยกำหนดนิพพานเป็นอารมณ์
ต่อจากนี้จึงจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน

พระเถระกล่าวถ้อยคำนี้ ณ สาลวโนทยาน เมืองกุสินารา อัน

เป็นที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน เนื่องจากมีพระถามว่าพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วหรือยัง ท่านเข้าสมาบัติตามพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา ช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงหยุดหายใจนั้นเป็นช่วงเวลาที่พระองค์ทรงเข้าจตุตถฌาน แล้วทันทีที่ออกจากจตุตถฌานก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน และเมื่อพระพุทธเจ้าเสร็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระเถระก็ได้กล่าวว่า

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอดกลั้นทุกขเวทนาด้วยพระทัยเบิกบาน

พระผู้มีพระภาคเจ้านิพพานก็เหมือนกับดวงไฟดับ

พระทัยก็หลุดพ้นอย่างวิเศษ

เจตสิกธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าดับลงแล้วในบัดนี้เอง

และเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว

เจตสิกธรรมเหล่าอื่นก็จักไม่มีอีกต่อไป

สุดท้ายพระเถระได้กล่าวถึงการนิพพานของท่านว่า

เราผู้ไม่มีอาสวะ ถึงคราวสิ้นชีวิตก็จักนิพพาน ณ ใต้กอไผ่ใกล้หมู่บ้านเวฬุวัน แคว้นวัชชี

พระสีวลี

พระสีวลี เกิดในวรรณะกษัตริย์ เป็นโอรสของพระนางสุปปวาสา เป็นชาวเมืองกุณฑโกลิยนคร ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งของกษัตริย์โกลิยวงศ์ อันเป็นพระญาติข้างฝ่ายพุทธมารดา

ชีวิตฆราวาส

อยู่ในท้องพระมารดานานถึง ๗ ปี ๗ เดือน และ ๗ วัน ดังนั้น ท่านจึงแปลกพิเศษกว่าเด็กอื่นๆ กล่าวคือ เมื่อคลอดจากครรภ์พระมารดาแล้วสามารถทำงานได้เลย เพราะวันที่คลอดท่านนั้น พระบิดาพระมารดาได้นิมนต์พระพุทธเจ้ามาเสวยพระกระยาหารในวัง พร้อมด้วยพระสาวกรูปสำคัญ เช่น พระสารีบุตร ท่านมีโอกาสใช้ชีวิตเป็นฆราวาสเพียง ๗ วัน

การออกบวช

พระสีวลี ออกบวชในวันที่ ๗ หลังจากที่ประสูติจากครรภ์พระมารดา โดยพระบิดาและพระมารดาได้มอบถวายให้พระสารีบุตร

เรื่องมีอยู่ว่า นับแต่วันที่ท่านประสูติจากครรภ์พระมารดา พระบิดาและพระประยูรญาติได้นิมนต์พระพุทธเจ้าและพระสาวกมาฉันภัตตาหารที่พระตำหนัก เจ้าชายสีวลี โดยเหตุที่อยู่ในครรภ์พระมารดานานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน เมื่อประสูติออกมาจึงทรงทำงานได้เลย ดังนั้น จึงได้ช่วยเลี้ยงพระด้วย พระสารีบุตรจับตาดู

เจ้าชายพระองค์น้อยมาแต่วันแรก ครั้นถึงวันที่ ๗ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่รับนิมนต์ไว้ จึงได้สนทนากับเจ้าชายเพื่อสร้างความคุ้นเคย

เมื่อเสร็จภัตกิจ พระพุทธเจ้าตรัสอนุโมทนา จากนั้นพระสารีบุตรได้สนทนากับเจ้าชายน้อย

"เธอทุกข์ทรมานอยู่ในท้องแม่มานานขนาดนี้ ออกบวชไม่ดีกว่าหรือ"

เจ้าชายน้อยตรัสตอบว่า "ถ้าบวชได้ก็จะบวช"

ขณะนั้นเอง พระนางสุปปวาสาทอดพระเนตรเห็นเจ้าชายน้อยสนทนาอยู่กับพระสารีบุตร จึงเสด็จเข้าไปใกล้ พระสารีบุตรได้ถวายพระพรให้ทราบว่ากำลังชวนเจ้าชายออกบวชและเจ้าชายก็สนพระทัย พระนางสุปปวาสาทรงดีพระทัยเป็นอย่างมาก จึงตรัสอนุญาตให้พระเถระช่วยจัดการบวชให้ตามที่เจ้าชายประสงค์

เมื่อพระนางสุปปวาสาและพระประยูรญาติรวมทั้งพระบิดาอนุญาตแล้ว พระสารีบุตรก็นำเจ้าชายน้อยไปวัดแล้วจัดการบวชให้เป็นสามเณร และนับแต่วันที่ท่านบวช ลาภสักการะก็เกิดขึ้นเป็นอย่างมากแก่ภิกษุสงฆ์ที่อยู่ร่วมในวัดนั้น

การบรรลุธรรม

พระสีวลี ได้ฟังตจปัญจกรรมฐานจากพระสารีบุตร ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์เป็นอันดับแรก โดยพระอุปัชฌาย์สอนให้ท่านกำหนดส่วนของร่างกายที่เห็นได้ง่ายก่อน ๕ ส่วน คือ เกสา (ผม) โลมา (ขน) นขา (เล็บ) ทันตา (ฟัน) ตโจ (หนัง) จากนั้นพระอุปัชฌาย์ได้สอนให้ท่านพิจารณาถึงความทุกข์ทรมานขณะอยู่ในครรภ์พระมารดานานถึง ๗ ปี ท่านบรรลุอรหัตผลเวลาปลงผมเสร็จพอดี มีหลักฐาน

เกี่ยวกับการบรรลุธรรมของท่านไว้ว่า ท่านได้บรรลุโสดาปัตติผลเวลาปลงผมจุกที่ ๑ เสร็จ บรรลุสกิทาคามิผลเวลาปลงผมจุกที่ ๒ เสร็จ บรรลุอนาคามิผลเวลาปลงผมจุกที่ ๓ เสร็จ และบรรลุอรหัตผลเวลาปลงผมจุกที่ ๔ ซึ่งเป็นจุกสุดท้ายเสร็จ

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระสีวลี ตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ครั้งนั้นท่านเกิดเป็นกุลบุตรชาวเมืองหงสาวดี วันหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับพวกชาวเมืองเพื่อฟังธรรมเห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสาวกรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีลาภมาก แล้วเกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นพระสาวกรูปนั้นบ้าง

ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกติดต่อกัน ๗ วัน วันสุดท้ายท่านได้กราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบถึงความปรารถนาของท่านและได้รับพุทธพยากรณ์คล้ายๆ กับพระอสีติมหาสาวกรูปอื่นๆ คือในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัป ข้างหน้า จักได้ออกบวชเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าโคดม จักได้บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าโคดมจักตั้งท่านไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านมีลาภมาก**

ท่านได้ฟังพระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์แล้ว เกิดปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่งได้ทำบุญอื่นๆ สนันสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากชาตินั้นบุญส่งผลให้ท่านเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ จนมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้าวิปัสสี

ชาติที่พบพระพุทธเจ้าวิปัสสีนั้น ท่านเกิดเป็นคนบ้านนอกอยู่ไม่ไกลจากเมืองพันธุมตี วันหนึ่งได้เข้าร่วมกับพวกชาวเมืองถวาย

ภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวก โดยท่านได้บริจาครวงผึ้งชนิดที่ไม่มีตัวและเนยแข็งเข้าโรงครัว ซึ่งผลปรากฏว่ารวงผึ้งกับเนยแข็งของท่านนั้นเป็นส่วนที่ทำให้งานบุญครั้งนี้สมบูรณ์ที่สุด เนื่องจากของ ๒ สิ่งนี้ กำลังเป็นที่ต้องการในการจัดเตรียมอาหาร

ความจริงแล้ว วันนั้นท่านเป็นคนบ้านนอกเพียงคนเดียวที่ได้มีส่วนร่วมในงานบุญครั้งนี้ เนื่องจากมีสิ่งที่ชาวเมืองต้องการ คือ รวงผึ้งและเนยแข็งดังกล่าวแล้ว เดิมทีเดียวพวกชาวเมืองต้องการซื้อ แต่เมื่อท่านทราบว่าจะนำไปถวายพระพุทธเจ้าและพระสาวกจึงไม่ยอมขาย แต่ขอมีส่วนร่วมในงานบุญครั้งนี้ด้วย โดยขอถวายน้ำผึ้งจากรวงที่ตนนำมาพร้อมกับเนยแข็งด้วยมือตนเอง ซึ่งพวกชาวเมืองก็ตกลง

เมื่อตกลงกันได้ ท่านก็แสดงฝีมือในการปรุงอาหารด้วยการซื้อเม็ดดีปลีมาบดใส่ลงในเนยแข็งแล้วกวนเข้าด้วยกัน จากนั้นก็บีบน้ำผึ้งผสมครั้นได้ที่แล้วจึงใส่ลงในใบบัวแล้วนำไปยังที่ที่จะถวายทาน เมื่อถึงเวลาพวกชาวเมืองต่างเข้าถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกด้วยมือของตนเองอย่างเป็นระเบียบ ท่านได้ทำอย่างนั้นบ้างเมื่อถึงวาระของตน โดยเริ่มต้นถวายพระพุทธเจ้าก่อน แต่ก่อนที่จะถวายนั้นท่านได้กราบทูลว่า

"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์เป็นคนยากจนมาจากบ้านนอก ของถวายมีอยู่เพียงสิ่งนี้เท่านั้น ขอพระองค์ทรงพระกรุณารับเครื่องบรรณการของคนยากนี้ด้วยเถิด"

พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรดูชายบ้านนอกด้วยพระเนตรที่ฉายแววพระกรุณา ทรงรับน้ำผึ้งผสมเนยแข็งกับเม็ดดีปลีแล้วทรงอธิษฐานให้น้ำผึ้งนั้นมีพอถวายพระได้ทั่วถึง ด้วยพระฤทธิ์ของ

พระพุทธเจ้า ผลปรากฏว่าน้ำผึ้งผสมเนยแข็งกับเม็ดดีปลีของชายบ้านนอกนั้นมีมากพอถวายพระได้ทั่วถึง

พระพุทธเจ้าวิปัสสีทรงทราบดีว่าคนบ้านนอกนั้นเป็นใคร มีอดีตชาติและอนาคตชาติเป็นเช่นไร จึงทรงให้ความคุ้นเคยเป็นพิเศษส่วนชายบ้านนอก หลังจากถวายพระจนทั่วถึงแล้ว ก็นั่งอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่งไม่ใกล้ไม่ไกลพระพุทธเจ้า จนพระพุทธเจ้าทรงเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว จึงเข้าไปใกล้แล้วกราบทูลว่า

"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า วันนี้ข้าพระองค์มาจากบ้านนอกเห็นพวกชาวเมืองนำเครื่องสักการะมาถวายพระองค์แล้วเกิดศรัทธาจึงขอร่วมบุญด้วย ด้วยผลบุญนี้ **ขอข้าพระองค์จงเลิศด้วยลาภและยศในอนาคตกาลด้วยเถิด**"

พระพุทธเจ้าวิปัสสีทรงทราบดีเกี่ยวกับอดีตชาติและอนาคตชาติของท่านแล้ว จึงทรงพยากรณ์อย่างที่พระพุทธเจ้าปทุมุตตระทรงพยากรณ์ และมีผลทำให้คนบ้านนอกเกิดปีติโสมมัสอย่างยิ่ง ท่านได้ทำบุญอื่นๆ สนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากชาตินั้นบุญส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆจนกระทั่งได้มาเกิดเป็นพระราชา ในชาตินั้นท่านเกิดเป็นเจ้ากรุงพาราณสี คราวหนึ่งทรงมีพระประสงค์จะได้เมืองหนึ่งเป็นเมืองขึ้น จึงทรงยกทัพไปล้อมไว้แล้วได้ส่งพระราชสาสน์ไปถึงเจ้าผู้ครองนครเมืองนั้น เป็นการเตือนว่าให้เลือกเอาระหว่างสงครามกับสันติภาพ ด้วยทรงเน้นว่าหากต้องการสันติภาพต้องยอมเป็นเมืองขึ้นแต่โดยดี ไม่เช่นนั้นก็ต้องทำสงครามกัน

เจ้าผู้ครองนครนั้นไม่ใส่พระทัยในพระราชสาสน์ โดยทรงเห็นว่าทุกวันนี้บ้านเมืองของพระองค์ปกติสุขอยู่แล้ว ทรงบอกให้

ชาวเมืองดำเนินชีวิตตามปกติไม่ต้องหวาดกลัวและไม่ต้องเตรียมตัวทำสงคราม และเมื่อประตูใหญ่ถูกล้อมก็บอกให้ชาวเมืองออกทางประตูเล็ก ซึ่งข้าศึกยังมิได้ล้อมเนื่องจากยังไม่ทราบ

เวลาล่วงเลยไปนานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ที่เมืองนั้นถูกล้อมอยู่ แต่ชาวเมืองก็ยังดำเนินชีวิตอย่างปกติ ฝ่ายพระเจ้ากรุงพาราณสีเองก็ไม่ทรงมีพระประสงค์จะทำสงครามจริง ทรงหวังอยู่ว่าด้วยวิธีอย่างนี้จะทำให้เมืองนั้นเดือดร้อน ชาวเมืองจะเฝือดเคือง วิธีนี้เองจะบีบบังคับเจ้าเมืองต้องยอมจำนน และพระองค์จะได้เมืองนั้นมาเป็นเมืองขึ้นโดยไม่ต้องเสียชีวิตและเลือดเนื้อ ดังนั้น จึงทรงบัญชาการให้กองทัพของพระองค์ล้อมอยู่อย่างนั้น แผนยึดเมืองแบบสันติมาสัมฤทธิ์ผลเอาเมื่อ ๗ วัน หลังจากนั้น โดยการช่วยเหลือของพระมารดาของพระองค์เอง กล่าวคือ พระมารดาทรงทราบว่าชาวเมืองสามารถเข้าออกเมืองได้ที่ประตูเล็ก ดังนั้น จึงไม่ลำบากในเรื่องการทำมาหากิน พระนางจึงตรัสแนะพระโอรสให้ล้อมที่ประตูเล็กด้วย เมื่อพระเจ้ากรุงพาราณสีทรงทำตามที่พระมารดาแนะนำผลที่ได้คือ ชาวเมืองนั้นเริ่มเดือดร้อน อาหารการกินเริ่มขาดแคลน ชาวเมืองเริ่มรวมกลุ่มเข้าเฝ้าเจ้าเมืองและทูลขอร้องให้ยอมจำนน แต่ก็ถูกปฏิเสธด้วยเจ้าเมืองทรงเห็นว่า พระองค์ไม่ได้เป็นต้นเหตุแห่งความเดือดร้อน พระองค์ไม่ได้ทำผิดแต่ศัตรูต่างหากที่ทำผิด ขัตติมานะจึงทำให้พระองค์ยอมไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันพระองค์ก็ไม่ได้คิดหาทางต่อสู้หรือแก้ไข ชาวเมืองต่างไม่พอใจเจ้าเมืองของตนเป็นอย่างมาก และในที่สุดก็พร้อมใจกันปฏิวัติจับเจ้าเมืองของตนฆ่า แล้วประกาศยอมแพ้แก่พระเจ้ากรุงพาราณสีโดยยอมตกเป็นเมืองขึ้น

บาปกรรมครั้งนั้น ส่งผลให้ท่านตายไปเกิดอยู่ในอเวจีมหานรกอยู่นานแสนนาน จนมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน ท่านพ้นอเวจีมหานรกนั้นแล้วได้มาเกิดเป็นโอรสของพระนางสุปปวาสา ซึ่งก็คือพระมารดาในอดีตชาตินั่นเอง เศษบาปกรรมที่ยังเหลืออยู่ส่งผลให้ทั้งสอง ต้องรับทุกขเวทนาร่วมกันเป็นเวลานานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ซึ่งเท่ากับระยะเวลาที่ล้อมเมืองในอดีตชาตินั้นพอดี แต่ด้วยอำนาจบุญบารมีที่จะได้บรรลุพระอรหัตผล ครั้นปลงผมเสร็จก็ได้บรรลุอรหัตผลแล้วได้บวช อาศัยเหตุที่ตั้งจิตปรารถนามาแต่อดีตชาติ ประกอบกับความสามารถในปัจจุบันชาติ ที่เมื่อบวชแล้วมีลาภมากช่วยให้พระที่ร่วมเดินทางด้วยไม่ลำบาก พระพุทธเจ้าจึงทรงแต่งตั้งท่านไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านมีลาภสักการะมาก** ดังกล่าวแล้ว

วาจานุสรณ์

เราเข้ากุฏิเจริญวิปัสสนาเพื่อประโยชน์ใดใด
ประโยชน์นั้นนั้นก็สำเร็จแล้ว
เพราะเมื่อแสวงหาวิชชาและวิมุติอยู่นั้น
เราก็ถอนความถือตัวที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานเสียได้
จึงได้สำเร็จสมคิด

พระเถระกล่าวถ้อยคำนี้ เป็นการเปล่งอุทานด้วยความปีติโสมนัสหลังจากได้บรรลุอรหัตผล

พระพาหิยะ

พระพาหิยะ เกิดในวรรณะไวศยะ ในตระกูลกุฎุมพีตระกูลหนึ่งในแคว้นพาหิยะ

ชีวิตฆราวาส

พระพาหิยะ เมื่อเจริญวัยแล้วได้ประกอบอาชีพค้าขายตามตระกูล เนื่องจากมีภูมิลำเนาอยู่แถบชายฝั่งทะเล ตระกูลของท่านจึงประกอบการค้าขายทางเรือ โดยเดินเรือบรรทุกสินค้าไปขายที่สุวรรณภูมิ* เป็นเมืองท่าเรือที่สำคัญเมืองหนึ่งที่ท่านเดินเรือผ่านไปมาอยู่เป็นประจำ คือ ท่าเรือสุปปารกะ ในอปรันตชนบท

ท่านแล่นเรือค้าขายอยู่อย่างนี้เป็นปกติวันหนึ่งทะเลเกิดมรสุมคลื่นซัดเรืออับปางขณะเดินทางเข้าใกล้เขตท่าเรือสุปปารกะ ลูกเรือตายหมด เหลือรอดอยู่แต่ท่านซึ่งเกาะกระดานลอยน้ำมาจนถึงท่าเรือสุปปารกะ ท่านไปถึงท่าเรือด้วยร่างกายเปลือยเปล่าเนื่องจากเสื้อผ้าหลุดหายไปหมดสิ้น บริเวณท่าเรือสุปปารกะเป็นถิ่นที่เจริญมีคนอยู่หนาแน่น ท่านรู้สึกเหนื่อยและหิวแต่รู้สึกละอายที่จะเปลือยกายเข้าไปในชุมชนนั้น จึงตัดสินใจเอาเปลือกไม้พันตัวแทนเครื่องนุ่งห่ม จากนั้นจึงแสร้งเดินไปใกล้ศาลเทพารักษ์ แล้วทำทีเดินออกจากศาลเข้าไปในชุมชน ชาวท่าเรือสุปปารกะได้รับข่าวคราว

---

* สุวรรณภูมิแห่งนี้ สันนิษฐานว่าอยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า อันเป็นประเทศมอญเก่า

ต่างๆ ตลอดเวลา แม้กระทั่งเรื่องราวของพระอรหันต์ ที่มีข่าวมาว่าอยู่ที่โน้นบ้างที่นี่บ้างก็ได้ยินอยู่เป็นประจำ เมื่อพาหิยะปรากฏตัวในลักษณะแปลกกว่าคนอื่น คือนุ่งห่มด้วยเปลือกไม้ ต่างก็สำคัญว่าเป็นพระอรหันต์ จึงได้ให้อาหารและยกย่องนับถือ ทำให้ท่านสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ต่อมาพาหิยะเองก็สำคัญผิดไปว่าพฤติกรรมของท่านที่เป็นอยู่คือพฤติกรรมของพระอรหันต์ เมื่อเปลือกไม้เหี่ยวแล้วก็ไม่ยอมนุ่งห่มผ้าอื่น ด้วยเกรงว่าความเป็นพระอรหันต์จะเสื่อมและลาภสักการะก็จะน้อยลง

การออกบวช

ขณะที่ท่านกำลังสำคัญผิดว่าท่านคือพระอรหันต์และอยู่อย่างสุขสบายด้วยลาภสักการะที่ผู้เลื่อมใสนำมามอบให้นั้น บางครั้งก็นำผ้าเปลือกไม้บาง ๆ มาทำเป็นเครื่องนุ่มห่ม ฉะนั้น จึงมีชื่อว่า "พาหิย-ทารุจิริยะ" แปลว่า พาหิยะผู้มีเปลือกไม้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ท่านเลี้ยงชีวิตอยู่อย่างนี้ จนอยู่มาวันหนึ่ง มหาพรหมองค์หนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนเก่าในอดีตชาติ ซึ่งสังเกตท่านอยู่ตลอดเวลา ได้มาปรากฏกายให้ท่านเห็นพร้อมทั้งบอกให้ทราบว่า ท่านไม่ใช่พระอรหันต์และไม่ได้ปฏิบัติตามทางที่จะทำให้เป็นพระอรหันต์ พรหมองค์นี้เป็นเพื่อนเก่าของท่านครั้งศาสนาของพระพุทธเจ้ากัสสปะ ออกบวชบำเพ็ญสมณ-ธรรมด้วยกัน หลังจากบรรลุพระอนาคามิผลแล้วก็มรณภาพไปเกิดในพรหมโลก ชั้นสุทธาวาส เห็นท่านประพฤติผิดจึงมาเตือนด้วยความปรารถนาดี และยังได้บอกอีกว่า บัดนี้ พระอรหันต์ที่แท้จริงได้อุบัติขึ้นแล้ว พระองค์ คือ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดเชตวัน ในเมืองสาวัตถี แคว้นโกศล

เมืองสาวัตถีไกลจากอปรันตชนบทประมาณ ๑๒๐ โยชน์ (๑,๙๑๐ กิโลเมตร) พระพาหิยะทันทีที่ได้ฟังว่าพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วเท่านั้น ก็เกิดปีติอย่างแรงกล้ารีบเดินทางจากท่าเรือสุปปารกะด้วยอาการรีบร้อน เช้าวันหนึ่งจึงมาถึงเมืองสาวัตถี ขณะนั้น พระพุทธเจ้ากำลังเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในตัวเมืองพอดี

ท่านไปที่วัดเชตวันและได้ทราบจากพระในวัดว่า พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในตัวเมือง จึงรีบลาจากพระมุ่งหน้าเข้าไปในเมืองสาวัตถี เหตุที่ท่านรีบร้อนเช่นนี้ เพราะไม่มั่นใจว่า ชีวิตของท่านหรือของพระพุทธเจ้าจะอยู่ได้นานเพียงไร ชั่วเวลาเพียงครู่เดียวอาจตายหรือพระพุทธเจ้าอาจปรินิพพานก็ได้ หากเป็นเช่นนี้แล้วก็จะพลาดโอกาสการฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ด้วยความคิดดังกล่าวจึงทำให้ท่านรีบออกตามหาพระพุทธเจ้าทั่วเมืองสาวัตถี จนในที่สุดก็มาพบขณะที่พระพุทธเจ้ากำลังเสด็จพุทธดำเนินอยู่กลางถนน ทันทีที่ได้เห็นพระพุทธเจ้า ท่านก็เกิดปีติท่วมท้นถลาเข้าไปหมอบกราบแทบพระบาทของพระพุทธเจ้า พลางทูลขอให้ทรงแสดงธรรมให้ฟัง

"พาหิยะ" พระพุทธเจ้าตรัสห้าม "เวลานี้มิใช่เวลาแสดงธรรม เห็นไหมตถาคตกำลังบิณฑบาตอยู่กลางถนน"

ท่านหยุดระยะนิดหนึ่ง ครั้นแล้วก็ได้ทูลขอให้พระพุทธเจ้าแสดงธรรมให้ฟังอีก ครั้งที่ ๓ พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า ท่านมีอุปนิสัยสมควรฟังธรรมได้จึงตรัสว่า

"พาหิยะ" เธอควรศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อเห็นก็สักแต่ว่าเห็น เมื่อได้ยินก็สักแต่ว่าได้ยิน เมื่อทราบก็สักแต่ว่าทราบ เมื่อรู้สึกก็สักแต่ว่ารู้สึก

พระพาหิยะพิจารณาตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน ท่านได้บรรลุอรหัตผลทันทีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจบ จากนั้นจึงทูลขอบวช พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้ท่านหาบาตรและจีวรมาก่อน ท่านทำตาม แต่ถูกแม่วัวขวิดตายเสียก่อน จึงนิพพานโดยยังมิทันได้บวช

การบรรลุธรรม

พระพาหิยะ ท่านได้**บรรลุอรหัตผลก่อนแล้วจึงทูลขอบวช** โดยได้ฟังธรรมว่าด้วยเรื่องการรู้ทันขณะเห็นรูป ได้ยิน ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องสิ่งสัมผัสทางกาย และนึกถึงอารมณ์ที่เคยได้รับรู้มาแล้ว ซึ่งเรียกว่า "รู้ทันวิญญาณ ๖" ท่านบรรลุอรหัตผลได้เร็ว แต่การที่พระพุทธเจ้าทรงวางเงื่อนไขต้องให้ท่านทูลขอฟังธรรมถึง ๓ ครั้ง ก็เพราะทรงเห็นว่าท่านเดินทางมาไกล ร่างกายอ่อนเพลียสภาพจิตยังไม่พร้อมเพราะเกิดปีติมากเกินไป จึงทรงปะวิงเวลารอให้สภาพร่างกายและสภาพจิตใจพร้อมก่อน จึงทรงแสดงธรรมซึ่งก็ได้ผล คือ เมื่อฟังธรรมจบแล้ว ท่านก็ได้บรรลุอรหัตผลทันที

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระพาหิยะ พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านบรรลุธรรมได้เร็ว**

พระทัพพะ	เอตทัคคะด้านจัดเสนาสนะ
พระรัฐบาล	เอตทัคคะด้านออกบวชด้วยศรัทธา
พระโสณโกฬิวิสะ	เอตทัคคะด้านปรารภความเพียร
พระมหากัปปินะ	เอตทัคคะด้านกล่าวสอนภิกษุ

พระพุทธเจ้าทรงตั้งอสีติมหาสาวก ๕ รูป นี้ ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะตามความสามารถในชาติปัจจุบันและตามที่ตั้งจิตปรารถนาไว้ในอดีตชาติ

พระพาหิยะ ตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ครั้งนั้นท่านเกิดเป็นกุลบุตรชาวเมืองหงสาวดี วันหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับพวกชาวเมือง เพื่อฟังธรรมเห็นพระพุทธเจ้าตั้งพระสาวกรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านบรรลุธรรมได้เร็ว (ขิปปาภิญญา) แล้วเกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นพระสาวกรูปนั้นบ้าง ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการทำความดีต่างๆ ตามที่พระพุทธเจ้าปทุมุตตระตรัสสอน จนเป็นเหตุให้ได้รับพุทธพยากรณ์ว่า

"ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า พระพุทธเจ้าโคดมจักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เธอจักได้ออกบวชเป็นสาวกของพระองค์ จักได้บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าโคดมจักตั้งเธอไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านบรรลุธรรมเร็ว"

ท่านได้ฟังพระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์แล้ว เกิดปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง ได้ทำบุญอื่นๆ สนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากชาตินั้น บุญส่งผลให้ท่านเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ จนมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้ากัสสปะ

ชาติที่พบพระพุทธเจ้ากัสสปะนั้น ท่านเกิดเป็นกุลบุตรชาวเมืองพาราณสี หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนากำลังเสื่อมใกล้จะสูญสิ้น ท่านได้ออกบวชและได้เห็นพระสาวกต่างประพฤติผิดธรรมผิดวินัยกันเป็นจำนวนมากเกิดความสลดใจท่านพร้อมด้วยเพื่อนพระอีก ๖ รูป จึงชวนกันหลีก

ออกจากหมู่คณะขึ้นไปปฏิบัติธรรมบนยอดเขา โดยตั้งใจว่าจะไม่กลับมาอีก ล่วงไปได้ ๕ วัน เพื่อนพระที่เป็นพระเถระก็ได้บรรลุอรหัตผล และล่วงวันที่ ๗ เพื่อนพระที่เป็นพระเถระรองลงมาก็ได้บรรลุอนาคามิผล ส่วนพระอีก ๕ รูป เมื่อยังไม่ได้บรรลุมรรคผลขั้นใดเลย ก็ไม่ยอมฉันอาหารจนร่างกายซูบผอมแล้วมรณภาพลงในที่สุด

หลังจากพระเถระรูปแรกนิพพาน และหลังจากพระเถระรูปที่ ๒ มรณภาพได้ไม่นานพระรูปที่ ๒ ซึ่งบรรลุอนาคามิผลนั้นมรณภาพแล้วก็ไปเกิดเป็นมหาพรหมอยู่ในพรหมโลก ชั้นสุทธาวาส ส่วนพระอีก ๕ รูป มรณภาพแล้วไปเกิดอยู่ในเทวโลกสิ้นพุทธันดรหนึ่ง จนมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน ทั้งหมดได้มาเกิดเป็นมนุษย์ พระพาหิยะมาเกิดเป็นบุตรของกุฎมพี ในแคว้นพาหิยะ ครั้นได้บรรลุพระอรหัตผลแต่นิพพานก่อนที่จะได้บวช อาศัยเหตุที่ได้ตั้งจิตปรารถนามาแต่อดีตชาติ ประกอบกับความสามารถในชาติปัจจุบันที่สามารถบรรลุธรรมได้เร็ว พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ ด้านบรรลุธรรมได้เร็ว

◉ การทำจิตให้มีกำลัง กับทำกายให้มีกำลังมันต่างกัน ทำกายให้มีกำลังก็คือออกกำลังกาย ทำการบริหาร มีกระโดด วิ่ง การทำจิตให้มีกำลัง ก็คือทำจิตใจให้สงบ ไม่ใช่คิดนั่นคิดนี่ไปต่างๆ แต่ให้อยู่ในขอบเขตของมัน

หลวงพ่อชา สุภัทโท

พระมหากัจจายนะ

พระมหากัจจายนะ เกิดในวรรณะพราหมณ์ ตระกูลกัจจายนะ บิดาเป็นปุโรหิตของพระเจ้าจัณฑปัชโชต ท่านมีชื่อว่า กัญจนะ เพราะเกิดมามีผิวพรรณงามดุจทองคำ

ชีวิตฆราวาส

พระมหากัจจายนะ เนื่องจากเป็นบุตรของปุโรหิต ศึกษาจบไตรเพท เมื่อบิดาถึงแก่กรรม พระเจ้าจัณฑปัชโชต จึงทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่งปุโรหิตสืบต่อมา ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีมาโดยลำดับจนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย

การออกบวช

พระมหากัจจายนะ ออกบวชคราวที่พระเจ้าจัณฑปัชโชตส่งท่านไปทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า ให้เสด็จมาโปรดชาวแคว้นอวันตี เรื่องมีอยู่ว่า พระเจ้าจัณฑปัชโชตทรงทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว ทรงมีพระราชประสงค์จะได้เฝ้าพระพุทธเจ้าและทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า ให้แสดงธรรมโปรดพสกนิกรของพระองค์ด้วย จึงทรงปรึกษากับปุโรหิตกัจจายนะ เมื่อปุโรหิตกัจจายนะเห็นตามพระราชประสงค์ พระองค์จึงทรงมอบหมายให้ปุโรหิตกัจจายนะเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ที่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล ฝ่ายปุโรหิตกัจจายนะมีจิตใจน้อมไปในการออกบวชเป็น

พื้นฐานอยู่แล้ว เมื่อได้รับมอบหมายให้ไปทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า จึงเห็นเป็นโอกาสสมควรทูลขอพระราชานุญาตออกบวชในพระพุทธศาสนา พระเจ้าจัณฑปัชโชตทรงอนุญาตตามความประสงค์ โดยพระราชานุญาตครั้งนี้เอง ปุโรหิตกัจจายนะจึงทูลขอบวชต่อพระพุทธเจ้า หลังจากฟังพระธรรมเทศนาจบ ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงบวชให้ด้วยวิธีบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา

การบรรลุธรรม

พระมหากัจจายนะ เวลาที่ท่านพร้อมด้วยผู้ติดตามอีก ๗ คน เดินทางไปถึงวัดเชตวันนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดชาวเมืองสาวัตถีอยู่พอดี ท่านและคณะจึงหยุดฟังธรรมอยู่นอกที่ประชุม พร้อมพิจารณาตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน จนเกิดความรู้แจ้งได้บรรลุอรหัตผลทันทีที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาจบ ท่านเป็นพระอสีติมหาสาวกอีกรูปหนึ่งที่ได้**บรรลุอรหัตผลก่อนบวช**

งานสำคัญ

พระมหากัจจายนะ ครั้นบวชแล้วได้ทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าให้เสด็จไปแคว้นอวันตี เพื่อโปรดพระเจ้าจัณฑปัชโชตและชาวแคว้นอวันตี แต่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้เป็นภาระของท่าน เพราะเห็นว่าไม่ว่าพระองค์หรือพระมหากัจจายนะไปก็เหมือนกัน คือสามารถทำให้พระเจ้าจัณฑปัชโชตและชาวแคว้นอวันตีเลื่อมใสได้

ครั้นได้รับมอบหมายแล้ว พระมหากัจจายนะพร้อมด้วยพระชาวแคว้นอวันตีอีก ๗ รูป ที่ออกบวชพร้อมกัน ได้เดินทาง

กลับไปบ้านเกิดระหว่างทางใกล้เมืองอุชเชนี มีหญิงสาวสวยยากจนคนหนึ่งทำบุญด้วยการตัดผมตนเองออกขาย แล้วนำเงิน ๘ กหาปณะไปซื้ออาหารถวายท่านและคณะ ครั้นเดินทางไปถึงบ้านเกิดแล้วก็พักอยู่ในพระราชอุทยาน และฉันอาหารที่หญิงสาวผู้ยากจนถวายมา เจ้าหน้าที่เฝ้าพระราชอุทยานทราบเรื่อง จึงไปกราบทูลพระเจ้าจัณฑปัชโชตให้ทรงทราบ พระองค์ทรงดีพระทัยมากเสด็จออกมาต้อนรับ และตรัสถามถึงเรื่องพระพุทธเจ้า ท่านได้ทูลเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าถวายพร้อมทั้งทูลว่าพระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้ท่านมาแทน พระองค์จึงนิมนต์ให้ท่านแสดงธรรมโปรดพระองค์และชาวแคว้นอวันตี ท่านปฏิบัติศาสนกิจตามที่พระเจ้าจัณฑปัชโชตทรงมีพระราชประสงค์ และสามารถปฏิบัติได้สำเร็จดีด้วย โดยที่ต่อมาพระเจ้าจัณฑปัชโชตและชาวแคว้นอวันตีจำนวนมาก ประกาศตนนับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ยิ่งไปกว่านั้นพระนางโคบาลมารดาพระมเหสีพระองค์หนึ่งของพระองค์ ทรงมีพระราชศรัทธาสร้างวัดถวายไว้ในพระราชอุทยาน อันเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าบัดนี้ พระพุทธศาสนาตั้งมั่นแล้วในแคว้นอวันตี ท่านจำพรรษาอยู่ที่แคว้นอวันตีพอสมควรแก่เวลา แล้วจึงได้ทูลลาพระเจ้าจัณฑปัชโชตและชาวแคว้นอวันตีกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดเชตวัน

ขณะที่พักที่สำนักของพระพุทธเจ้า ท่านแสดงความสามารถให้ปรากฏด้วยการขยายความพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้โดยย่อให้พิสดารให้พระทั้งหลายฟังดังนี้

พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ผู้มีปัญญาไม่ควรหมกมุ่นอยู่กับอดีต ไม่ควรเพ้อฝันถึงอนาคต

เพราะอดีตผ่านพ้นไปแล้วและอนาคตก็ยังมาไม่ถึง
ผู้ใดเห็นแจ้งปัจจุบันอย่างไม่ง่อนแง่นไม่คลอนแคลน
ผู้นั้น ครั้นรู้ธรรมนั้นแล้วทำธรรมนั้นให้เกิดขึ้นเนือง ๆ
ควรรีบทำความเพียรเผากิเลสเสียแต่วันนี้
เพราะพรุ่งนี้อาจตายเสียก็ได้ใครจะไปรู้
อีกทั้งพญามัจจุราช ผู้มีกำลังอันเกรียงไกร
ใครจะไปผัดเพี้ยนได้
บุคคลผู้มีความเพียรไม่เกียจคร้าน ทั้งกลางวันและกลางคืน
ผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท ท่านผู้สงบระงับ
ย่อมกล่าวสรรเสริญว่า เป็น "ผู้มีราตรีเดียวอันเจริญ"

พระมหากัจจายนะ ขยายความสรุปได้ว่า

ที่ว่าไม่ควรหมกมุ่นอยู่กับอดีต คือ ไม่ควรคิดถึง
รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย และสิ่งสัมผัสทางใจ
ที่เคยได้เห็นได้ยินและเคยได้รับรู้มาแล้ว
จนเกิดความกำหนัดพอใจเพลิดเพลิน และติดอยู่กับสิ่งที่ผ่านมานั้น
ผู้ที่คาดถึงด้วยความกำหนัดพอใจเพลิดเพลิน
และติดอยู่ในสิ่งที่ผ่านมานั้น
ชื่อว่า หมกมุ่นอยู่กับอดีต
ที่ว่า ไม่ควรเพ้อฝันถึงอนาคต คือ ไม่ควรคิดคาดหวังว่า
จักได้เห็นรูป จักได้ยินเสียง จักได้ดมกลิ่น จักได้สัมผัส
สิ่งสัมผัสทางกาย และจักได้สัมผัสสิ่งสัมผัสทางใจ
(คิดถึงเรื่องราวต่าง ๆ)
ซึ่งแต่ละสิ่งที่เพ้อฝันนั้น ก่อให้เกิดความกำหนัดทางใจ
เพลิดเพลินและติดอยู่

ผู้ที่คาดหวังถึงสิ่งที่ยังมาไม่ถึง
ด้วยความกำหนัดพอใจเพลิดเพลินอยู่ ชื่อว่า เพ้อฝันถึงอนาคต
การที่บุคคลขณะที่ได้เห็นรูป ได้ยินเสียง ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้มรส
ได้สัมผัสสิ่งสัมผัสทางกาย และได้สัมผัสสิ่งสัมผัสทางใจ
(คิดถึงเรื่องราวต่าง ๆ)
แล้วเกิดความกำหนัดพอใจเพลิดเพลิน และติดอยู่ในสิ่งเหล่านั้น
ชื่อว่าง่อนแง่นคลอนแคลนในปัจจุบัน
การที่บุคคลขณะที่ได้เห็นรูป ได้ยินเสียง ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้มรส
ได้สัมผัสสิ่งสัมผัสทางกาย และได้สัมผัสสิ่งสัมผัสทางใจ
แล้วไม่เกิดความกำหนัดพอใจเพลิดเพลินและไม่ติดอยู่
ในสิ่งเหล่านั้น ชื่อว่าไม่ง่อนแง่นคลอนแคลนในปัจจุบัน

พระทั้งหลายฟังพระมหากัจจายนะกล่าวขยายความแล้ว ได้นำความไปกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ ซึ่งพระองค์ได้ตรัสรับรองว่าถูกต้อง และตรัสบอกว่าหากพระองค์ทรงขยายความก็จะทรงขยายความในทำนองเดียวกันนี้

ขณะที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่เมืองกุรรฆระ ท่านเห็นความยากลำบากของพระที่จำพรรษาอยู่ที่นั่น เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระวินัย ๕ ประการ คือ

๑. การบวชพระ ต้องมีพระสงฆ์เป็นคณปูรกะครบ ๑๐ รูป

– เป็นความลำบาก เพราะในปัจจันตชนบทอย่างเมืองกุรรฆระหาพระยากมาก กว่าจะมีครบเป็นคณปูรกะ คือ ๑๐ รูป ต้องใช้เวลารอคอยเป็นปี

๒. เดินทางลำบาก เพราะต้องสวมรองเท้าชั้นเดียว

– เป็นความลำบาก เพราะมีทางเดินขรุขระ เป็นรอยโครอยเกวียน รองเท้าชั้นเดียวไม่สามารถป้องกันเท้าไม่ให้เจ็บได้

๓. ๑๕ วัน อาบน้ำได้เพียงครั้งเดียว

- เป็นความลำบาก เพราะมีอากาศร้อน ชาวพื้นเมืองนิยมอาบน้ำทุกวัน เมื่อพระอาบน้ำ ๑๕ วัน ต่อครั้ง จึงกลายเป็นของแปลกสำหรับชาวพื้นเมือง และทำให้พวกเขารังเกียจได้ อีกทั้งพระองค์เองก็ไม่สบายตัว

๔. การนั่งบนอาสนะ ที่ทำด้วยหนังสัตว์ไม่ได้

- เป็นความลำบาก เพราะชาวพื้นเมืองนิยมใช้อาสนะที่ทำด้วยหนังแพะหนังแกะ เมื่อพระนั่งบนอาสนะเช่นนั้นไม่ได้ จึงเป็นความลำบากแก่ชาวพื้นเมืองที่จะถวายการต้อนรับ และเป็นความลำบากแก่พระที่ต้องคอยระวัง

๕. จีวรที่มีผู้ปวารณาถวายไว้เกิน ๑๐ วันแล้ว พระรับไม่ได้

- เป็นความลำบาก เพราะมีทางคมนาคมไม่สะดวก ทายกกว่าจะนำจีวรที่ปวารณาถวายพระไว้มาถวายได้ก็ล่วงเวลา ๑๐ วัน ซึ่งพระไม่กล้ารับ เนื่องจากพ้นกำหนดที่ทรงอนุญาต

พระมหากัจจายนะ ได้มอบให้พระโสณกุฏิกัณณะนำความทั้งหมดนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ขอให้ทรงผ่อนผัน ซึ่งพระองค์ก็ทรงผ่อนผันให้ปัจจันตชนบททุกแห่งถือปฏิบัติดังนี้

๑. การบวช มีพระร่วมเป็นคณปูรกะเพียง ๕ รูป ก็ใช้ได้

๒. พระที่จำพรรษาสวมรองเท้าได้หลายชั้น

๓. พระอาบน้ำได้ทุกวัน

๔. พระนั่งบนอาสนะที่ทำด้วยหนังสัตว์ได้

๕. พระรับจีวรที่ทายกปวารณาถวายไว้เกิน ๑๐ วัน ได้

ต่อมาภายหลังพุทธปรินิพพาน ได้มีการจัดทำปฐมเทศนา พระมหากัจจายนะได้เข้าร่วมด้วย

บั้นปลายชีวิต

พระมหากัจจายนะ วนเวียนจำพรรษาอยู่ในแคว้นอวันตีและแคว้นสุรเสนะ ซึ่งอยู่ใกล้กับแคว้นอวันตี คราวหนึ่งมีผู้คนจำนวนมากเข้ามาหาท่านขณะจำพรรษาอยู่ที่ป่าคุนธาวันเมืองมธุรา แคว้นสุรเสนะ พราหมณ์กัณฑรายณะเข้าไปสนทนาด้วย และกล่าวหาท่านว่าไม่สามีจิกรรม คือ ไม่ยอมไหว้ไม่ลุกรับพราหมณ์ผู้แก่เฒ่า ท่านได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องคนแก่หนุ่มไว้ว่า คนอายุ ๘๐ ปี ๑๐๐ ปี ถ้ายังเสพกามอยู่ก็ยังนับว่าเป็นคนหนุ่มสาวอยู่ แต่คนหนุ่มแม้จะอยู่ในวัยแรกรุ่น ถ้าไม่เสพกามก็นับว่าเป็นคนแก่ได้ พราหมณ์กัณฑรายณะฟังแล้วเกิดความซาบซึ้งจึงก้มกราบท่านแล้วประกาศตนนับถือพระรัตนตรัย

อีกคราวหนึ่งที่เมืองมธุรา พระเจ้ามธุรราชได้เข้าไปสนทนากับท่านเรื่องการถือตัวของคนวรรณะพราหมณ์ ที่ถือตัวว่าประเสริฐบริสุทธิ์เกิดจากพรหม พระมหากัจจายนะได้กล่าวถึงความไม่มีอะไรที่แตกต่างกันของคนทุกวรรณะ (ทุกชั้น) ดังนี้

๑. วรรณะใดเป็นผู้มั่งคั่ง วรรณะเดียวกันและวรรณะอื่นย่อมเข้าเป็นพวกของวรรณะนั้น

๒. วรรณะใดประพฤติอกุศลกรรมบถ เมื่อตายแล้ววรรณะนั้นย่อมไปเกิดในอบายเหมือนกันหมด ไม่มียกเว้น

๓. วรรณะใดทำการปล้นสดมภ์ เป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น วรรณะนั้นต้องได้รับโทษราชอาญาเหมือนกันหมด ไม่มียกเว้น

๔. วรรณะใดออกบวช ตั้งอยู่ในศีลธรรม วรรณะนั้นย่อมได้รับการนับถือการบำรุง และการคุ้มครองเหมือนกันหมด ไม่มียกเว้น

พระเจ้ามธุรราชทรงฟังแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส ถึงขั้นประกาศนับถือพระมหากัจจายนะเป็นสรณะ แต่ท่านไม่ยอมรับและทูลพระเจ้ามธุรราชให้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ พระเจ้ามธุรราชทรงทำตามที่ท่านแนะนำ แต่ในขณะเดียวกันก็รู้สึกเสียดายที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระมหากัจจายนะ ได้รับตำแหน่ง**เอตทัคคะ ด้านขยายความย่อให้พิสดาร** พระพุทธเจ้าทรงตั้งตามความสามารถในชาติปัจจุบัน และตามที่ท่านตั้งจิตปรารถนาไว้ในอดีตชาติ

พระมหากัจจายนะ ตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ครั้งนั้น ท่านเกิดเป็นบุตรคหบดี วันหนึ่งเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมพร้อมกับพวกชาวเมือง เห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสาวกรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านขยายความ พระธรรมเทศนาที่ตรัสไว้โดยย่อให้พิสดาร แล้วเกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นพระสาวกรูปนั้นบ้าง

ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการทำบุญต่างๆ คือ การถวายทานแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกติดต่อกัน ๗ วัน วันสุดท้ายท่านได้กราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบถึงความปรารถนาของท่าน พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูความเป็นไปในอนาคตของท่านด้วยพระญาณ แล้วทรงเห็นว่าความปรารถนาของท่านสำเร็จได้แน่จึงทรงพยากรณ์ว่า

ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า พระพุทธเจ้าโคดมจักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เธอจักได้ออกบวชเป็นสาวกของพระองค์ จักได้บรรลุอรหัตผลและได้รับตำแหน่งเอตทัคคะด้านขยายความย่อให้พิสดาร

ท่านได้ฟังพระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์แล้วเกิดปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง ได้ทำบุญอื่นๆ สนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากชาตินั้น บุญส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ จนมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้าสุเมธะ

ชาติที่พบพระพุทธเจ้าสุเมธะนั้น ท่านเกิดเป็นกุลบุตรชาวเมืองพาราณสี เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พุทธบริษัทได้ร่วมกันสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ท่านได้บริจาคทองคำ ๑๐๐,๐๐๐ ตำลึง เพื่อใช้หล่อเป็นอิฐแล้วตั้งจิตปรารถนาขอให้มีร่างกายสวยงามมีผิวพรรณดังทองคำ ได้ทำบุญอื่นๆ สนันสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากชาตินั้นบุญส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ จนมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน

วาจานุสรณ์

พระมหากัจจายนะ หลังจากบรรลุพระอรหัตผลแล้ว พระพุทธเจ้าทรงส่งท่านไปยังแค้วนอวันตี เพื่อโปรดพระเจ้าจันฑปัชโชตและชาวแคว้นอวันตีแทนพระองค์ ท่านได้แสดงธรรมโปรดพระเจ้าจันฑปัชโชตซึ่งทรงนิยมฆ่าสัตว์บูชายัญ ทรงลงโทษผู้ต้องสงสัยโดยไม่ไต่สวนและทรงพิจารณาคดีความอย่างไม่ยุติธรรม ความว่า

ผู้มีปัญญาไม่ควรแนะนำผู้อื่นให้ทำบาป
ตนเองก็ไม่ควรทำด้วย
เพราะสัตว์ทั้งหลายมีกรรมคอยผูกพัน
คำพูดของคนอื่นทำให้คนเป็นโจรหรือเป็นมุนีไปไม่ได้
ตัวเองรู้จักตัวเองอย่างใด

แม้ทวยเทพก็รู้จักตัวเองอย่างนั้น
คนที่ไม่รู้ว่าการทะเลาะทำให้ตัวเองพินาศ
ก็ยังทะเลาะกันอยู่
ส่วนคนที่รู้ก็จะเลิกทะเลาะกันไปเอง
คนมีปัญญาถึงจะไม่มีทรัพย์ก็เป็นอยู่ได้
แต่คนมีทรัพย์ถ้าไร้ปัญญาก็เป็นอยู่ไม่ได้แน่
หูมีไว้ฟังเสียงทุกเสียง
ตามีไว้ดูรูปทุกประเภท
ผู้มีปัญญาไม่ควรมองข้ามสิ่งที่ได้เห็นได้ยินไปเสีย
คนฉลาด ถึงมีตาดีก็ทำเหมือนคนตาบอด
ถึงมีหูดีก็ทำเหมือนหูหนวก
ถึงมีปัญญาก็ทำเหมือนคนใบ้
ถึงแข็งแรงก็ทำเหมือนอ่อนแอ
แต่ถ้าประโยชน์เกิดขึ้น ถึงจะเจ็บป่วย
นอนรอความตายก็ยังทำประโยชน์ได้
การแสดงธรรมของท่านครั้งนี้มีผลทำให้พระเจ้าจัณฑปัชโชต
เปลี่ยนแปลงพระอุปนิสัยและบุคลิกภาพ
กลายเป็นกษัตริย์ที่สุภาพมีพระเมตตาต่อสรรพสัตว์

◉ ถ้าจะชนะ ก็จงชนะใจตนเอง
ถ้าจะเก่ง ก็จงเก่งกับกิเลส

พระองคุลิมาล

พระองคุลิมาล เกิดในวรรณะพราหมณ์ บิดาชื่อ “ภัคควะ” เป็นปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล มารดาชื่อ “มันตานี” ท่านมีชื่อเดิมว่า “อหิงสกะ”

ชีวิตฆราวาส

พระองคุลีมาล เนื่องจากเป็นบุตรของปุโรหิตผู้ใหญ่ ในราชสำนักของพระเจ้าปเสนทิโกศล จึงมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายและมีเกียรติ เมื่อเจริญวัยขึ้นบิดาได้ส่งท่านให้ไปศึกษาศิลปวิทยาในสำนักของอาจารย์ทิสาปาโมกข์ ณ เมืองตักกสิลา การศึกษาที่เมืองตักกสิลานี้เอง ทำให้ท่านต้องมาเป็นโจรด้วยความจำเป็น ท่านเป็นคนแข็งแรงและมีกำลังเท่าช้าง ๗ เชือก

การออกบวช

พระองคุลิมาล เมื่อมาศึกษาอยู่ในสำนักทิศาปาโมกข์นั้น ท่านตั้งใจศึกษาอย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกันก็ตอบแทนพระคุณอาจารย์ด้วยการรับใช้อาจารย์และภริยาด้วยความเคารพ ความดีดังกล่าวเป็นผลทำให้อาจารย์และภริยาโปรดปรานท่านมาก โดยเฉพาะนางพราหมณีผู้ภริยาของอาจารย์ได้เกื้อกูลท่านด้วยของกินของใช้มิให้ลำบาก จนศิษย์คนอื่นๆ พากันริษยาและหาเรื่องใส่ร้ายท่านว่าเป็นชู้กับภริยาของอาจารย์ ในที่สุด อาจารย์ก็หลงเชื่อจึงวางแผนฆ่าท่านด้วยวิธีแนบเนียนโดยบอกว่า ศิษย์ที่ศึกษาจบศิลปวิทยานั้นต้องให้

ครุทักษิณา (ของบูชาครู)แก่อาจารย์ จากนั้นอาจารย์ก็บอกถึงของที่จะเป็นครุทักษิณานั้นคือนิ้วมือขวาของคน ๑,๐๐๐ นิ้ว ซึ่งการจะหาได้มาก็ด้วยการออกล่าผู้คน ความจริงแล้วอาจารย์มิได้ต้องการครุทักษิณาอย่างนั้น แต่ที่บอกออกไปอย่างนั้นก็ด้วยความเชื่อมั่นว่าวิธีนี้เป็นวิธีฆ่าศิษย์โดยอาจารย์เองไม่มีความผิด เพราะก่อนที่จะได้นิ้วมานั้นศิษย์ก็คงจะถูกฆ่าตายเสียก่อน

อาจารย์คาดผิดถนัด อหิงสกะออกล่านิ้วมือคนเป็นว่าเล่นได้นิ้วมาแล้วก็แขวนไว้ตามกิ่งไม้ ต่อมาเห็นว่าไม่ปลอดภัยเพราะถูกแร้งกาจิกกิน จึงนำมาร้อยเป็นพวงมาลัยคล้องไหล่คล้ายสายสุธา การกระทำดังกล่าวนี้เองเป็นเหตุให้ได้ชื่อว่า "องคุลีมาล" (ผู้มีนิ้วมือเป็นพวงมาลัย) แทนชื่อ "อหิงสกะ" นับแต่นั้นมา

พฤติกรรมของโจรองคุลิมาลลือชาไปทั่วเป็นที่หวาดกลัวของผู้คน ความทราบถึงพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์จึงทรงรับสั่งให้จัดกำลังทหารออกตามล่าโจรองคุลิมาล ปุโรหิตภัคควะบิดาของโจรองคุลิมาลทราบเรื่องก็ไม่ได้แสดงอาการหวั่นวิตกแต่ประการใดเพราะปลงใจได้ว่าลูกชายได้ก่อกรรมทำเข็ญไว้มาก จึงถึงคราวที่จะต้องได้รับผลกรรมตอบสนองบ้างแล้ว แต่นางพราหมณีผู้มารดาหวั่นไหวนักเมื่อสามีปฏิเสธไม่ยอมไปพบลูกชายตามที่นางขอร้อง นางจึงออกไปเองตามลำพังด้วยหมายจะเกลี้ยกล่อมลูกชายให้ยอมมอบตัวแต่โดยดี

ขณะที่นางกำลังเดินทางมุ่งหน้าไปในป่าที่โจรองคุลิมาลซุ่มซ่อนอยู่นั้น โจรองคุลิมาลเห็นมารดาเดินมาแต่ไกล จำได้แต่เป็นเพราะอยากได้นิ้วมือจึงถือดาบวิ่งเข้ามาหามารดาหมายจะฆ่า แล้วตัดนิ้วมือขวาซึ่งอีก ๑ นิ้ว ก็จะครบ ๑,๐๐๐ พอดี พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูอุปนิสัยของเวไนยสัตว์ตอนเช้ามืด ทรงเห็นว่าโจรองคุลิมาล

จะบรรลุมรรคผลไม่ได้ หากจะต้องทำอนันตริยกรรมฆ่ามารดาของตนเอง ดังนั้น จึงรีบเสด็จไปเดินขวางหน้าก่อนที่โจรองคุลิมาลจะวิ่งถึงมารดา โจรองคุลิมาลเห็นพระพุทธเจ้าจึงเปลี่ยนใจไม่ฆ่ามารดา แต่หันมาไล่ตามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ให้โจรองคุลิมาลวิ่งตามไม่ทัน จนรู้สึกเหนื่อยล้าแล้วหยุดอยู่กับที่ร้องบอกพระพุทธเจ้าให้หยุด

"หยุดก่อน สมณะ หยุดก่อน"

"เราหยุดแล้ว องคุลิมาล แต่เธอสิไม่หยุด"

"ท่านหมายความว่าอย่างไร ข้าพเจ้าไม่เข้าใจ"

"ตถาคตหมายความว่า เราหยุดฆ่าสัตว์แล้ว แต่เธอสิไม่หยุด"

โจรองคุลิมาลฟังแล้วก็รู้สึกได้ทันทีว่าผู้ที่กำลังพูดอยู่กับตนนั้นคือ พระพุทธเจ้า จึงทิ้งดาบแล้วก้มลงกราบแทบพระบาท เขาเกิดปีติโสมนัสอย่างแรงกล้าในพระพุทธเจ้า บุญบารมีที่สั่งสมมาแต่อดีตชาติ ได้โอกาสเกื้อหนุนให้จิตใจน้อมไปในการบวช พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ตามที่ทูลขอ

การบรรลุธรรม

พระองคุลิมาล บรรลุโสดาบันก่อนบวชหลังจากฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรม เรื่องการไม่ฆ่าสัตว์ดังกล่าวมาแล้ว จากนั้นจึงทูลขอบวช ครั้นบวชแล้วก็เจริญวิปัสสนาจนได้บรรลุอรหัตผลในเวลาต่อมา

งานสำคัญ

เป็นที่ทราบกันดีว่า พระอสีติมหาสาวกนั้นมีหน้าที่สำคัญในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามกำลังความสามารถของแต่ละท่าน แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานอยู่ก็ตาม แต่ก็สันนิษฐานว่าทุกรูปได้พยายามทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้ว

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระองคุลิมาล นอกจากตั้งจิตปรารถนาไว้ในพระพุทธเจ้าในอดีตหลายพระองค์แล้ว คราวที่โลกว่างจากพระพุทธเจ้าคราวหนึ่ง ท่านได้พบพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ครั้งนั้น ท่านเกิดเป็นชาวนา เห็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งเดินตากฝนผ่านมายังโรงนาแล้ว เกิดความสงสารและเลื่อมใสจึงก่อไฟผิงถวายพระปัจเจกพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพระพุทธเจ้าผิงไฟแล้วหายหนาวกลับมีกำลังแข็งแรง ท่านเห็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้ามีอาการดีขึ้นจึงเกิดปีติโสมนัส บุญครั้งนั้นส่งผลให้**ท่านเกิดมามีกำลังกายแข็งแรงเท่าช้าง ๗ เชือก ในทุกชาติ**

ความแข็งแรงดังกล่าวนี้ นอกจากจะเห็นได้ชัดในชาตินี้แล้ว ในชาติที่ได้พบพระศาสนาของพระพุทธเจ้ากัสสปะก็มีเรื่องให้เห็นชัดเจนกล่าวคือ ในชาตินั้น ท่านเกิดเป็นพระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองพาราณสี ทรงเสวยเนื้อคนเป็นอาหารจนมีชื่อเรียกว่า “โปริสาท” แปลว่า “คนกินคน” หลังจากทรงถูกเนรเทศให้ออกไปอยู่นอกเมืองแล้ว ก็เสด็จออกล่าคนเสวยทุกวัน ครั้งสุดท้ายทรงล่าพระราชาทั่วชมพูทวีปได้ ๑๐๐ พระองค์ มาทำพลีกรรมถวายรุกขเทวดาเป็นการแก้บนที่ได้บนบานไว้ ขอให้ช่วยรักษาบาดแผลที่พระบาทซึ่งเกิด

จากถูกตอไม้ตำจนหายสนิท แต่ยังมิทันจะได้ทำพลีกรรม พระเจ้ามหาสุตโสมพระสหายเก่าที่เคยศึกษาศิลปวิทยาร่วมสำนักกันมาเสด็จมาตรัสเตือนให้ได้สติจนพระเจ้าโปริสาทยอมเลิกทำพลีกรรม แล้วปล่อยพระราชาทั้ง ๑๐๐ พระองค์นั้นให้เป็นอิสระ ท่านเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ จนมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน ท่านมาเกิดเป็นบุตรของพราหมณ์ภัคควะปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศลกับนางมันตานี ครั้นออกบวชแล้วก็ได้บรรลุอรหัตผลสมตามที่ตั้งจิตปรารถนาไว้ดังกล่าวมาแล้ว

วาจานุสรณ์

พระองคุลิมาล หลังจากบรรลุพระอรหัตผลแล้วขณะเสวยวิมุติสุขอยู่นั้นเกิดปีติโสมนัส ท่านจึงได้กล่าวแสดงความรู้สึกว่า

ผู้ใด เคยประมาทมาก่อนแล้วเลิกประมาทเสียได้ภายหลัง
ผู้นั้นย่อมเป็นเหมือนพระจันทร์ที่โผล่พ้นเมฆหมอก
คือ ทำโลกนี้ให้สว่างไสวได้
ผู้ใด ทำบาปกรรมไว้แล้วปิดกั้นได้ด้วยการทำกุศล
ผู้นั้นย่อมเป็นเหมือนพระจันทร์ที่โผล่พ้นเมฆหมอก
คือ ทำโลกนี้ให้สว่างไสวได้
ภิกษุใด แม้จะยังหนุ่ม แต่หมั่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
ภิกษุนั้นย่อมเป็นเหมือนพระจันทร์ที่โผล่พ้นเมฆหมอก
คือ ทำโลกนี้ให้สว่างได้

ต่อมาท่านออกบิณฑบาต แต่กลับถูกขว้างปาด้วยก้อนดินและท่อนไม้จนบาตรแตก ตัวท่านเองก็บาดเจ็บ จึงต้องกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดเชตวัน พระพุทธเจ้าทรงสอนให้อดทนและทรงสอน

ว่า ท่านกำลังได้รับผลกรรมที่ทำไว้ ท่านจึงเผ่แมตตาจิตไปในสรรพสัตว์ แล้วกล่าวว่า

ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงฟังธรรมกถาของพระศาสดา
ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงหมั่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงคบกัลยาณมิตรและยึดถือแต่ธรรม
ขอศัตรูทั้งหลายของเราจงฟังธรรมของท่านผู้สอน
ให้มีความอดทนไม่โกรธตามกาลอันสมควรเถิด
และขอให้ปฏิบัติตามธรรมนั้นด้วย
ขออย่าได้เบียดเบียนเราหรือใครๆ เลย
ขอให้บรรลุถึงสันติภาพที่ยวดยิ่งคือนิพพาน
ขอให้ช่วยคุ้มครองสัตว์ทั้งหลายให้ปลอดภัย
คล้ายบิดามารดาคุ้มครองบุตร

ต่อมาท่านได้พูดถึงวิธีปฏิบัติธรรมของท่าน รวมทั้งสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณฝึกท่านให้ละความเห็นผิดได้ความว่า

คนบางพวกฝึกสัตว์ด้วยท่อนไม้ ตาขอและแส้
แต่พระพุทธเจ้าทรงฝึกเราโดยมิได้ใช้ท่อนไม้และศัสตราเลย
เมื่อก่อนเรามีชื่อว่า "อหิงสกะ" หมายถึง ไม่เบียดเบียนใคร
แต่เรายังเบียดเบียนผู้อื่นอยู่
มาบัดนี้ เราทำได้จริงสมชื่อ คือ ไม่เบียดเบียนใคร
เมื่อก่อน เราเป็นโจร ใครต่อใครเรียกกันว่า
"องคุลิมาล" ถูกห้วงน้ำใหญ่คือกิเลสพัดไป
จนมาได้พบพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง
เมื่อก่อน เรามีมือเปื้อนเลือด ใครต่อใครเรียก

กันว่า "องคุลิมาล" มาบัดนี้ เชิญท่านดูเถิด
การถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งมีผลมาก
เพราะทำให้เราถอนตัณหา ตัวนำให้ไปเกิดได้หมดสิ้นแล้ว
เราทำกรรมที่นำให้ไปเกิดในทุคติไว้มาก
มาบัดนี้ ได้รับผลกรรมนั้นแล้ว
เรากำลังบริโภคอาหารอย่างคนไม่มีหนี้

ต่อมาท่านต้องการจะให้กำลังใจพระทั้งหมดที่ยังเป็นปุถุชนให้เกิดอุตสาหะในการปฏิบัติธรรม จึงกล่าวถึงการทำตัวไม่ประมาท พร้อมทั้งกล่าวถึงความรู้สึกของท่านหลังได้บรรลุอรหัตผลว่า

คนโง่มัวแต่ประมาท แต่คนฉลาดจะรักษาความไม่ประมาทไว้
ให้เป็นเหมือนทรัพย์อันมีค่า
ท่านทั้งหลายอย่าประมาทเลย
อย่าสนิทสนมกับความยินดีในกามเลย
เพราะคนไม่ประมาท
เพ่งพินิจอยู่ย่อมจะบรรลุถึงบรมสุขได้
เรามาดีแล้ว ที่ได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า
เราคิดดีแล้ว ที่ได้คิดบวชเป็นสาวกของพระองค์
เพราะทำให้ได้บรรลุวิชชา ๓ ตามลำดับ
นับว่าได้ทำตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนแล้ว
เมื่อก่อน เราอยู่ที่ไหน ไม่ว่าจะเป็นป่า
โคนไม้ ภูเขา หรือในถ้ำ ก็อยู่อย่างหวาดเสียว
มาบัดนี้ เราอยู่อย่างเป็นสุขทั้งยามยืน เดิน นั่ง นอน
เพราะพระพุทธเจ้าทรงช่วยเหลือเราให้พ้นแล้วจากมือมาร
เมื่อก่อน เราเป็นพราหมณ์อุภโตสุชาต
มาบัดนี้ ได้มาเป็นโอรสของพระพุทธเจ้าผู้ธรรมราชา

พระวักกลิ

พระวักกลิ เกิดในวรรณะพราหมณ์ ศึกษาจบไตรเพท อยู่ในเมืองสาวัตถี

ชีวิตฆราวาส

แม้จะศึกษาจบไตรเพท แต่ไม่ปรากฏว่าท่านได้ทำหน้าที่เป็นครูสอนพระเวทแก่ใครอย่างใด ตามประวัติกล่าวว่าท่านเป็นคนรักสวยรักงาม พบสิ่งใดที่ถูกตาถูกใจมักจะหลงใหลได้ง่าย

การออกบวช

พระวักกลิ ออกบวชเพราะเลื่อมใสในพระวรกายอันสง่างามของพระพุทธเจ้า มีเรื่องเล่าว่า ครั้งแรกที่ได้เห็นพระวรกายของพระพุทธเจ้า ท่านเกิดความเลื่อมใสทันทีหลังจากนั้นก็มาวนเวียนมาเฝ้าดูพระวรกายของพระพุทธเจ้าอยู่เนือง ๆ ในที่สุดท่านเกิดความคิดว่าจะต้องออกบวช เพื่อจะได้ดูพระวรกายของพระพุทธเจ้าอย่างใกล้ชิดและตลอดเวลา ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงบวชให้ตามประสงค์

การบรรลุธรรม

พระวักกลิ บรรลุพระอรหัตผลหลังจากคิดฆ่าตัวตาย ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าท่านหลงใหลในพระรูปกายของพระพุทธเจ้า ดังนั้นเมื่อบวชแล้วจึงละทิ้งการบำเพ็ญสมณธรรมทั้งหมด คอยเฝ้าแต่ติดตามดูพระรูปกายของพระพุทธเจ้าเท่านั้น พระพุทธเจ้าตรัสเตือน

ท่านเนื่องๆ ให้เลิกละการเที่ยวดูร่างกายอันเปื่อยเน่า และทรงชี้ทางออกให้หันมามุ่งหน้าบำเพ็ญสมณธรรม

วักกลิ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเท่ากับได้เห็นตถาคต
ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้นั้นเท่ากับได้เห็นธรรม

พระวักกลิแม้จะได้ยินพระพุทธเจ้าตรัสเตือนเช่นนี้ก็หาได้เข้าใจไม่ ท่านยังคงทำตัวเหมือนเดิมไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ที่ใด ท่านก็จะไปเฝ้าอยู่ใกล้ๆ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าหากให้เหตุการณ์ดำเนินไปเช่นนี้ท่านเองจะเป็นคนเสียหาย เนื่องจากจะไม่ได้บรรลุมรรคผลอันใด วันต่อมาเมื่อพระวักกลิมาเฝ้าจึงทรงขับไล่ไปให้พ้นจากพระองค์ พระวักกลิไม่ทันเข้าใจถึงวิธีการของพระองค์ จึงรู้สึกเสียใจมากและออกจากวัดพระเชตวันไปหมายจะกระโดดภูเขาฆ่าตัวตาย พระพุทธเจ้าทรงติดตามดูการกระทำของท่านตลอดเวลา ครั้นทรงเห็นว่าจะฆ่าตัวตายจริงๆ จึงทรงปรากฏพระองค์ให้เห็นพร้อมทั้งตรัสเรียกชื่อว่า “วักกลิ” ซึ่งทำให้ท่านชะงักและเกิดความดีใจว่าพระพุทธเจ้าตรัสเรียก ความน้อยใจแต่แรกหายไปกลายเป็นเกิดปีติขึ้นมาแทนที่ พระพุทธเจ้าทรงเห็นเป็นโอกาสอันสมควรจึงตรัสสอน

ภิกษุผู้เลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้า
มากด้วยความปราโมทย์สามารถบรรลุ
ทางอันสงบซึ่งดับความปรุงแต่งเสียได้ทั้งหมด

การที่พระพุทธเจ้าตรัสเรียกและตรัสสอนเท่านั้น ทำให้ท่านเกิดความอบอุ่นใจและมีกำลังใจจึงได้ตั้งสติเจริญวิปัสสนา พิจารณาตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน ครั้นแล้วก็พลันเกิดความรู้แจ้งได้บรรลุพระอรหัตผล

งานสำคัญ

พระอสีติมหาสาวกนั้นมีหน้าที่สำคัญในการช่วยพระพุทธเจ้าเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามกำลังความสามารถของแต่ละท่าน แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานก็ตาม แต่ก็สันนิษฐานว่าทุกรูปได้พยายามทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้ว

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระวักกลิ พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ **ด้านหลุดพ้นด้วยศรัทธา**

พระวักกลิ ได้ตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ครั้งนั้น ท่านเกิดเป็นบุตรพราหมณ์อยู่ในเมืองหงสาวดี วันหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยชาวเมืองเพื่อฟังธรรม เห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสาวกรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านหลุดพ้นด้วยศรัทธา แล้วเกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นพระสาวกรูปนั้นบ้าง ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกติดต่อกัน ๗ วัน วันสุดท้าย หลังจากที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกฉันภัตตาหารแล้ว ท่านได้ถวายผ้าไตรจีวรแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวก แล้วกราบลงแทบพระบาทของพระพุทธเจ้าพลางกราบทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อ ๗ วันที่แล้ว พระองค์ทรงยกย่องพระสาวกรูปหนึ่งว่าเลิศกว่าพระสาวกทั้งหลายผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธา ด้วยผลบุญนี้ ขอข้าพระองค์จงได้รับยกย่องอย่างพระสาวกรูปนั้นในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคตกาลด้วยเถิด”

พระพุทธเจ้าปทุมุตตระทรงตรวจดูความเป็นไปในอนาคตของท่านด้วยพระญาณแล้ว ทรงเห็นว่า ความปรารถนาของท่านสำเร็จได้แน่จึงทรงพยากรณ์ว่า

"ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า พระพุทธเจ้าโคดมเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เธอจักได้ออกบวชเป็นสาวกของพระองค์ จักได้บรรลุอรหัตผลและได้รับตำแหน่งเอตทัคคะด้านหลุดพ้นด้วยศรัทธา"

ท่านฟังพระพุทธเจ้าตรัสพยาการณ์แล้ว เกิดปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง ได้ทำบุญอื่นๆ สนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากชาตินั้นบุญส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ จนมาถึงพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน อาศัยเหตุที่ตั้งจิตปรารถนามาแต่อดีตชาติประกอบกับเหตุการณ์ในปัจจุบันชาติ เมื่อออกบวชแล้วได้บรรลุพระอรหัตผลเพราะอาศัยศรัทธาในพระพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านหลุดพ้นด้วยศรัทธา

วาจานุสรณ์

พระวักกลิ คราวหนึ่ง ขณะพักอยู่ในป่าใหญ่ใกล้เขาคิฌชกูฏเกิดเป็นลมขึ้น เพราะความหิวเนื่องจากไม่ได้ฉันอาหาร พระพุทธเจ้าทรงทราบจึงเสด็จมาเยี่ยมแล้วตรัสถาม

ภิกษุ ป่าใหญ่ที่เธอมาพักอยู่นี้แห้งแล้ง ไม่มีหมู่บ้านอยู่ใกล้

ขณะนี้เธอก็อาพาธด้วยโรคลมแล้วจักช่วยตนเองได้อย่างไร

พระวักกลิกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์จักแผ่ปีติและสุข
ให้ซาบซ่านไปทั่วร่างกาย แล้วปีติและสุขนั้น
จักข่มความหิวให้ระงับลงได้
ข้าพระองค์ก็จักสามารถอยู่ในป่าใหญ่ ที่แห้งแล้งเช่นนี้ได้

◉ คนเราทุกวันนี้ เป็นทุกข์เพราะความคิด
◉ ถ้ามีเวลาหายใจ ก็ต้องมีเวลาสำหรับภาวนา

◉ การละกิเลสนั้น ควรละกิเลสอะไรก่อน
กิเลสทั้งหมดรวมอยู่ที่จิต
ให้เพ่งมองดูที่จิต
อันไหนเกิดก่อน
ให้ละอันนั้นก่อน

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

อสีติมหาสาวิกา

คำว่า "ภิกษุณี" ใช้เรียก "พระผู้หญิง" ในพระพุทธศาสนานั้น ตามรูปศัพท์แล้วมีความหมายเหมือนกัน คือ

๑. ผู้ภิกขา (ขอ)

๒. ผู้เที่ยวภิกขา

๓. ผู้ใช้ผ้าที่ถูกทำลายแล้ว

๔. ผู้เห็นภัยในการเวียนว่ายตายเกิด

การที่ภิกษุณีได้ชื่อว่า ผู้ภิกขาและผู้เที่ยวภิกขา เพราะว่านักบวชในพระพุทธศาสนาไม่มีการประกอบอาชีพ ไม่มีการสะสมทรัพย์สมบัติ เลี้ยงชีวิตด้วยอาหารที่ผู้อื่นให้ ซึ่งท่านขอเพียงเพื่อยังชีพให้อยู่ได้เท่านั้น อาการขอของท่าน คือการถือบาตรเดินไปตามบ้านผู้คนอย่างสำรวมตามลำดับหลังคาเรือน โดยไม่ออกปากขอ หรือแสดงอาการอยากได้อันใด เมื่อมีผู้ถวายอาหารท่านก็หยุดยืนรับโดยไม่แสดงกิริยายินดี และเมื่อไม่มีผู้ถวายท่านก็เดินต่อไปโดยไม่แสดงกิริยายินดียินร้าย

การที่พระภิกษุณีได้ชื่อว่า ผู้ใช้ผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว เพราะนักบวชในพระพุทธศาสนานุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ (ผ้าย้อมน้ำฝาด) ซึ่งได้มาจากการเก็บผ้าที่ไม่มีเจ้าของหรือผ้าเก่าที่เจ้าของทิ้งแล้วมาเย็บย้อมทำเป็นจีวร (ผ้าห่ม) สบง (ผ้านุ่ง) และผ้าสังฆาฏิ (ผ้าห่มกันหนาว) แม้จะได้ผ้าที่ดีเป็นผืนก็ต้องตัดแล้วเย็บย้อมใหม่ โดยที่การตัดและการเย็บนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำลายราคา สี เนื้อผ้า กล่าวคือ ผืนผ้าที่มีราคาแพงเมื่อถูกตัดเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยแล้วก็

ทำให้ราคาตกได้ ยิ่งเมื่อนำมาย้อมใหม่ก็ยิ่งทำให้ราคาตกลงไปอีก เพราะสีเสียไป อีกทั้งเสื้อผ้าที่เคยอ่อนนุ่ม เมื่อถูกเย็บถูกย้อมใหม่ก็จะสากด้วยรอยตะเข็บและกระด้างด้วยสีใหม่ที่จับ

การที่พระภิกษุณีได้ชื่อว่าผู้เห็นภัยในการเวียนว่ายตายเกิด เนื่องจากได้เข้าใจแจ่มแจ้งแล้วว่าการเวียนว่ายตายเกิดทำให้ประสบทุกข์ต่างๆ อาทิ การประสบสิ่งไม่เป็นที่รักและการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก

พระภิกษุณีออกบวช โดยมีความประสงค์จะทำตนให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดดังกล่าวนี้ จึงได้ชื่อว่าผู้เห็นภัยในการเวียนว่ายตายเกิด

ความหมายที่กล่าวมานี้ ทำให้เห็นได้ว่า การเลี้ยงชีพ ความเป็นอยู่ และจุดมุ่งหมายในการออกบวชของพระภิกษุณี มิได้แตกต่างไปจากของพระภิกษุเลย

กำเนิดพระภิกษุณีและความแพร่หลาย

คำว่า "ภิกษุณี" มีปรากฏเป็นครั้งแรกจากพระดำรัสของพระพุทธเจ้าเอง โดยพระองค์ตรัสว่า

"อานนท์ คราวตรัสรู้แล้วใหม่ๆ เราพักอยู่ใต้ต้นอชปาลนิโครธ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ณ อุรุเวลาประเทศ คราวนั้นมารผู้มีบาปได้เข้าไปหาเรา .... แล้วกล่าวว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงปรินิพพานในบัดนี้เถิด ขอพระสุคตเจ้าจงปรินิพพานในบัดนี้เถิด บัดนี้ เป็นเวลาปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว.......เราได้กล่าวตอบว่า มารผู้มีบาปตราบใดที่ภิกษุ ...ภิกษุณี...อุบาสก...อุบาสิกา ผู้เป็นสาวกของเรายังไม่เฉียบแหลม

ไม่ได้รับคำแนะนำ ไม่แกล้วกล้า ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตนแล้วยังบอก แสดง บัญญัติ เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมที่มีปาฏิหาริย์ ข่มขี่คำกล่าวให้ร้ายให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้ ตราบนั้น เราจักยังไม่ปรินิพพาน"

จากพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้นั้น แสดงว่า พระภิกษุณีจะต้องมีอย่างแน่นอน ในฐานะเป็นพระสาวิกาของพระพุทธเจ้าคู่กับพระภิกษุ พระพุทธเจ้าทรงได้พระภิกษุเป็นพระสาวกตั้งแต่ตรัสรู้ได้พรรษาแรก ต่อมาหลังจากพรรษาที่ ๕ ก่อนย่างเข้าพรรษาที่ ๖ ทรงได้พระภิกษุณีเป็นพระสาวิกา

พระนางมหาปชาบดี พระน้านางของพระพุทธเจ้า ทรงมีพระประสงค์จะออกบวชในพระพุทธศาสนาเหมือนอย่างเจ้าชายศากยะผู้เป็นญาติ เมื่อคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จเยี่ยมพระอาการประชวรหนักของพระพุทธบิดา และประทับอยู่จนกระทั่งพระพุทธบิดานิพพาน หลังจากถวายพระเพลิงพระศพแล้ว ขณะประทับอยู่ที่นิโครธารามนั้น พระนางมหาปชาบดีได้เข้าเฝ้าแล้วทูลขอบวช โดยกราบทูลว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คงจะเป็นการดี หากสตรีได้ออกบวชในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว"

พระพุทธเจ้าตรัสห้ามว่า "อย่าเลย ท่านโคตมี สตรีอย่าอยากบวชในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วเลย"

พระนางมหาปชาบดี ครั้นถูกตรัสห้ามอย่างนั้นแล้วทรงรู้สึกเสียพระทัยมาก ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กูฏาคารศาลาในป่ามหาวัน เขตเมืองเวสาลี แคว้นวัชชี พระนางมหาปชาบดีพร้อม

ด้วยเจ้าหญิงศากยะจำนวนหนึ่ง ได้พร้อมพระทัยกันให้กัลบก (ช่างตัดผม) ปลงพระเกศาแล้วครองผ้ากาสาวพัสตร์ จากนั้นเสด็จดำเนินด้วยพระบาทเปล่าไปยังเมืองเวสาลี การเสด็จดำเนินทางไกลด้วยพระบาทเปล่า ทำให้พระนางและคณะเจ็บระบมพระบาท พระวรกายต้องฝุ่นสกปรก พระอานนท์ได้ทราบพระประสงค์เรื่องการขอออกบวชแล้ว ท่านรับอาสาเข้าไปกราบทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สตรีออกบวชในพระพุทธศาสนาเหมือนอย่างบุรุษ พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธคำทูลขอของท่าน เหมือนอย่างที่เคยทรงปฏิเสธคำทูลขอของพระนางมหาปชาบดีว่า

"อย่าเลย อานนท์ เธออย่าพอใจให้สตรีออกบวชในพระธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย"

ท่านได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า "หากสตรีออกบวชแล้วสามารถบรรลุมรรคผลได้หรือไม่" เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า "สามารถบรรลุได้" จึงกราบทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สตรีออกบวชได้

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตตามที่พระอานนท์ทูลขอ แต่ทรงมีเงื่อนไขว่า พระนางมหาปชาบดีจะต้องถือปฏิบัติครุธรรม ๘ ประการตลอดพระชนมชีพ

พระนางมหาปชาบดีทรงเต็มพระทัยรับเงื่อนไขนั้น ทรงกล่าวว่า ข้าพเจ้าขอน้อมรับถือปฏิบัติครุธรรม ๘ ประการ นี้อย่างเคร่งครัดตลอดชีวิต และนับแต่เวลาที่พระนางมหาปชาบดีทรงเปล่งวาจาขอถือปฏิบัติครุธรรม ๘ ประการ ต่อหน้าพระอานนท์นั้น เป็นอันว่าพระนางได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุณีแล้ว และถือว่าเป็นพระภิกษุณีรูปแรก พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้พระภิกษุช่วยรับภาระ

อุปสมบทเจ้าหญิงศากยะที่เหลือเป็นพระภิกษุณีด้วย โดยตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตอนุญาตให้พระภิกษุอุปสมบทให้สตรีเป็นพระภิกษุณีได้"

ความเป็นอยู่และการบำเพ็ญสมณธรรม

พระภิกษุณี มีปัจจัยเครื่องอาศัยเบื้องแรกอยู่ ๓ ประการ คือ จีวร (รวมทั้งสบง คือผ้านุ่ง) อาหารที่บิณฑบาตได้ และยาดองด้วยน้ำปัสสาวะ นอกจากถือปฏิบัติครุธรรม ๘ ประการแล้ว ยังต้องถือปฏิบัติคุณธรรมขั้นพื้นฐาน คือ ไม่ฆ่าสัตว์ (มนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน และอมนุษย์) ไม่ขโมยของของผู้อื่น ไม่มีเพศสัมพันธ์ และไม่พูดอวดคุณวิเศษที่ตนไม่มี อย่างที่พระภิกษุถือปฏิบัติ

การบำเพ็ญสมณธรรมพระภิกษุณีก็เป็นเช่นเดียวกับพระภิกษุ กล่าวคือ เมื่อบวชแล้วก็ต้องมุ่งมั่นบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อให้ได้บรรลุมรรคผล อันเป็นทางเปลื้องตนให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

เรื่องความเป็นอยู่และการบำเพ็ญสมณธรรมของพระภิกษุณีเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา เพื่อให้เกิดสังฆานุสติและศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา อันสามารถนำมาเป็นคติในการดำเนินชีวิตได้ จึงได้นำประวัติของพระภิกษุณีบางท่านมาเพื่อศึกษา ดังนี้

พระอุบลวรรณา

เกิดในวรรณะไวศยะ ตระกูลเศรษฐี เมืองสาวัตถี เนื่องจากท่านมีผิวพรรณงามเนียนเหมือนดอกนีลุบล (บัวสายพันธุ์ดอกเขียวอ่อน) จึงมีชื่อว่า “อุบลวรรณา” แปลว่า “ผู้มีผิวพรรณเหมือนดอกบัว”

ชีวิตฆราวาส

พระอุบลวรรณา เพราะเหตุที่เกิดในตระกูลสูงศักดิ์และเป็นคนสวย จึงเป็นที่หมายปองทั้งของชายหนุ่มวรรณะกษัตริย์และวรรณะไวศยะ ต่างฝ่ายต่างไปสู่ขอจนทำให้บิดาท่านสับสน ไม่สามารถจะตัดสินใจยกท่านให้ใครได้ บิดาจึงหาทางออกด้วยการแนะนำให้ท่านสละชีวิตฆราวาส ออกบวชเป็นพระภิกษุณีในพระพุทธศาสนา

การออกบวช

พระอุบลวรรณา ออกบวชเพราะความสวยเป็นเหตุ ท่านเป็นเช่นเดียวกับพระอโนปมา กล่าวคือ มีพระราชาและเศรษฐีจากเมืองและตระกูลต่าง ๆ ส่งคนมาสู่ขอ ท่านปฏิเสธคนเหล่านั้นทั้งหมด บิดาเองก็ไม่บังคับใจท่าน ยิ่งเมื่อเห็นธิดาสาวไม่สบายใจเพราะเรื่องนี้ จึงหาทางออกให้ด้วยการแนะนำให้ท่านออกบวชในพระพุทธศาสนา ท่านดีใจมาก รีบรับคำแนะนำของบิดาแล้วเดินทางไปหาภิกษุณี และขอบวชภายในวันนั้นเอง

การบรรลุธรรม

พระอุบลวรรณา บรรลุพระอรหัตผลหลังจากบวชได้ไม่นาน เรื่องมีอยู่ว่า ครั้นบวชแล้วท่านก็เหมือนพระภิกษุณีรูปอื่นๆ กล่าวคือ ต้องคอยดูแลโรงอุโบสถตามวาระ วันที่จะบรรลุพระอรหัตผลนั้น เป็นวันที่ท่านต้องเข้าดูแลโรงอุโบสถ เนื่องจากวันนั้นเป็นวัน ๑๕ ค่ำ พระภิกษุณีจะมาประชุมพร้อมกันในโรงอุโบสถนั้นในเวลาเย็น เพื่อฟังพระภิกษุณีปาติโมกข์ ท่านไปถึงโรงอุโบสถก็จัดแจงปัดกวาด จัดตั้งน้ำฉันน้ำใช้ ปูลาดอาสนะ และตามประทีปไฟสว่างไสว ยังได้มองดูเปลวประทีปจนกระทั่งติดตา และพอหลับตาแล้วก็สามารถนึกขยายเปลวไฟที่ติดตานั้นให้เล็กให้ใหญ่ได้ตามปรารถนา ท่านได้บรรลุฌานประเภทเตโชกสิณ (เพ่งไฟ) เป็นอารมณ์ จากนั้นท่านได้ทำฌานให้เป็นพื้นฐานเจริญวิปัสสนาต่อไป โดยพิจารณาให้เห็นว่าดวงไฟนั้นไม่เที่ยง มีเกิดมีดับ ผันแปร และไม่มีตัวตนที่แท้จริง จนกระทั่งจิตสงบเพราะเกิดความรู้แจ้งในความเป็นจริงของสรรพสิ่งท่านได้บรรลุอรหัตผลขณะยืนเพ่งดวงประทีปอยู่นั้น ท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา 4 และอภิญญา 6 พร้อมทั้งได้เป็นผู้มีความชำนาญในการแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ

งานสำคัญ

พระอุบลวรรณา นอกจากได้รับแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีฤทธิ์แล้ว ยังรับภาระสำคัญในการช่วยพระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประกาศว่าจะแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่เมืองสาวัตถี แคว้นโกศลนั้น พระอุบลวรรณาเป็นรูปหนึ่งในบรรดา

พระสาวกและพระสาวิกาหลายรูป ที่เข้าไปทูลขออาสาแสดงฤทธิ์แทนพระพุทธเจ้า อรรถกถาธรรมบทบันทึกไว้ว่า หลังจากอุบาสิกานันทา อุบาสกจุลลอนาถบิณฑิกะ สามเณรีวีรา สามเณรจุนทะ เข้าไปทูลขอโอกาสแสดงปาฏิหาริย์แทนพระองค์ พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ พระอุบลวรรณาก็เข้าไปทูลขอโอกาสเช่นกัน

“เธอจะแสดงปาฏิหาริย์อะไร” พระพุทธเจ้าตรัสถาม

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า” พระอุบลวรรณากราบทูล “ข้าพระองค์จักแสดงฤทธิ์แปลงตัวเองเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ มีข้าราชบริพารห้อมล้อมรอบข้าง กว้าง ๓๖ โยชน์ แล้วจากนั้นจะเข้ามาถวายบังคมพระองค์”

“อุบลวรรณา” พระพุทธเจ้าตรัส “ตถาคตรู้ว่าเธอสามารถทำได้ แต่พวงดอกไม้นี้ไม่ได้ผูกไว้เพื่อเธอ”

จากพระดำรัสนี้ ท่านเข้าใจได้ทันทีว่าพระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้ท่านแสดงแทน จึงถอยกลับไปนั่งเฝ้าพระพุทธเจ้าอยู่ในที่ไม่ไกล

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระอุบลวรรณา พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ในตำแหน่ง**เอตทัคคะด้านมีฤทธิ์**

พระอุบลวรรณา ท่านเกิดเป็นธิดาเศรษฐีชาวเมืองหงสวดี วันหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับพวกชาวเมืองเพื่อฟังธรรม เห็นพระพุทธเจ้าปทุมุตตระทรงตั้งพระภิกษุณีรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีฤทธิ์ แล้วเกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นพระภิกษุณีรูปนั้น

ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกเป็นเวลา ๗ วัน วันสุดท้าย ได้ถวายจีวรและถือมาลัยดอกบัวเข้าไปวางบูชาแทบพระบาทของพระพุทธเจ้า พลางเปล่งวาจาแสดงความปรารถนา พระพุทธเจ้าทรงทราบว่าความปรารถนาของท่านสำเร็จแน่ จึงทรงพยากรณ์เหมือนอย่างที่ทรงพยากรณ์พระสกุลา พระโสณา พระปฏาจารา และพระกีสาโคตมี กล่าวคือ ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า พระพุทธเจ้าโคดมจักตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีฤทธิ์ ท่านได้ทำบุญต่อเนื่องตลอดชีวิต

ชาติที่พบพระพุทธเจ้าวิปัสสีท่านเกิดเป็นธิดาเศรษฐีชาวเมืองพาราณสี ได้ทำบุญสำคัญ คือได้ถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกพร้อมทั้งบูชาด้วยดอกอุบล แล้วตั้งจิตปรารถนาขอให้มีผิวกายสวยงามเหมือนกลีบด้านในของดอกอุบล

ชาติที่พบพระพุทธเจ้ากัสสปะ ท่านเกิดเป็นพระราชธิดาพระองค์โตของพระเจ้ากิกี กษัตริย์แห่งเมืองพาราณสี มีพระนามว่า "สมณี" เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ร่วมกับพระกนิษฐาอีก ๖ พระองค์ ทูลขอพระราชานุญาตออกบวชไม่ได้ จึงพร้อมพระทัยกันประพฤติพรหมจรรย์ตลอดพระชนมชีพ

ชาติหนึ่งในพุทธันดร ท่านเกิดเป็นหญิงชาวไร่ปลูกข้าวสาลีเลี้ยงชีวิต เช้าวันหนึ่งเดินผ่านสระข้างนาเห็นมีดอกบัวบานอยู่ ๑ ดอก จึงลงไปเด็ดพร้อมทั้งนำใบติดมาด้วย จากนั้นจึงนำข้าวสาลีไปคั่วเป็นข้าวตอกนับได้ ๕๐๐ เมล็ด เช้าวันนั้นที่ภูเขาคันธมาทน์ ในป่าหิมพานต์ พระปัจเจกพระพุทธเจ้ารูปหนึ่งออกจากนิโรธสมาบัติแล้วตรวจดูสัตว์โลกด้วยทิพยจักษุ เห็นหญิงชาวไร่ควรแก่การ

อนุเคราะห์จึงเหาะมายืนอยู่ที่หน้ากระท่อม หญิงชาวไร่เห็นแล้วเกิดเลื่อมใส จึงนำดอกบัวพร้อมข้าวตอกทั้งหมดนั้นไปถวาย พร้อมทั้งตั้งจิตปรารถนาว่า

"ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ด้วยผลบุญที่ถวายข้าวตอก ๕๐๐ เมล็ดนี้ ขอดิฉันจงมีลูกตามจำนวนข้าวตอกเถิด และด้วยผลบุญที่ถวายดอกบัว ขอดอกบัวจงผุดขึ้นรองรับเท้าทุกย่างก้าวด้วยเถิด"

พระปัจเจกพระพุทธเจ้าอนุโมทนาให้ท่านสมปรารถนา จากนั้นได้เหาะกลับไปยังภูเขาคันธมาทน์ ท่านได้วางดอกบัวไว้ที่เชิงบันไดเงื้อมเขานันทมูลตั้งใจให้พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายใช้เช็ดเท้า

จากชาตินั้น บุญส่งผลให้ท่านไปเกิดเป็นเทพธิดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีดอกบัวใหญ่รองรับเท้าทุกย่างก้าวตั้งแต่เกิด ท่านเสวยทิพยสมบัติตลอดอายุขัย แล้วกลับจุติมาเกิดในโลกมนุษย์อีก

ชาตินั้น ท่านเกิดในกำเนิดสังเสทชะโดยไม่ต้องมีบิดามารดา กล่าวคือเกิดในดอกบัวในสระแห่งหนึ่งใกล้เชิงเขาซึ่งมีอาศรมของฤๅษีรูปหนึ่ง ฤๅษีไปล้างหน้าที่สระนั้นทุกเช้า เช้าวันนั้นเห็นมีดอกบัวดอกใหญ่เป็นพิเศษต่างจากดอกบัวอื่นและยังตูมอยู่ จึงลงไปหมายจะเด็ด พอฤๅษีถูกก้านบัวเท่านั้น ดอกบัวนั้นก็บาน ฤๅษีเห็นมีเด็กหญิงนอนอยู่ในดอกบัว หน้าตาน่ารัก จึงเด็ดดอกบัวนั้นพร้อมด้วยเด็กหญิงนำไปที่อาศรม ฤๅษีเลี้ยงดูเด็กหญิงเป็นอย่างดี ให้ดื่มน้ำนมจากนิ้วมือของตนเองซึ่งเกิดขึ้นด้วยอำนาจบุญของเด็กตั้งชื่อว่า "ปทุมวดี" เมื่อเด็กเติบโตสามารถวิ่งไปมาได้แล้ว ก็มีดอกบัวผุดรองรับเท้าทุกย่างก้าว นางมีผิวกายสวยงาม เวลาที่ฤๅษีไปเก็บผลไม้ก็ปล่อยให้นางอยู่ในอาศรมตามลำพัง

เหตุการณ์เป็นดังนี้เรื่อยมาจนกระทั่งนางเติบโตเป็นสาว วันหนึ่ง พรานป่าชาวเมืองพาราณสีคนหนึ่งเที่ยวล่าสัตว์มาถึงอาศรมเห็นนางเข้า เมื่อแน่ใจว่าเป็นมนุษย์จึงกลับไปกราบทูลพระเจ้าพาราณสีให้ทรงทราบ พระเจ้าพาราณสีทรงมีพระประสงค์จะได้นางมาเป็นพระมเหสี จึงทรงรีบนำข้าราชบริพารเสด็จไปยังอาศรมของฤาษีแล้วตรัสขอนางจากฤาษี ฤาษีได้ยกนางถวายพระเจ้าพาราณสีตามที่ทรงขอ

พระนางปทุมวดีทรงสุขสำราญในฐานะอัครมเหสีได้ประมาณ ๑ ปี ก็มีพระโอรสถึง ๕๐๐ พระองค์ เรื่องอัศจรรย์มีว่า คราวที่พระนางประสูติเจ้าชายมหาปทุมนั้น เวลาที่เจ้าชายประสูติพ้นออกมาจากพระครรภ์ก็มีมลทินเปียกเปรอะเปื้อนอยู่ในสถานที่นั้น ปรากฏว่า ทันใดก็มีทารกมาอาศัยที่ชื้นแฉะนั้นเกิดพร้อมกันทีเดียว ๔๙๙ คน จึงเป็นอันว่าพระนางปทุมวดีทรงมีพระโอรส ๕๐๐ พระองค์ โดยมีเจ้าชายมหาปทุมเป็นพี่ชายคนโต ต่อมาโอรสทั้ง ๕๐๐ พระองค์ ออกบวชเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า พระนางทรงเสียพระทัยถึงขั้นสวรรคต จากชาตินั้น ท่านได้ไปเกิดทันที เป็นหญิงชาวนาอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งข้างภูเขาอิสิคิลิ ซึ่งอยู่ใกล้ประตูด้านทิศตะวันออกของเมืองราชคฤห์

ชาตินั้น ท่านได้ทำบุญสำคัญ คือ ถวายอาหารแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าคราวละ ๘ รูป เป็นประจำ พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น คือ โอรสของท่านเมื่อชาติที่เกิดเป็นพระนางปทุมวดี พระปัจเจกพุทธเจ้าระลึกชาติได้ว่า ท่านคือมารดาที่สวรรคตไปแล้ว จึงเรียกว่า “โยมมารดา” ส่วนท่านเองเมื่อได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นก็รู้สึกคุ้นเคย ทุกครั้งที่ถวายอาหารแล้วท่านจะนำดอกอุบล

เขียว ๘ กำ มาวางไว้แทบเท้าพระปัจเจกพุทธเจ้า พลางเปล่งวาจาแสดงความปรารถนาว่า

"ท่านเจ้าคะ ขอให้สีกายของดิฉันจงสวยงามเหมือนสีกลีบในของดอกอุบลเขียวในทุกชาติด้วยเถิด"

พระปัจเจกพุทธเจ้าอนุโมทนาให้ท่านสมปรารถนา แล้วเหาะกลับไปยังภูเขาคันธมาทน์ ท่านได้ทำบุญสนับสนุนอื่นๆ ตลอดชีวิต

นันทมานพข่มขืนพระอุบลวรรณา

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นขณะที่พระอุบลวรรณาจำพรรษาอยู่ในป่าอันธวัน ซึ่งอยู่ชายวัดเชตวัน เรื่องมีว่า ชายหนุ่มชื่อ "นันทะ" ผู้เป็นบุตรของลุง ได้หลงรักท่านมาตั้งแต่ท่านยังเป็นคฤหัสถ์ ต่อมาแม้ท่านจะออกบวชและสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่ชายหนุ่มนันทะก็ยังไม่คลายหลงรักท่าน เขาปรารถนาอย่างยิ่งที่จะมีเพศสัมพันธ์กับท่านอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น เมื่อทราบว่าท่านจำพรรษาอยู่ในกระท่อมในป่าอันธวัน เขาจึงหมั่นแวะเวียนมาหมายจะล่วงเกินท่าน

วันหนึ่งเขาได้โอกาส เนื่องจากเวลาที่พระอุบลวรรณาออกไปบิณฑบาตไม่มีใครอยู่ที่กระท่อม เขาจึงหลบไปนอนแอบอยู่ใต้เตียงในกระท่อมของท่าน จนกระทั่งถึงเวลาท่านกลับเข้ามา พอท่านเปิดประตูนั่งพักเหนื่อยอยู่บนเตียงเท่านั้น เขาก็ผลุนผลันออกมาใช้กำลังกายปลุกปล้ำท่านจนสามารถข่มขืนได้สำเร็จ โดยมิยอมฟังคำห้ามปรามของท่านเลยแม้แต่น้อย จากนั้นก็หนีจากไป โดยเหตุที่การกระทำของเขาเป็นบาปกรรมหนัก จึงส่งผลให้เขาถูกแผ่นดินสูบไปเกิดในอเวจีมหานรกทันที

พระพุทธเจ้าทรงตรัสพระคาถาธรรมในเรื่องพระอุบลวรรณาเถรี ว่า

ผู้ใดไม่ติดอยู่ในกามทั้งหลายเหมือนน้ำไม่ติดอยู่บนใบบัว เหมือนเมล็ดพันธุ์ผักกาด ไม่ตั้งอยู่ที่ปลายเหล็กแหลม ฉะนั้น ตถาคตเรียกผู้นั้นว่า เป็นพราหมณ์

◉ หลักธรรมที่แท้จริงนั้น คือ จิต ให้กำหนดดูจิต ให้เข้าใจจิตตัวเองให้ลึกซึ้ง เมื่อเข้าใจจิตตัวเองลึกซึ้งแล้วนั่นแหละได้แล้ว ซึ่งหลักธรรม

◉ การเริ่มต้นปฏิบัติวิปัสสนาภาวนานั้น จะเริ่มต้นโดยวิธีไหนก็ได้ เพราะผลมันเป็นอันเดียวกันอยู่แล้ว ที่ท่านสอนแนวปฏิบัติไว้หลายแนวนั้น เพราะจริตของคนไม่เหมือนกัน จึงต้องมีวัตถุ สี แสง และคำบริกรรม เช่น พุทโธ อรหัง เป็นต้น เพื่อหาจุดใดจุดหนึ่งให้จิตรวมอยู่ก่อน สงบแล้ว คำบริกรรมนั้นก็หลุดหายไปเอง แล้วก็ถึงรอยเดียวกัน รสเดียวกัน คือ มีวิมุติเป็นแก่น มีปัญญาเป็นยิ่ง

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

พระปฏาจารา

พระปฏาจารา เกิดในวรรณะไวศยะ ตระกูลเศรษฐี เมืองสาวัตถี คำว่า "ปฏาจารา" แปลว่า "ผู้ไปโดยไม่มีผ้า" ผู้เปลือยกายไปตามที่ต่างๆ ท่านได้ชื่อนี้เมื่อคราวที่เสียสติ เพราะประสบวิปโยคทุกข์อย่างใหญ่หลวง ท่านมีพี่ชายหนึ่งคน

ชีวิตฆราวาส

พระปฏาจารา มีวิถีชีวิตที่ผันผวนและประสบความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัส กล่าวคือ คราวเป็นสาวแรกรุ่นอยู่กับบิดามารดานั้น ท่านลักลอบได้เสียกับคนรับใช้ ครั้นเมื่อมีชายหนุ่มเศรษฐีมีฐานะทัดเทียมกันมาสู่ขอ และบิดามารดาได้ตกลงยกให้ ท่านไม่พอใจจึงชวนชายคนรักหนีไปอยู่ด้วยกันในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ไกลจากเมืองสาวัตถี ต่อมาไม่นานท่านก็ตั้งครรภ์ จึงชวนสามีกลับไปบ้านบิดามารดาด้วยตั้งใจว่าจะไปคลอดลูกที่นั่น เมื่อสามีบ่ายเบี่ยงไม่ยอมพาไป ท่านจึงตัดสินใจหนีกลับไปตามลำพัง แต่ยังมิทันจะไปถึงบ้านบิดามารดา ท่านได้คลอดลูกชายก่อนระหว่างทาง และเมื่อสามีตามมาทันก็รับท่านกับลูกกลับไปบ้าน

ต่อมา เมื่อตั้งครรภ์ลูกคนที่ ๒ ท่านก็อุ้มลูกคนแรกหนีสามีกลับไปบ้านบิดามารดาอย่างเดิม และสามีได้ตามมาทันที่ระหว่างทางอีกครั้งหนึ่ง และครั้งนี้ท่านได้เจ็บท้องจะคลอดจนกระทั่งไม่สามารถจะเดินทางต่อไปได้ ขณะนั้นเกิดฝนตกหนัก สายฟ้าแลบ

แปลบปลาบดูน่ากลัว ท่านบอกให้สามีรีบหาที่หลบฝนให้ท่านและลูก สามีทำตาม แต่ยังมิได้จะหาที่ให้ได้ก็ถูกงูพิษกัดตายเสียก่อน ทิ้งให้ท่านคลอดลูกเองตามลำพังท่ามกลางสายฝน

ท่านกับลูกชาย ๒ คน ตากฝนอยู่ด้วยกันกลางป่าตลอดทั้งคืน ครั้นรุ่งเช้าจึงอุ้มลูกออกตามหาสามีทั้งที่ร่างกายยังอ่อนเพลีย เมื่อมาพบสามีตายจากไปแล้วก็เสียใจอย่างหนัก อุ้มลูกพลางเดินร้องไห้ไปพลางจนกระทั่งถึงแม่น้ำสายหนึ่ง ซึ่งมีน้ำลึกถึงหน้าอก ท่านไม่สามารถจะอุ้มลูกทั้งสองข้ามแม่น้ำไปพร้อมกันได้ จึงให้ลูกคนโตรออยู่ที่ฝั่งนี้ก่อน และจะกลับมารับเมื่ออุ้มลูกคนเล็กไปไว้ที่ฝั่งโน้นแล้ว ขณะที่ลุยน้ำกลับมาเพื่อจะมารับลูกคนโต เหยี่ยวใหญ่ก็ได้บินโฉบมาจับลูกคนเล็กไปกิน ส่วนลูกคนโตเห็นมารดาโบกมือไล่เหยี่ยว เข้าใจผิดคิดว่ามารดากวักมือเรียกตนจึงเดินลงไปในน้ำ และถูกน้ำพัดจมหายไปในทันที ท่านเสียใจหนักขึ้นอีก เพราะเสียสามีแล้ว คราวนี้ยังต้องมาเสียลูกชายทั้งสองคนไปพร้อมๆ กัน ต่อหน้าโดยสุดที่จะช่วยเหลือได้ทัน

ท่านเดินทางต่อไปหมายจะไปให้ถึงเมืองสาวัตถีโดยเร็ว เพื่อจะได้พบกับบิดามารดาและพี่ชาย แต่ในระหว่างทางนั่นเองก็ได้ทราบข่าวจากคนเดินทางว่า บิดามารดาและพี่ชายประสบเหตุร้ายเสียชีวิตตั้งแต่เมื่อคืนนี้ เนื่องจากพายุได้กระหน่ำพัดปราสาทพัง มีผลทำให้บิดามารดาและพี่ชายที่อยู่ในปราสาทนั้นเสียชีวิตทันที

ความเสียใจครั้งนี้มีผลทำให้ท่านเสียสติถึงขั้นเป็นบ้าทันที ปล่อยผ้านุ่งผ้าห่มหลุดลุ่ยเดินพร่ำเพ้อรำพันถึงสามี ลูก บิดามารดา และพี่ชายที่ตายจากไป ดูน่าเวทนายิ่งนักสำหรับผู้พบเห็นผู้คนพบเห็นท่านเปลือยกายไปตามที่ต่างๆ จึงพากันเรียกท่านว่า "ปฏาจารา"

(ผู้ไปโดยไม่มีผ้า) และคำเรียกนั้นเป็นชื่อเรียกท่านมานับแต่นั้น และแม้ในเวลาต่อมา

การออกบวช

พระปฏาจารา ได้บรรลุโสดาปัตติผลก่อนบวช ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ท่านเสียใจถึงขั้นเสียสติ เพราะบุคคลอันเป็นที่รักตายจากไปในเวลาใกล้เคียงกันถึง ๖ คน ท่านกระเซอะกระเซิงไปจนได้พบพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทราบความเป็นไปเกี่ยวกับตัวท่านเป็นอย่างดี จึงตรัสเตือนสติให้หยุดเสียใจและหยุดร้องไห้ โดยทรงชี้ให้เห็นว่าน้ำตาของคนเราที่ร้องไห้ในคราวพลัดพรากจากสิ่งที่รักในแต่ละชาติที่ผ่านมานั้น เมื่อเทียบกับน้ำในมหาสมุทรแล้วมีมากกว่าน้ำในมหาสมุทร จากนั้นจึงตรัสสอนให้ท่านเข้าใจว่าคนเราถึงคราวตายไม่มีใครช่วยต้านทานได้หรอก ไม่ว่าบิดามารดา บุตรธิดา ภรรยาหรือสามี สุดท้ายตรัสสอนให้ท่านรักษาศีลและปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ ที่นำไปให้ได้บรรลุนิพพาน ท่านตั้งใจฟังพระพุทธเจ้าตรัสสอนมาตลอด จนกระทั่งสรุปได้ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับเป็นธรรมดา ท่านได้บรรลุโสดาปัตติผลหลังจากพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาจบและทูลขอบวช ที่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล

การบรรลุธรรม

พระปฏาจารา ครั้นบวชแล้ว ท่านได้เจริญวิปัสสนายิ่งขึ้น โดยกำหนดสายน้ำเป็นอารมณ์ จนกระทั่งบรรลุพระอรหัตผล มีเรื่องเล่าว่า วันที่จะบรรลุพระอรหัตผลนั้น ท่านเอาหม้อน้ำมาตักน้ำราด

ล้างเท้า สายน้ำที่ราดลงไปนั้นไหลไปได้หน่อยหนึ่งก็ซึมหายลงไปในพื้นดิน ท่านราดลงไปใหม่เป็นครั้งที่สอง สายน้ำไหลไปตามแนวเดิม และคราวนี้ไหลเลยแนวเดิมแนวที่สอง ไปอีกนิดหน่อย ท่านนำเอาสายน้ำที่ราดลงไป ๓ ครั้งนี้มาเป็นอารมณ์พิจารณาเปรียบเทียบกับชีวิตของตน กล่าวคือ สายน้ำที่ราดลงไปครั้งแรกนั้น เหมือนคนบางคนที่ตายลงตั้งแต่ปฐมวัย สายน้ำที่ราดเป็นครั้งที่ ๒ เหมือนคนบางคนที่ตายในขณะอยู่ในมัชฌิมวัย ส่วนสายน้ำที่ราดลงไปครั้งที่ ๓ เหมือนคนบางคนที่ตายในปัจฉิมวัย

ขณะที่ท่านกำลังพิจารณาเปรียบเทียบอยู่นั้น พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระคันธกุฎีทรงตรวจดูอุปนิสัยของท่านตลอดเวลา ครั้นทรงเห็นว่าท่านมีอุปนิสัยแก่กล้าสามารถบรรลุอรหัตผลได้แน่ จึงแผ่พระรัศมีไปปรากฏพระองค์ ให้เห็นเหมือนประทับอยู่ต่อหน้าท่านพลางตรัสสอนว่า

"ปฏาจารา สรรพสัตว์ล้วนมีความตายเป็นธรรมดา คนที่เห็นความเกิดดับของขันธ์ ๕ แม้จะมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ยังประเสริฐกว่าคนที่มีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี แต่ไม่เห็นความเกิดดับของขันธ์ ๕ นั้น"

ท่านได้บรรลุอรหัตผลทันที หลังจากจบพระพุทธดำรัส เพราะเข้าใจแจ่มแจ้งด้วยหลักของวิปัสสนาญาณ

งานที่สำคัญ

พระปฏาจารา นอกจากจะได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งเอตทัคคะด้านทรงพระวินัยแล้ว ยังรับภาระสำคัญ คือ เป็นพระอุปัชฌาย์บวชและสอนให้พระภิกษุณีหลายรูป อาทิ พระอุตตมา และ

พระอุตตรา ซึ่งเป็นชาวแคว้นโกศลด้วยกัน และพระภิกษุณีชาวแคว้นอื่นๆ จนกระทั่งได้บรรลุอรหัตผล

ประสบการณ์ชีวิตดังกล่าวมานี้ ช่วยสนันสนุนให้การสอนธรรมะของท่านได้ผล ดังนั้น พระภิกษุณีหลายต่อหลายรูป เมื่อเกิดปัญหาระหว่างปฏิบัติกัมมัฏฐานจึงนิยมไปหาท่าน แล้วเล่าปัญหาให้ฟัง ท่านได้ฟังแล้วจะกล่าวธรรมที่เกื้อหนุนต่อการปฏิบัติให้ฟัง พระภิกษุณีเหล่านั้น เมื่อปฏิบัติตามที่ท่านแนะนำก็ได้บรรลุอรหัตผล

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระพุทธเจ้าทรงตั้ง พระปฏาจาราไว้ในตำแหน่ง**เอตทัคคะด้านทรงพระวินัย**

พระปฏาจารา ตั้งจิตปรารถนาไว้สมัยพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ครั้งนั้นท่านเกิดเป็นธิดาเศรษฐีชาวเมืองหงสวดี วันหนึ่งได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้ากับพวกชาวเมือง เห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระภิกษุณีรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านทรงจำพระวินัยแล้ว เกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นนั้นบ้าง

ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกเหมือนท่านอื่นๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว และได้ถวายบริขารคือบาตรและจีวรรูปละ ๑ ชุด โดยได้แสดงความปรารถนา ซึ่งได้รับพยากรณ์ว่าท่านจักได้ตำแหน่งเอตทัคคะด้านทรงจำพระวินัย ในสมัยพระพุทธเจ้าโคดม ทั้งนี้ ท่านได้ทำบุญอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของท่าน

ชาติที่พบพระพุทธเจ้ากัสสปะนั้น ท่านเกิดเป็นธิดา (เจ้าหญิงภิกขุนี) ของพระเจ้ากิกี กษัตริย์แห่งเมืองพาราณสี พระองค์มี

พระธิดา ๗ องค์ เจ้าหญิงเป็นหนึ่งในเจ็ด รายละเอียดได้กล่าวไว้ในเรื่องของ "พระอุบลวรรณา"

ส่วนพระธิดาอีก ๖ พระองค์ ได้มาเกิดร่วมศาสนาเดียวกัน คือ เจ้าหญิงสมณี เกิดเป็นพระอุบลวรรณา เจ้าหญิงสมณคุตตา เกิดเป็นพระเขมา เจ้าหญิงภิกขุทาสิกา เกิดเป็นพระภัททา เจ้าหญิงธัมมา เกิดเป็นพระกีสาโคตมี เจ้าหญิงสุธัมมา เกิดเป็นพระธัมมทินนา เจ้าหญิงสังฆทาสิกา เกิดเป็นนางวิสาขา

วาจานุสรณ์

พระปฏาจารา หลังจากบรรลุพระอรหัตผลแล้ว ได้พิจารณาดูการปฏิบัติของท่านแล้ว กล่าวว่า

คนทั้งหลายใช้ไถไถดิน พลางหว่านเมล็ดพืชลงในพื้นดิน
ยังสามารถหาทรัพย์มาเลี้ยงดูลูกเมียได้ เราคิดถึงตัวเองว่า
เราไม่เกียจคร้าน ไม่ฟุ้งซ่าน รักษาศีลได้ครบถ้วน
ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่เป็นนิตย์
ไฉนจึงยังบรรลุนิพพานไม่ได้เล่า

ท่านได้กล่าวเสริมในการปฏิบัติของท่านอีกว่า

วันหนึ่ง เราล้างเท้าแล้วเห็นน้ำล้างเท้าไหลจากที่สูงสู่ที่ต่ำ
เพราะการเห็นครั้งนั้น ช่วยให้เราข่มจิตให้สงบลงได้ง่ายขึ้น
เหมือนนายสารถีผู้ฉลาด ฝึกม้าอาชาไนยให้วิ่งได้โดยง่ายฉะนั้น
จากนั้น เราจึงถือประทีปไปในห้องที่อยู่
มองดูเตียงนอน พลางขึ้นไปนั่งอยู่บนเตียงนอนนั้น
ขณะนั้น เราได้หยิบเข็มมาเขี่ยไส้ประทีปจนเปลวไฟดับ

แล้วทันใดนั้นเอง จิตของเราก็หลุดพ้นจากกิเลสโดยสิ้นเชิง
เหมือนเปลวไฟดับเพราะหมดไส้และน้ำมัน

จากคำกล่าวนี้ เมื่อศึกษาดูแล้วช่วยให้เราได้รับความรู้เพิ่มเติมอีกว่า อุปกรณ์สำคัญที่ทำให้ท่านบรรลุอรหัตผลนั้น นอกจากสายน้ำแล้วยังมีเปลวไฟเป็นอุปกรณ์อีกอย่างหนึ่ง พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า ขณะที่ท่านใช้เข็มเขี่ยเปลวไฟจนดับนั้น ท่านก็เข้าใจได้ทันทีว่า เปลวไฟดับเพราะหมดเหตุปัจจัยให้ลุกไหม้ คือ ไส้กับน้ำมัน จากนั้นจึงนำมาเปรียบเทียบกับจิต โดยพิจารณาเห็นว่า เมื่อหมดกิเลสอันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิด จิตก็จะดับ คือการคิดปรุงแต่งต่างๆ ด้วยอำนาจกิเลสก็จะไม่เกิดอีกต่อไป ท่านพยายามหยุดคิดปรุงแต่ง และในที่สุด ก็ได้บรรลุถึงความหลุดพ้นอย่างแท้จริง

◉ การให้ร้ายผู้อื่น เท่ากับยืนประจานตัวเอง
การสรรเสริญผู้อื่น สร้างความสดชื่นในสังคม

◉ บุญคุณ ต้อง ทดแทน
ความแค้น ต้อง สละ
เห็นแก่ตัว ต้อง เอาชนะ
เห็นแก่พระ ต้อง ให้อภัย

พระสุนทรีนันทา

พระสุนทรีนันทา เป็นพระธิดาของพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางมหาปชาบดี มีพระเชษฐาต่างพระมารดา ๑ พระองค์ คือ เจ้าชายสิทธัตถะ และมีพระเชษฐาร่วมพระมารดาเดียวกัน ๑ พระองค์ คือ เจ้าชายนันทะ เดิมท่านมีชื่อว่า "นันทา" เนื่องจากมีรูปโฉมสวยงาม จึงเรียกกันในเวลาต่อมาว่า "รูปนันทา" บ้าง "สุนทรีนันทา" บ้าง

ชีวิตฆราวาส

พระสุนทรีนันทา ในฐานะเป็นพระธิดาของพระเจ้าสุทโธทนะ จึงทรงมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย และดูเหมือนว่าจะได้รับตำแหน่ง "นางชนบทกัลยาณี" อันเป็นตำแหน่งนางงามประจำแคว้นด้วย เนื่องจากมีรูปร่างสวยงาม

การออกบวช

พระสุนทรีนันทา ออกบวชภายหลังพระมหาปชาบดีผู้เป็นพระมารดา และภายหลังพระยโสธราผู้เป็นพระสุณิสา (พี่สะใภ้) ท่านออกบวชตามคำชวนของพระมารดาที่ทรงชี้ให้เห็นว่า บัดนี้ญาติใกล้ชิดได้ออกบวชกันหมดแล้ว นับตั้งแต่พระพุทธเจ้า พระนันทะ พระราหุล และพระยโสธรา รวมทั้งพระองค์เองนั้น จึงไม่มีประโยชน์ที่ท่านจะอยู่เป็นฆราวาสอีกต่อไป พระไตรปิฎกบันทึกคำกล่าวชวนของพระมหาปชาบดีไว้ว่า

“ลูกเอ๋ย ลูกเกิดในศากยสกุล ได้มาเป็นน้องสาวของพระพุทธเจ้า
เมื่อในวังไม่มีนันทะอยู่ด้วย แล้วลูกจะอยู่ได้อย่างไร
ลูกเอ๋ย รูปร่างกายใช่ของสะอาด ความไม่มีโรคจบลงตรงที่มีโรค
วัยสาวจบลงตรงที่แก่ ชีวิตจบลงตรงที่ตาย
ลูกเอ๋ย (รูปร่างที่สวยงามของลูกนี้) อีกไม่นานชราก็จะมาเยือน
ขอลูกจงละวัยที่น่าตำหนิไปประพฤติธรรมที่ไม่มีใครตำหนิได้เถิด”

ท่านเห็นด้วยตามคำชักชวนของพระมารดา ในที่สุด จึงตัดสินใจออกบวช ท่านมิได้ออกบวชด้วยศรัทธา แต่ออกบวชเพราะอยากอยู่ใกล้ชิดกับพระญาติสนิท

การบรรลุธรรม

พระสุนทรีนันทา ได้บรรลุอรหัตผลที่วัดเชตวัน ด้วยวิธีการสอนแบบหนามยอกเอาหนามบ่งของพระพุทธเจ้า หลังจากที่ท่านบวชแล้วไม่เคยไปฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรมเลย เนื่องจากได้ทราบว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมตำหนิโทษของขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าไม่เที่ยง เกิดแล้วดับ เป็นทุกข์ มีความผันแปร และเป็นอนัตตา บังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาไม่ได้ จึงเกรงว่าพระพุทธเจ้าจะทรงแสดงธรรมตำหนิโทษของรูปของตนเอง ต่อมา เมื่อมีพระภิกษุณีที่อยู่ร่วมสำนักซึ่งได้ไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ มากล่าวสรรเสริญพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าอยู่เนือง ๆ จึงทำให้ต้องตัดสินใจไปฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรม ในวันหนึ่ง ท่านไปโดยไม่แสดงตัว นั่งหลบอยู่ท้ายสุด

พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องท่านมาฟังธรรมด้วยพระญาณ ในขณะเดียวกันก็ทรงทราบด้วยว่าท่านมีอุปนิสัยแก่กล้าสามารถบรรลุอรหัตผลได้ในวันนี้ จึงทรงหาวิธีที่จะสอนท่าน

พระพุทธเจ้าทรงทราบว่า พระสุนทรีนันทาเป็นคนราคจริต คือมีนิสัยรักสวยรักงามจึงทรงสอนท่านด้วยวิธีหนามยอกเอาหนามบ่ง นั่นคือ ขณะที่ท่านเข้าไปในโรงธรรมในวัดเชตวัน พระพุทธเจ้าทรงเนรมิตหญิงสาวนางหนึ่งขึ้นมา อายุราว ๑๖ ปี นุ่งผ้าแดง แต่งตัวสวยงาม ยืนถวายงานพัดอยู่ใกล้พระองค์ซึ่งประทับอยู่บนพุทธ-อาสน์กลางโรงธรรม ครั้นท่านถวายบังคมพระพุทธเจ้าแล้วก็นั่งมองดูและชื่นชมในพระวรกายที่สง่างาม ขณะนั้นเอง ก็ได้เห็นหญิงสาวสวยที่พระพุทธเจ้าเนรมิตขึ้น ท่านคิดเปรียบเทียบกับตนเองทันที ในที่สุดก็ลงความเห็นว่า หญิงสาวนางนั้นสวยเหมือนนางพญาหงส์ทอง ส่วนตนเองมีค่าแค่นางกา

ท่านหลงใหลในความสวยของหญิงสาวนั้นมาก พระพุทธเจ้าทรงทราบความคิดของท่าน ทรงประสงค์จะช่วยให้ท่านคลายความรักและความหลงใหล จึงทรงเนรมิตให้รูปนั้นมีอายุมากขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่มีอายุ ๒๐ ปี ไปจนถึงหญิงวัยกลางคน และเป็นหญิงชรา มีฟันหัก ผมหงอก หนังเหี่ยว หลังโกง ถือไม้เท้างกๆ เงิ่นๆ ท่านเห็นแล้วก็เริ่มคลายความหลงใหลลงไปทีละน้อย จนในที่สุด ถึงขั้นคลายความหลงใหลลงไปเกือบหมด ท่านคลายความรักความหลงใหลได้หมด เมื่อได้เห็นรูปเนรมิตนั้นล้มลงดิ้นนอนกลิ้งเกลือกจมอุจจาระปัสสาวะของตนเองอยู่จนกระทั่งสิ้นใจ และทันใดนั้นเองก็ขึ้นอืด มีน้ำเหลืองและหมู่หนอนไหลออกจากตา หู จมูก ปาก ทวารหนัก และทวารเบา เมื่อได้เห็นอย่างนี้แล้ว ท่านก็นำมาเปรียบเทียบ

กับตัวเอง สุดท้ายก็เห็นแจ้งว่าร่างกายไม่ว่าจะเป็นของหญิงสาวคนนั้นหรือของท่าน ต่างก็ล้วนต้องแก่ เจ็บ ตาย ไม่มีร่างกายของใครจะเที่ยงแท้ยั่งยืนบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้เลย ทันใดนั้นท่านก็เห็นนามรูปทั้งหมดเป็นของน่าเกลียด เห็นภพทั้งหลายที่สัตว์อาศัยเวียนว่ายตายเกิดเป็นของเร่าร้อน พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูความคิดของท่าน เมื่อทรงเห็นว่ามีอุปนิสัยแก่กล้าจะสามารถบรรลุมรรคผลได้แล้ว จึงตรัสสอนเสียงดังให้ท่านพิจารณา ความว่า

"นันทา ดูเถิด ดูร่างกายที่ไม่สะอาด
มีของสกปรกไหลเข้าออก ซึ่งคนโง่ต้องการกันนัก
ร่างกายของหญิงนี้เป็นฉันใด ร่างกายของเธอก็เป็นฉันนั้น
นันทา ดูเถิด ดูธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม
(ที่ประชุมกันเข้าเป็นร่างกาย) ให้เห็นเป็นของว่างเปล่า
นันทา เธออย่ากลับมาโลกนี้อีกเลย
จงคลายความต้องการเกิดใหม่ให้ได้
เพื่อจักได้อยู่อย่างสงบ"

จบพระธรรมเทศนา พระสุนทรีนันทาได้บรรลุโสดาปัตติผล และจากนั้นอีกเพียงครู่เดียว ท่านก็ได้บรรลุอรหัตผล เพราะได้ฟังพระธรรมเทศนาอีกบทหนึ่ง ความว่า

"เมือง คือร่างกาย สร้างด้วยโครงกระดูก
ฉาบไว้ด้วยเลือดและเนื้อ นี่เป็นที่มารวมลง
ของความแก่ ความตาย ความถือตัว และความลบหลู่"

เอตทัคคะ–อดีตชาติ

พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสุนทรีนันทา ไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านชำนาญในการเข้าฌาน**

งานสำคัญ

พระสุนทรีนันทา ไม่ปรากฏว่ามีการบันทึกงานสำคัญของท่านไว้เป็นหลักฐาน

วาจานุสรณ์

พระสุนทรีนันทา หลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว ได้กล่าวเปิดเผยการปฏิบัติของท่านว่า

เมื่อเรามีสติพิจารณาใคร่ครวญอยู่อย่างแยบคาย
ก็ได้เห็นร่างกายทั้งของตนเองและของผู้อื่นตามเป็นจริง
ทันใดนั้น เราเริ่มเบื่อหน่ายร่างกายทั้งหมด
แม้ร่างกายตนเองเราก็ไม่รัก
เรามีสติอยู่ตลอดเวลา จนสามารถตัดกิเลสเครื่องผูกมัดได้หมดสิ้น
บัดนี้ เราสงบระงับดับกิเลสได้สนิทแล้ว

◉ การให้ธรรมะเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

พระเขมา

พระเขมาเกิดในวรรณะกษัตริย์ขัตติยสกุล เมืองสาคละ แคว้นมัททะ มีรูปร่างสวยงาม ผิวพรรณเปล่งปลั่งดังทองคำเหมือนพระภัททากาปิลานี ซึ่งเป็นแคว้นเดียวกัน เพราะเหตุที่เกิดมาแล้วทำให้เกิดความเกษมสำราญทั่วแคว้น พระประยูรญาติจึงตั้งชื่อให้ว่า "เขมา" แปลว่าผู้ทำให้เกษมสำราญ

ชีวิตฆราวาส

พระเขมา เป็นพระมเหสีอีกพระองค์หนึ่งของพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ แห่งแคว้นมคธ เมื่อได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าพิมพิสารแล้ว ท่านเดินทางจากแคว้นมัททะบ้านเกิดมาอยู่กับพระสวามีที่แคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและทรงถวายเวฬุวัน (ป่าไผ่) ให้เป็นวัดในพระพุทธศาสนา

ท่านเป็นคนมีนิสัยเป็นคนรักสวยรักงามเหมือนพระสุนทรี-นันทา ประกอบกับที่ตนเองเป็นคนสวยจึงมัวเมาอยู่ในรูปของตน นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน ท่านไม่เคยไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเลย ทั้งนี้ ด้วยเกรงว่าจะไปได้ยินพระพุทธเจ้าแสดงธรรมเทศนาเกี่ยวกับโทษต่าง ๆ ของรูป ซึ่งท่านทำใจยอมรับยังไม่ได้

พระเจ้าพิมพิสาร* ทรงทราบดีถึงอุปนิสัยของพระมเหสี แต่ก็ทรงหวังดีที่จะให้ท่านได้เข้าใจความจริงของชีวิต จึงทรงหาอุบายที่จะให้ท่านเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าให้ได้ พระองค์ทรงรับสั่งให้กวีประจำราชสำนักแต่งบทเพลงพรรณนาความสวยงามของวัดเวฬุวัน แล้วขับร้องความว่า

เวฬุวัน (ป่าไผ่) ที่ประทับของพระพุทธเจ้าช่างน่ารื่นรมย์*
ผู้ใดยังมิได้เห็น เราเข้าใจว่า เท่ากับผู้นั้น
ยังไม่ได้เห็นสวนนันทวันในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ผู้ใดได้เห็นเวฬุวัน ที่คนทั้งหลายรื่นเริงใจ (เมื่อได้เห็น)
ผู้นั้นเท่ากับได้เห็นสวนนันทวันอันเป็นที่รื่นเริงพระทัยของ
พระอินทร์
ทวยเทพแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ยังยอมผละจากสวนนันทวันลงมายังพื้นดิน
เห็นเวฬุวัน เกิดด้วยบุญของพระราชา
สง่างาม เกิดด้วยบุญของพระพุทธเจ้า
ใครกันนะจะพรรณนาความสวยงามของเวฬุวันนั้นได้หมด

---

*พระเจ้าพิมพิสาร ทรงมีพระมเหสีหลายพระองค์ แต่ที่ปรากฏพระนามมีอยู่ ๒ พระองค์ คือ พระนางเวเทหิ (พระมารดาของพระเจ้าอชาตศัตรู) และพระนางเขมา นอกจากนั้นทรงมีพระโอรสกับหญิงคณิกา (โสเภณี) ๒ ท่าน คือ มีพระโอรสชื่อ วิมลโกณฑัญญะ กับนางอัมพปาลี แห่งแคว้นวัชชี และมีพระโอรสชื่ออภัย (พระบิดาของหมอชีวกโกมารภัจ) กับนางปทุมวดี แห่งแคว้นอวันตี ต่อมาพระโอรสทั้ง ๒ พระองค์ ได้ออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

ท่านได้ฟังบทเพลงนี้แล้ว ทำให้คิดอยากไปชมความงามของวัดเวฬุวัน

การออกบวช

ท่าน**ออกบวชหลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว** เรื่องมีว่า เมื่อไม่สามารถหักห้ามใจไม่ให้คิดอยากไปชมความงามของวัดเวฬุวันได้ ท่านจึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารแล้วทูลขอพระราชานุญาตไปชม พระเจ้าพิมพิสารตรัสอนุญาตพร้อมทั้งเสนอเงื่อนไขว่า

"เมื่อไปถึงวัดเวฬุวันแล้ว หากยังไม่ได้เฝ้าพระพุทธเจ้า จะกลับมาไม่ได้เด็ดขาด" จากนั้นทรงหันมากระซิบรับสั่งกับพวกราชบุรุษที่จะตามเสด็จพระมเหสีไปวัดให้ทราบถึงพระประสงค์ของพระองค์ว่า

"ข้าต้องการให้พระเทวีไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ฉะนั้น พวกเจ้าต้องหาวิธีการให้เธอไปเฝ้าพระองค์ให้ได้ สุดท้ายถึงขั้นต้องใช้กำลังนำตัวไป ข้าก็อนุญาตให้พวกเจ้าทำได้"

พระเทวีเขมาทรงพาข้าราชบริพารเที่ยวชมความงามของวัดเวฬุวันทั้งวัน จนกระทั่งถึงเวลาเย็น พระนางทรงรับสั่งให้ข้าราชบริพารเตรียมตัวกลับ

---

*วัดเวฬุวัน หรือป่าไผ่ เดิมเป็นอุทยานของพระเจ้าแผ่นดินมคธ มีป่าไผ่หนาแน่น ตั้งอยู่เชิงเขาเวภาระ ปัจจุบันเห็นแล้วชวนให้จินตนาการว่าในสมัยพุทธกาล นอกจากป่าไผ่แล้ว คงมีไม้ดอกออกดอกบานสะพรั่งสวยงาม ฝูงนกคงส่งเสียงร้องกันฟังแล้วไพเราะ ขณะที่บนกิ่งไม้และตามภาคพื้นดินคงมีสัตว์เล็ก ๆ อย่างกระแตวิ่งไล่กัน ดูน่ารัก

"ไม่ได้ พระเจ้าข้า" ราชบุรุษคนหนึ่งกราบทูล "พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระประสงค์ให้พระองค์เสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนเสด็จกลับ"

พระเทวีทรงแสดงท่าอิดเอื้อน พวกราชบุรุษเห็นพระนางไม่ทรงประสงค์จะเสด็จไป จึงพร้อมกันเข้าจับตัวแล้วพาพระนางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นกำลังประทับนั่งแสดงธรรมอยู่บนพุทธอาสน์ พระองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์สอนพระเทวีเหมือนอย่างที่ทรงสอนพระสุนทรีนันทา และพระอภิรูปนันทา กล่าวคือ ทรงเนรมิตหญิงงามนางหนึ่งขึ้นมาแล้วทรงเนรมิตให้หญิงนั้นแก่ลงตามลำดับ และตายลงอย่างทุกข์ทรมานในที่สุด

หลังจากได้เห็นรูปที่พระพุทธเจ้าทรงเนรมิตขึ้นแล้วนั้น พระเทวีก็ทรงคิดได้ว่า

"ขนาดรูปที่สวยอย่างนี้ยังเปลี่ยนแปลงแตกดับไปได้ แล้วนับประสาอะไรกับรูปร่างกายเรา มีหรือที่จะไม่เป็นเช่นนั้น"

พระพุทธเจ้าทรงทราบความคิดของท่าน จึงตรัสสอนเพิ่มเติมจนกระทั่งท่านได้บรรลุอรหัตผล ณ ที่นั้นเอง

พระเจ้าพิมพิสาร ครั้นทรงทราบว่าพระมเหสีเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วก็ทรงดีพระทัยมาก จึงรีบเสด็จมาเฝ้าพระพุทธเจ้าทันที พระพุทธเจ้าตรัสบอกถึงเรื่องที่พระมเหสีได้บรรลุอรหัตผลและตรัสถามว่า

"มหาบพิตร พระองค์จะทรงอนุญาตให้พระเทวีออกบวชหรือไม่ หากไม่ทรงอนุญาตพระนางก็จะนิพพานในวันนี้"

เป็นธรรมเนียมของคฤหัสถ์ที่ได้บรรลุอรหัตผล (สำเร็จเป็นพระอรหันต์) หากไม่ออกบวชก็จะนิพพานภายในวันนั้น ทั้งนี้ เพราะ

เพศคฤหัสถ์ต่ำเกินไปที่จะรองรับคุณธรรมอันสูงเช่นนั้นได้ และในขณะเดียวกันก็เป็นอุปสรรคขัดขวางคฤหัสถ์ผู้บรรลุอรหัตผลนั้นไม่ให้บำเพ็ญข้อปฏิบัติของพระอรหันต์ได้สมบูรณ์แบบ ฉะนั้น ท่านจึงปล่อยวางอายุสังขารและน้อมใจไปเพื่อนิพพาน พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบดีว่าพระเทวีเขมาก็ตกอยู่ในลักษณะเช่นนั้น เนื่องจากพระองค์แม้จะเป็นอริยบุคคลขั้นโสดาบัน แต่ก็ยังตัดราคะ (ความรัก) ไม่ได้ขาด ฉะนั้น ด้วยทรงเกรงว่าพระเทวีจะต้องนิพพานจึงทรงอนุญาตให้พระนางออกบวช โดยหวังว่าถึงอย่างไรก็ยังมีโอกาสได้พบกันบ้าง อันเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยบรรเทาความอาลัย

พระเทวีเขมา เมื่อได้รับพระราชานุญาตแล้วก็ทูลขอบวช ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงบวชให้ตามพระประสงค์

การบรรลุธรรม

เนื่องจากท่านเป็นคนหลงใหลในความสวยของท่าน พระพุทธเจ้าทรงทราบอุปนิสัยของท่านจึงทรงแสดงฤทธิ์เนรมิตหญิงสาวนางหนึ่งขึ้นมาเป็นสื่อสอนท่าน จนกระทั่งท่านได้บรรลุอรหัตผลขณะที่ยังครองเพศฆราวาสอยู่นั้น

เอตทัคคะ - อดีตชาติ

พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระเขมาไว้ในตำแหน่ง**เอตทัคคะด้านมีปัญญามาก**

พระเขมา ได้ตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ครั้นนั้น ท่านเกิดเป็นหญิงรับใช้ชาวเมืองหงสวดี วันหนึ่งเห็นพระสุชาตะพระอัครสาวกรูปหนึ่งของพระพุทธเจ้า เดิน

บิณฑบาตอยู่แล้วเกิดศรัทธาจึงได้นำเอาเนื้อหวาน ๓ ชิ้น ไปใส่บาตร และวันเดียวกันนั้นก็ได้ตัดผมของตนออกขายแล้วนำเอาเงินไปซื้ออาหารใส่บาตรเพิ่มเติม ครั้นแล้วก็ได้ตั้งจิตปรารถนาขอให้ได้เป็นพุทธสาวิกาผู้มีปัญญามากในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคต ท่านยังได้ทำบุญอื่นๆ สนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากชาตินั้น บุญส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในสุคติภูมิต่างๆ จนกระทั่งมาถึงพุทธุปบาทกาลของพระพุทธเจ้าวิปัสสี

ชาติที่พบพระพุทธเจ้าวิปัสสีนั้น ท่านเกิดเป็นหญิงสาวชาวเมืองพันธุมดี ได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและฟังธรรมอยู่เป็นประจำ วันหนึ่งเกิดเบื่อหน่ายในชีวิตฆราวาสและเห็นว่า เป็นทางแห่งทุกข์มากมายจึงได้ออกบวช ท่านตั้งใจศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าจนแตกฉาน และสั่งสมปัญญาบารมีด้วยการอธิบายธรรมให้คนทั้งหลายฟังตลอดชีวิต จากชาตินั้นบุญส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในสุคติภูมิต่างๆ จนกระทั่งมาถึงสมัยพระพุทธเจ้ากกุสันธะ

ชาติที่พบพระพุทธเจ้ากกุสันธะนั้น ท่านเกิดเป็นธิดาของตระกูลเศรษฐีชาวเมืองพาราณสีตระกูลหนึ่ง โดยมีพระธนัญชานีกับพระสุเมธา เกิดเป็นพี่น้องด้วย ทั้ง ๓ ได้ร่วมกันบริจาคทรัพย์สร้างวัดถวายให้เป็นที่อยู่จำพรรษาของพระพุทธเจ้าและพระสาวก

ชาติที่พบพระพุทธเจ้ากัสสปะ ท่านเกิดเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากิกีกษัตริย์แห่งเมืองพาราณสี พระเจ้ากิกีมีพระราชธิดา ๗ พระองค์ ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ในชาตินั้น พระเขมาเกิดเป็นเจ้าหญิงสมณคุตตา ท่านพร้อมด้วยเจ้าหญิงอีก ๖ พระองค์ ทูลขอพระราชานุญาตออกบวช แต่ไม่ได้รับพระราชานุญาต จึงได้แต่ทำบุญคือ ถวายทานรักษาศีล ๘ ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ยอมอภิเษก

สมรสตลอดพระชนมชีพ จากชาตินั้น บุญส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในสุคติภูมิต่างๆ จนกระทั่งมาถึงพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ท่านได้บรรลุอรหัตผลก่อนบวช อาศัยเหตุที่ตั้งจิตปรารถนามาแต่อดีตชาติประกอบกับความสามารถในชาติปัจจุบันที่อธิบายธรรมได้กว้างขวางลึกซึ้ง พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีปัญญามากดังกล่าวมาแล้ว

ในอปทานกล่าวว่า ท่านเกิดเป็นธิดาเศรษฐีชาวเมืองหงสวดี วันหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและฟังธรรมเกิดความเลื่อมใสจึงประกาศตนนับถือพระรัตนตรัย ต่อมาหลังจากได้ถวายมหาทานครบ ๗ วันแล้ว เห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระภิกษุณีรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีปัญญามาก เกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นนั้นบ้างจึงตั้งจิตปรารถนา พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าความปรารถนาของท่านสำเร็จได้ จึงทรงพยากรณ์ว่าในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า พระพุทธเจ้าโคดมจักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เธอจักได้ออกบวชเป็นสาวิกาของพระองค์ จักได้บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าโคดมจักตั้งเธอไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านมีปัญญามาก**

วาจานุสรณ์

พระเขมา หลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว วันหนึ่งได้ไปนั่งพักกลางวันอยู่ที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่งในป่า ขณะนั้นเอง มารได้แปลงร่างเป็นชายหนุ่มเข้าหาท่านพลางพูดแทะโลมว่า

ท่านยังสาว รูปก็ยังสวย
ข้าพเจ้าเองก็ยังหนุ่มแน่น
มาเถิดแม่เขมา ดนตรีกำลังบรรเลงอยู่
ขอให้เราทั้งสอง มาอภิรมย์กัน

ท่านได้ฟังคำพูดแทะโลมแล้ว ก็รู้ได้ว่าชายหนุ่มที่เข้ามาพูดด้วยนั้นคือมาร ท่านต้องการจะบอกให้มารได้รู้ว่าท่านคลายความรักในกาม (สิ่งที่น่าใคร่) และธรรมทั้งปวงได้หมดแล้ว จึงกล่าวว่า

ร่างกายนี้ น่าเกลียด เน่าเปื่อย ผุพัง
ฉันอึดอัดระอามันเหลือเกิน
จึง (บำเพ็ญเพียร) ถอนความรักในกามเสียสิ้น
กาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งสัมผัสทางกาย)
เปรียบเหมือนหอกและหลาว
ครอบงำขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไว้
ความยินดีในกามที่ท่านเพิ่มพูนไว้
บัดนี้ ความยินดีในกามนั้น เรากลับไม่ยินดี
ความเพลินใจในกามทั้งปวง เราขจัดได้แล้ว
ความมืด เราก็ทำลายได้แล้ว
มารผู้มีบาป ขอเธอจงรู้ไว้เถิดว่า
ถึงเธอ เราก็ขจัดได้แล้ว
คนโง่ทั้งหลาย ไม่รู้ความเป็นจริง
จึงนมัสการดวงดาว บำเรอไฟในป่า
แล้วเข้าใจว่า เป็นความบริสุทธิ์
ส่วนเรานมัสการพระพุทธเจ้าผู้สูงสุด
ในหมู่เทวดาและมนุษย์ และทำตาม
คำสอนของพระองค์อยู่ จึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

พระกีสาโคตมี

พระกีสาโคตมีเกิดในวรรณะไวศยะ ตระกูลเศรษฐี เมืองสาวัตถี ท่านมีชื่อเดิมว่า "โคตมี" แต่เนื่องจากในเวลาต่อมามีร่างกายซูบผอม ผู้คนจึงมักเรียกท่านว่า "กีสาโคตมี" แปลว่า "นางโคตมีผอม"

ชีวิตฆราวาส

พระกีสาโคตมี ชีวิตฆราวาสของท่านผันผวนและวิปโยคทุกข์เช่นเดียวกับพระปฏาจารา กล่าวคือ ท่านเป็นธิดาของเศรษฐีเก่าแก่ตระกูลหนึ่งแห่งเมืองสาวัตถี แต่ต่อมาตระกูลของท่านกลับยากจนลงด้วยเหตุบางอย่าง ท่านได้แต่งงานกับบุตรเศรษฐีอีกตระกูลหนึ่งซึ่งมีเงินและทอง ๔๐ โกฏิ และมีบุตร ๑ คน แต่บุตรนั้นตายจากท่านไปขณะมีอายุ ๓ ขวบ ท่านเสียใจและร้องไห้ปิ่มจะขาดใจ ท่านทุกข์ระทมใจมานับแต่นั้น

การออกบวช

พระกีสาโคตมี ออกบวชหลังจากบรรลุโสดาปัตติผลแล้ว ที่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล ก่อนบรรลุธรรมและออกบวชท่านได้พบกับเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องเสียใจอย่างหนัก เนื่องจากบุตรคนเดียวของท่านซึ่งอยู่ในวัยกำลังน่ารักมาตายด้วยโรคปัจจุบันพระพุทธเจ้าทรงหาวิธีช่วยท่านให้เข้าใจเรื่องความไม่เที่ยง ด้วยการให้อุ้มศพบุตรไปขอเมล็ดพันธุ์ผักกาดจากเรือนที่ไม่เคยมีคนตายมา

ทำยา ซึ่งทำให้ท่านต้องผิดหวัง เพราะทุกหลังคาเรือนที่ท่านไปขอเมล็ดพันธุ์ผักกาดนั้นต่างมีคนเคยตายมาแล้ว และคิดได้ว่าความตายนี้มีทั่วไปแก่ทุกคน ท่านอุ้มศพบุตรไปทิ้งป่าช้าแล้วเดินทางกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้าอีกครั้งหนึ่ง โอกาสนี้เอง พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมให้ท่านฟัง ท่านได้บรรลุโสดาปัตติผลและทูลขอบวชทันที พระพุทธเจ้าทรงมอบให้เป็นภาระของภิกษุณีและพระภิกษุช่วยจัดการบวชให้ท่านตามความประสงค์

การบรรลุธรรม

พระกีสาโคตมี ทันทีที่มาถึงยังไม่ทันจะนั่ง พระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนให้ท่านคิดได้ว่า คนที่มัวเมาอยู่ในสิ่งอันเป็นที่รักไม่ว่าจะเป็นลูกหรือสัตว์เลี้ยง ย่อมถูกมัจจุราชฉุดคร่าตัวไป คล้ายพวกชาวบ้านที่กำลังหลับถูกสายน้ำใหญ่ไหลเชี่ยวกรากพัดพาลงทะเลไปฉันนั้น ท่านได้สติและเข้าใจความจริงตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน โดยได้บรรลุโสดาปัตติผลทั้งที่ยังยืนอยู่ ครั้นบวชแล้ว ท่านก็มุ่งมั่นบำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุอรหัตผลหลังจากนั้นไม่นาน

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระกีสาโคตมี พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้ในตำแหน่ง**เอตทัคคะด้านครองจีวรเศร้าหมอง**

ท่านตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ท่านเกิดเป็นธิดาเศรษฐีชาวเมืองหงสวดี วันหนึ่ง ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับชาวเมืองเพื่อฟังธรรม เห็นพระพุทธเจ้าทรง

ตั้งพระภิกษุณีรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านครองจีวรเศร้าหมอง แล้วเกิดความศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นพระภิกษุณีรูปนั้น

ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการถวายเครื่องสักการะบูชาพระพุทธเจ้า และเปล่งวาจาแสดงความปรารถนา พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์เหมือนอย่างที่ทรงพยากรณ์ท่านอื่นๆ

ชาติที่พบพระพุทธเจ้ากัสสปะ ท่านเกิดเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากิกี กษัตริย์แห่งเมืองพาราณสี ท่านเป็นพระราชธิดาองค์ที่ ๕ พระนามว่า “ธัมมา” ดังได้กล่าวไว้แล้ว

วาจานุสรณ์

พระกีสาโคตมี หลังจากได้บรรลุอรหัตผลแล้ว ได้พิจารณาถึงเรื่องที่ท่านได้บรรลุอรหัตผล และเรื่องที่ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะ ก็เห็นว่าท่านได้เพราะอาศัยกัลยาณมิตร จึงกล่าวว่า

พระพุทธเจ้าทรงสอนชาวโลกให้คบกัลยาณมิตร
เพราะกัลยาณมิตร แม้คนพาลไปคบเข้า
ก็จะช่วยให้เขาเป็นบัณฑิตขึ้นมาได้
คนเราควรคบคนดี เพราะคนดีจะช่วยให้ได้รับประโยชน์
๒ ประการ คือ เจริญปัญญา และพ้นทุกข์
คนดีจะสอนให้เราได้รู้แจ้งความจริง ที่เมื่อรู้แล้วจะทำให้หมดกิเลส
ความจริงนั้น คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค
พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ว่า การเกิดเป็นหญิงเป็นทุกข์
เป็นทุกข์ที่ต้องไปอยู่ร่วมสามีกับหญิงอื่น เป็นทุกข์ที่ต้องคลอดลูก
มีหญิงจำนวนมาก คลอดลูกครั้งเดียว (ทนทุกขเวทนาไม่ได้)

ถึงขั้นทำร้ายตนเอง เชือดคอหรือไม่ก็กินยาพิษ
ทำให้เป็นอันตรายทั้งแม่ทั้งลูกที่อยู่ในครรภ์
(พระปฏาจาราเคยเล่าว่า) ขณะกำลังเดินทางอยู่นั้น
ฉันรู้สึกเจ็บท้องใกล้คลอด ยังไปไม่ทันถึงเรือนก็คลอดลูก (๒ คน)
กลางทาง
(ต่อมา) ก็ได้เห็นสามีตายกลางทาง ลูก ๒ คน ก็ตายในเวลาต่อมา
พ่อแม่และพี่ชายก็ถูกเผาอยู่ในเชิงตะกอนเดียวกัน
(เราจึงเตือนตัวเองว่า) กีสาโคตมี เธอเองเมื่อตระกูลสามียากจนลง
ก็ได้รับทุกข์ไม่ใช่น้อย เธอร้องไห้มาหลายพันชาติแล้ว
เรา (ทุกข์ที่ได้เห็น) สุนัขจิ้งจอกอยู่ในป่าช้ากัดกินเนื้อลูกของตนเอง
เรา (ทุกข์) ที่ตระกูลต้องมาล่มสลาย (เพราะไม่มีลูกสืบเชื้อสาย)
ทำให้ถูกตำหนิไปหมด มิหนำซ้ำสามียังตายจาก
แต่ก็ยังมาได้บรรลุธรรม (เพราะอาศัยกัลยาณมิตร)
อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่ส่งให้ได้บรรลุอมตธรรม เราเจริญได้แล้ว
นิพพานเราทำให้แจ้งแล้ว แว่นธรรมเราได้ส่องดูแล้ว
(บัดนี้) ลูกศรคือกิเลสเราถอนได้แล้ว ภาระหนักเราก็ปลงลงได้แล้ว

จากคำกล่าวนี้ ทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของท่านเพิ่มเติมอีกว่า กัลยาณมิตรที่ท่านกล่าวถึงมี ๒ ท่าน คือ พระพุทธเจ้ากับพระปฏาจารา พระพุทธเจ้าช่วยให้ท่านเข้าใจความจริงว่าไม่มีใครเลยพ้นไปจากความตาย ส่วนพระปฏาจาราช่วยให้ท่านเข้าใจว่า ผู้ที่ประสบวิปโยคทุกข์ (ทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก) ไม่ใช่มีแต่ท่านคนเดียวเท่านั้น ผู้ที่ประสบภัยร้ายแรงกว่าท่านก็ยังมีอยู่ จนทำให้ท่านเกิดกำลังใจปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุอรหัตผลในที่สุด

คราวหนึ่ง ขณะที่ท่านไปนั่งพักกลางวันอยู่ที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่งในป่าอันธวัน มารต้องการจะทำลายสมาธิของท่านจึงพูดขึ้นว่า

ท่านใช่ไหม คือหญิงที่ลูกตายจากไปแล้ว
ร้องไห้น้ำตานองหน้าอยู่คนเดียว
(บัดนี้) ท่านมาอยู่กลางป่าเพียงคนเดียว (เพื่อ) แสวงหาคนหรือ

ท่านรู้ว่าผู้ที่พูดอยู่กับท่าน คือ มาร จึงกล่าวตอบว่า

ใช่แล้ว ข้าพเจ้าคือหญิงที่ลูกตายจากไป
คนทั้งหลาย สุดท้ายก็ตายทั้งนั้น
ข้าพเจ้าไม่เสียใจ ไม่ร้องไห้ และไม่กลัวความตายนั้นหรอก
(เพราะ) ข้าพเจ้าละความเพลิดเพลินยินดีในกามทั้งหมดแล้ว
ความมืด (โมหะ) ก็ทำลายได้แล้ว
ทั้งกองทัพมฤตยู ข้าพเจ้าก็ชนะได้แล้ว
จึงอยู่อย่างคนไม่มีกิเลสหมักหมม

มารฟังแล้วรู้ได้ว่า ไม่สามารถจะชนะท่านได้ จึงหายตัวไปจากที่นั้น

๏ ใจเอ๋ยใจ	ทำไม	เจ้าจึงโกรธ
ให้เป็นโทษ	เป็นทุกข์	ไม่สุกใส
โกรธ โกรธเขา	แล้วเรา	จะได้อะไร
มีแต่ไฟ	ไหม้อก	นรกทั้งเป็น

พระสุมนา

พระสุมนาเกิดในตระกูลวรรณะกษัตริย์ เป็นภคินี (น้องสาว) ของพระเจ้ามหาปเสนทิโกศล ผู้เป็นบิดาของพระเจ้าปเสนทิโกศล แห่งแคว้นโกศล

ชีวิตฆราวาส

โดยเหตุที่เป็นพระมาตุลา (พระเจ้าอา) ของพระเจ้าปเสน-ทิโกศล ท่านจึงมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย ท่านเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเพราะได้ฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรมเรื่อง "คนหนุ่มและสิ่งเล็ก ๔ ประเภท" ถวายพระเจ้าปเสนทิโกศล ท่านคิดจะออกบวชอยู่ตลอดเวลาแต่ไม่สามารถออกบวชได้ เนื่องจากท่านจะต้องคอยถวายการปรนนิบัติพระอัยยิกา (พระเจ้าย่า) ผู้ชรา

การออกบวช

ท่านออกบวช หลังจากพระอัยยิกาสวรรคตแล้ว ท่านตามเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้เป็นพระนัดดา ไปถวายเครื่องปูลาดและผ้าห่มที่มีราคาแพงแก่พระสงฆ์ในวัดเชตวัน หลังจากได้ถวายสังฆทานและฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้ว ท่านได้บรรลุอนาคามิผลและอีกครู่ต่อมาก็ได้บรรลุอรหัตผล ครั้นแล้วท่านได้ทูลขอบวช ณ ที่นั้นเอง พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ท่านตามประสงค์

การบรรลุธรรม

พระสุมนา เป็นพระภิกษุณีอีกรูปหนึ่งที่ได้บรรลุอรหัตผล ก่อนบวช กล่าวคือ หลังจากถวายสังฆทานและฟังธรรม ท่านได้บรรลุอนาคามิผลแล้ว พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าท่านมีอุปนิสัยแก่กล้า สามารถบรรลุอรหัตผลได้แน่ จึงตรัสสอนท่านให้ยินดีในมรรคผลขั้นสูง คือความเป็นอรหันต์ ท่านได้บรรลุอรหัตผลทันทีที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนจบ

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

ท่านได้พบพระพุทธเจ้าในอดีตหลายพระองค์ โดยมิได้กล่าวถึงการเวียนว่ายตายเกิดในพุทธุปบาทกาลต่างๆ กล่าวถึงแต่การมาเกิดในพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันเท่านั้น

วาจานุสรณ์

หลังจากที่ได้บรรลุอรหัตผลแล้ว ได้พิจารณาคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทำให้ท่านได้บรรลุอรหัตผลแล้วเกิดปีติโสมนัส จึงนำมากล่าวซ้ำอีกที ดังนี้

(พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า)

อยู่ให้เป็นสุขเถิดนะ ท่านผู้เฒ่า
(อยู่ให้เป็นสุขกับการ) นุ่งห่มผ้าบังสุกุล
เหตุที่ราคะของเธอสงบลงแล้ว
เธอจึง (อยู่อย่าง) สงบเย็น

พระโสณา

พระโสณาสันนิษฐานว่าเกิดในวรรณะไวศยะ ตระกูลเศรษฐี เมืองสาวัตถี

ท่านเกิดในตระกูลเศรษฐีที่เจริญมั่งคั่งมีทรัพย์สินมากมาย ในเมืองสาวัตถี ชื่อโสณา แปลว่า "ทองคำ"

ชีวิตฆราวาส

ท่านได้แต่งงานกับชายหนุ่มเศรษฐี ท่านครองชีวิตคู่อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๑๐ คน ต่อมาสามีได้ออกบวชโดยมอบหมายให้ท่านดูแลทรัพย์สมบัติอยู่กับบุตรธิดาทั้ง ๑๐ คนนั้น

การออกบวช

พระโสณา ออกบวชเมื่อมีอายุมากแล้ว เพราะความสลดใจในพฤติกรรมของบุตรธิดา เรื่องมีว่า เมื่อสามีท่านออกบวช ท่านทำตามที่สามีมอบหมายได้ดียิ่ง เมื่อบุตรธิดาต่างมีครอบครัวกันแล้วท่านก็ได้แบ่งทรัพย์สมบัติให้แก่บุตรธิดาทุกคนจนหมด โดยไม่เหลือส่วนใดไว้เป็นของตนเลย บุตรธิดาก่อนจะได้รับส่วนแบ่งนั้น ต่างสัญญาหนักแน่นว่าจะเลี้ยงดูท่านเป็นอย่างดี แต่ครั้นได้รับส่วนแบ่งแล้วต่างคนต่างลืมคำสัญญา ทุกคนต่างดุด่าท่าน ท่านสลดใจในพฤติกรรมของบุตรธิดา จึงตัดสินใจออกไปหาพระภิกษุณีแล้วขอบวช ซึ่งพระภิกษุณีก็บวชให้ตามความประสงค์

การบรรลุธรรม

พระโสณา ได้บรรลุอรหัตผลหลังจากบำเพ็ญเพียรอย่างหนัก มีเรื่องเล่าว่า ท่านระลึกอยู่เสมอว่าท่านบวชตอนแก่ ดังนั้น เมื่ออุปัฏฐากพระภิกษุณีผู้เป็นพระเถรีแล้ว ท่านก็จะหลบลงมาบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ห้องชั้นล่างตลอดทั้งคืน เวลาเดินจงกรมท่านจะเอามือข้างหนึ่งโอบเสาไว้ เพื่อกันมิให้ล้มหรือเดินชนอะไร เนื่องจากที่ห้องชั้นล่างนั้นมืดมาก แล้วค่อยๆ เดินจงกรมเวียนรอบเสานั้น พระภิกษุณีทั้งหลายต่างชมเชยความอุตสาหะของท่าน วันที่จะบรรลุอรหัตผลนั้น ท่านถูกใช้ให้ต้มน้ำร้อน ครั้นตักน้ำใส่หม้อและยกขึ้นตั้งบนเตาแล้วท่านก็นั่งสมาธิ เมื่อจิตสงบแล้ว ท่านก็อาศัยความสงบนั้นเป็นพื้นฐานเจริญวิปัสสนาพิจารณาขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จนเห็นเป็นของไม่เที่ยง ผันแปร และไม่มีตัวตนให้ยึดถือได้ ทันใดนั้น ท่านก็เกิดความรู้แจ้งได้บรรลุอรหัตผลก่อนน้ำเดือด

เอตทัคคะ – อดีตชาติ

พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระโสณาไว้ในตำแหน่ง **เอตทัคคะด้านความเพียร**

ท่านตั้งจิตปรารถนาไว้ตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ท่านเกิดเป็นกุลธิดาชาวเมืองหงสวดี เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ สนใจไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและฟังธรรมอยู่เนืองๆ วันหนึ่งเห็นพระพุทธเจ้าทรงตั้งพระภิกษุณีรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านมีความเพียร แล้วเกิดศรัทธาปรารถนาจะได้เป็นเช่นพระภิกษุณีรูปนั้นบ้าง

ท่านแสดงศรัทธาให้ปรากฏด้วยการถวายเครื่องสักการะบูชาพระพุทธเจ้า พลางเปล่งวาจาแสดงความปรารถนา และพระพุทธเจ้าได้พยากรณ์ว่าอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า จะได้สมความปรารถนาดังกล่าว

วาจานุสรณ์

พระโสณา หลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว ได้พิจารณาถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิต โดยเฉพาะการที่ท่านคลอดลูกถึง ๑๐ คนนั้น มีได้เพราะอาศัยร่างกายนี้ ท่านเกิดธรรมสังเวช จึงเปล่งอุทานแสดงความรู้สึกว่า

เพราะอาศัยร่างกายนี้ เราจึงคลอดลูกถึง ๑๐ คน
การคลอดลูกมากนี้เอง ทำให้เราทรุดโทรมและแก่หง่อม
ต่อมา เราได้เข้าไปหาพระภิกษุณี ท่านสอนเราให้เข้าใจเรื่องขันธ์
อายตนะ ธาตุ เราได้ฟังธรรมของท่านแล้วจึง (ตัดสินใจ) ปลงผม
แล้วออกบวช
เมื่อศึกษาอยู่นั้น เราก็ได้ตาทิพย์และระลึกชาติหนหลังได้
เราเจริญสมาธิที่ไม่มีนิมิตจนจิตสงบแน่วแน่
และได้บรรลุอรหัตผลเพราะคลายความยึดมั่น
ขันธ์ ๕ เรารอบรู้หมดแล้ว จึงดำรงอยู่อย่างขาดรากเหง้า
เจ้าความแก่ที่แสนจะชั่วช้าเอ๋ย ข้าขอตำหนิเจ้า
ตั้งแต่นี้ไป เจ้าเกิดมีไม่ได้อีกแล้วนะ

ที่มาของบทธรรม

1. อสีติมหาสาวก อาจารย์บรรจบ บรรณรุจิ
2. อสีติมหาสาวิกา อาจารย์บรรจบ บรรณรุจิ
   (หนังสือชนะเลิศรางวัล วรรณกรรมบัวหลวง ปี 2537)
3. ชีวประวัติ พุทธสาวก อาจารย์จำเนียร ทรงฤกษ์
4. ชีวประวัติ พุทธสาวิกา อาจารย์จำเนียร ทรงฤกษ์

คติธรรมต่าง ๆ

1. หลักการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนว "สติปัฏฐาน 4" พระครูเกษมธรรมทัต (สุรศักดิ์ เขมรํสี)
2. หนังสืออนุสรณ์ เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ลำไย บางยี่ขัน
3. หนังสือเอกซเรย์สภาวธรรม
4. หนังสือมิลินทปัญหา และพระเจ้าห้าร้อยชาติ

รายนามผู้มีจิตศรัทธา

ผู้บริจาค	จำนวนเงิน	
1. คุณแม่ลำใย บางยี่ขัน	10,000.00	บาท
2. น.พ.วิชิต-คุณวิไลรัตน์ มธุรสภาษณ์	2,000.00	บาท
3. คุณสมชาติ อัศวบัณฑิต	10,000.00	บาท
4. คุณวีระ-คุณกรรณิกา จรูญกลรักษ์	1,000.00	บาท
5. คุณพินิตย์-คุณสุจินดา แดงกนิษฐ์	1,000.00	บาท
6. ดร.เรียม ศรีทอง	500.00	บาท
7. คุณวรรณวิภา ศิริรัตนธรรม	500.00	บาท
8. คุณฐิติรัตน์ นาครอด	200.00	บาท
9. คุณมณี-คุณสมรักษ์ ธรรมเทียร	1,000.00	บาท
10. คุณสำเริง-คุณถนอมศรี สุนทรชาติ	500.00	บาท
11. คุณสรวง-คุณบัวศรี สุนทรชาติ	500.00	บาท
12. คุณนิรัชดา ยิ่งถาวร	300.00	บาท
13. คุณเสริมศรี สุธีวงศ์	500.00	บาท
14. คุณสุมน จรรยารัตน์	500.00	บาท
15. คุณยงยุทธ-คุณสุนันทา บางยี่ขัน	1,000.00	บาท
16. คุณระวิวรรณ จุรีมาศ	1,000.00	บาท
17. คุณกุหลาบ ตรีกิจกุล	100.00	บาท
18. คุณถนอม-คุณพรพรรณ เกรียงทวีกิจ	500.00	บาท
19. คุณบัญญัติ-คุณแม่ชีพ วงศ์พานิช	500.00	บาท
20. คุณพ่อฮั้ว แซ่ฮ่อ-คุณแม่หยู เกรียงทวีกิจ	500.00	บาท
21. คุณถิรวุฒ-คุณฐิติพงศ์ เกรียงทวีกิจ	500.00	บาท
22. คุณทัศนีย์ โรจนพจนรัตน์	2,000.00	บาท
23. คุณพรปวีณ์ ดวงแสงเหล็ก	100.00	บาท
24. คุณประภาพันธ์ ทองมาก	1,000.00	บาท
25. คุณแม่ประไพพิศ โทณะวณิก	1,000.00	บาท
26. คุณธิดารัตน์ วรรธนวินิจ	500.00	บาท
27. คุณขนิษฐา มณีพิสิฐ	500.00	บาท
28. คุณสุรพงษ์ กฤษณะปิยะวรรณ	500.00	บาท
29. คุณปราณี วานิชยานนท์	300.00	บาท
30. คุณเมระณี เลิศลักษณา	200.00	บาท
31. คุณพุทธวดี ทินวัฒน์	2,000.00	บาท
32. คุณเลยเพ็ญ ทินวัฒน์	2,000.00	บาท
33. คุณสมใจ พงศ์แพรวพรรณ	500.00	บาท
34. คุณสมสุข ธีระกาญจน์	500.00	บาท
35. คุณนัยนา สำนองสุข และครอบครัว	500.00	บาท
36. คุณเอื้อ-คุณอัญชลี ประภาศิริ	500.00	บาท
37. คุณวรเทพ-คุณวันทนีย์ ลาวัณบุตร	1,000.00	บาท
38. พลตรี น.พ.อนุชิต-พ.ญ.สุจิรัตน์ จูฑะพุทธิ	1,000.00	บาท
39. คุณเพ็ญศรี กิตติโกสิท	5,000.00	บาท
40. คุณสุรีพันธ์ บุญวิสุทธิ์	500.00	บาท
41. คุณสุพันธ์ ลีรคมสัน	2,000.00	บาท
42. คุณมธุรส จุลินทร	2,000.00	บาท
43. คุณบัณฑิต บัวบูชา	1,000.00	บาท
44. คุณวัฒนชัย บุษยะกนิษฐ์ และครอบครัว	1,000.00	บาท
45. คุณพีรศักดิ์ อรุณสกุล และครอบครัว	1,000.00	บาท
46. คุณสันติสุข-คุณศิริพร-คุณผาภูมิ คุณผองภูมิ วิภาตะศิลปิน	500.00	บาท

ผู้บริจาค	จำนวนเงิน	
47. พ.ต.อ.ปฏิเวธ จุลินทร และครอบครัว	500.00	บาท
48. คุณอุบล-สาวิตรี จุลินทร	600.00	บาท
49. พลเรือตรี จตุพร พุกกะเวส	3,000.00	บาท
50. คุณวีณา ธรรมพิมล	500.00	บาท
51. คุณพัชรภัส-คุณพูนพัชร ลิ้มวรพิทักษ์	500.00	บาท
52. คุณสุรพล-คุณวิไลลักษณ์ เต็มธนาภัทร์	500.00	บาท
53. คุณกัลยา ภมรคณเสวิต	500.00	บาท
54. คุณนิลวรรณ ภมรคณเสวิต	200.00	บาท
55. คุณนาถวดี เตชะเปรมปรีชา	300.00	บาท
56. คุณสิทธิ-คุณศศิธร สุทธิชาติ และครอบครัว	500.00	บาท
57. คุณวิเชียร-คุณปิ่น-ด.ช.ชยณัฐ	500.00	บาท
ด.ช.กษิดิ์เดช เกษตรตระการ		
58. คุณภิภพ กัมลาศพิทักษ์	300.00	บาท
59. คุณกำแหง กุลกำม์ธร และครอบครัว	300.00	บาท
60. คุณจุมพล บุณยะชีวะ	200.00	บาท
61. คุณธรรมรัฐ วัชรานันทกุล และครอบครัว	1,500.00	บาท
62. คุณวรรณนภา อ่ำพิจิตร และครอบครัว	600.00	บาท
63. ด.ญ.วศินี อ่ำพิจิตร	270.00	บาท
64. คุณสุรพล หอมทวนลม และครอบครัว	300.00	บาท
65. คุณจงกล-คุณสงวน-คุณสุทธิณี มณีเขียว	300.00	บาท
66. คุณอภิรดี-ด.ญ.ณัชชา มณีเขียว	300.00	บาท
67. คุณพรรณี ชมสมุท	100.00	บาท
68. คุณรัตนาภรณ์ แจ่มจำรัส	1,000.00	บาท
69. คุณแม่ยุพิน พงษ์ประยูร	1,000.00	บาท
70. คุณศิริลักษณ์ โรจนดิษฐ์	200.00	บาท

ผู้บริจาค	จำนวนเงิน	
71. คุณพนิดา อักษรกำราล	300.00	บาท
72. คุณวิมล ครรชิตวรกุล	200.00	บาท
73. คุณสุทธิรา โกศากรณ์	100.00	บาท
74. คุณบัวเขียว คงสิทธิธนกร	200.00	บาท
75. คุณสมชัย เกล็ดแก้ว	5,000.00	บาท
76. คุณอาทิตยา สุธาธรรม และครอบครัว	1,000.00	บาท
77. คุณเพ็ญจันทร์ เพชรสังข์	1,000.00	บาท
78. คุณศกลวรรณ พาเรือง	1,000.00	บาท
79. คุณมะลิวัลย์ เมืองพูล และครอบครัว	500.00	บาท
80. ครอบครัวชาติวงศ์	500.00	บาท
81. คุณนารีรัตน์ คงศรี	200.00	บาท
82. คุณระวีวรรณ ตุ้มเรืองศรี	200.00	บาท
83. คุณภัทรานิษฐ์ ฮุนตระกูล	200.00	บาท
84. คุณรัชนี เปี่ยมประสาทพร	200.00	บาท
85. คุณกัลยาณี อัจฉริยกุล	300.00	บาท
86. คุณวีณา จันทนทัศน์	1,000.00	บาท
87. คุณกิตติมา รักษานาเวศ	300.00	บาท
88. พระภิกษุอุทัย คเนจร ณ อยุธยา	1,000.00	บาท
89. คุณมานิจ สุขฉายี	500.00	บาท
90. คุณสมรวย หงษ์ดำเนิน	500.00	บาท
91. คุณรัดดาภรณ์ เจนจรัตน์	500.00	บาท
92. คุณกัณจรีย์ นาคยศ	100.00	บาท
93. คุณสมศักดิ์ ปู่เจริญ	200.00	บาท
94. คุณชับ เผือกม่วงศรี	200.00	บาท
95. คุณนวลจันทร์ ไชยบัตร	300.00	บาท

ผู้บริจาค	จำนวนเงิน
96. คุณแม่ทุเรียน สังข์อยุทธ์	200.00 บาท
97. คุณทัศนีย์ หรั่งเทศ	1,000.00 บาท
98. คุณรัชนี ธาดากิจวรคุณ	500.00 บาท
99. คุณสมชัย-คุณประภาศรี เรี่ยวพานิชกุล	10,000.00 บาท
100. คุณพีรนิติ ปราจีนบูรวรรณ์	500.00 บาท
101. คุณสุขุม ทรงศิวิไล	500.00 บาท
102. คุณสุรภี อังคะวณิช	1,000.00 บาท
103. คุณสุพิล ศิริกล	100.00 บาท
104. คุณอิสรา ตอสกุล	100.00 บาท
105. คุณยุพิน ผดุงชัยทวี	100.00 บาท
106. คุณเยาวภา ศิริพาณิชย์	100.00 บาท
107. คุณสายใจ ชังคานนท์	100.00 บาท
108. คุณอัมพร พนาวาส	100.00 บาท
109. คุณอรุณี พิชัยพัฒนโสภณ	100.00 บาท
110. คุณวิไลลักษณ์ คำโพธิ์	100.00 บาท
111. คุณภันตร์ นิมิตยนต์	100.00 บาท
112. คุณกาญจนา พิมุขมนัสกิจ	100.00 บาท
113. คุณชุลีพร งานพร้อมทรัพย์	100.00 บาท
114. คุณสุนทรี สาครสัญจร	100.00 บาท

ผู้บริจาค	จำนวนเงิน
115. คุณจรรยา โกนธีรากูล	100.00 บาท
116. คุณพิศาล-คุณพรพิมล จอโภชาอุดม	2,500 บาท
117. คุณกัญญพัชร ภูมิสวัสดิ์	1,000 บาท
118. คุณประนอม มัสกุรงค์	200 บาท
119. คุณขันทอง-คุณสมจิตต์ จลสัมพันธ์สกุล	500 บาท
120. คุณพรชัย บุญชนะโชติ	500 บาท
121. พ.ญ.ชยาพรรณ ลักษิตานนท์	1,000 บาท
122. พ.ญ.ปราณี ยงพรเศรษฐกุล	1,000 บาท
123. คุณนรินทร์-คุณรัชนีย์ ดีครื้น	600 บาท
124. คุณอุษณีย์ หอมเย็น	1,000 บาท
125. คุณแม่สง่า ฉวีสุข	1,000 บาท
126. คุณนพพร-คุณอัมไพวรรณ โตสุขศรี	1,000 บาท
127. คุณอภิวัฒน์-คุณอัญชลี อสมาภรณ์	1,000 บาท
128. คุณสมศรี ตันติรจนาวงศ์	200 บาท
129. ครอบครัวนาคทิศร	500 บาท
130. คุณเชาว์ เลียงวิทยาคุณ	1,000 บาท
131. คุณนงลักษณ์ อ่วมอั๋น	500 บาท
132. คุณชนิดา ศุภนันทพงศ์	200 บาท
133. คุณจินดา-คุณเจริญ ยุสุวพันธ์	200 บาท
134. คุณวิจิตรา มธุรสภาษณ์	30,000 บาท

◉ ใจเป็นผู้นำสรรพสิ่ง ใจเป็นใหญ่กว่าสรรพสิ่ง
สรรพสิ่งสำเร็จได้ด้วยใจ ถ้าพูดหรือทำสิ่งใดด้วยใจบริสุทธิ์
ความสุขย่อมติดตามเขา เหมือนเงาติดตามตน

จากหนังสือพุทธวจนะในธรรมบท

ภาพปกโดย คุณมยุรี นาคนิศร ธันวาคม 2551 จำนวน 8,000 เล่ม

ອສີຕິ ມຫາສາວກ - ສາວິກາ